

“Müminler ancak kardeşlerdir. Onun için (herhangi bir anlaşmazlıkta) kardeşlerinizin arasını düzeltiniz ve Allah’tan korkun ki, rahmete şâyân olasınız!”

Hucurât Sûresi / 10

“Ey Ümmet! Sizden bir cemâat olsun ki, o cemâat nâs’ı hayra dâvet ve mârûflarla emir ve münkerâttan nehyetsin. İşte şu hayra dâvet edip emr-i bi’l-mâ’rûf ve nehy-i ani’l-münkerle meşğul olanlar ancak felâh bulup azâbdan kurtulandırlar.”

Âl-i İmrân Sûresi / 104

SUNUŞ

©enâb-ı Hak, insanı milyarlarca mahiûkat içinde mümtaz, mükemmel ve mükerrerem olarak yaratmıştır. İnsan bu mükerreremiyetini idrâk edip Hak Kelâmına ve Rasûlullah'ın beyanlarına kulak verir ve bunları hâlisâne yaşarsa muhakkak felâha erer. Ve Cenâb-ı Hakk'ın meleklerle karşı iftihâr ettiği mükerrerem insanlar zümresine dâhil olur.

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-, bütün dünyada İslâm'ın yayılmasını netice veren inkılâbını sohbetle adam yetiştirerek başlatmış, "sohbetle yetişenler" mânâsına gelen **Ashâb**'ı yetiştirmiş, bütün imkânsızlıklara rağmen insanların yırtıcılıkta sırtlanları geçtiği vassatta sulhü temin etmiş ve dünyanın imdâdına göndermiştir. Tarih, hiç bir devrinde bu şekilde cennet hayatının daha dünyada iken yaşadığı bir devre şâhid olmamıştır.

Allah'ın sohbetlere ayrı bir nazarı vardır. Bilgilerini artırmak, İslâm ahlâkını öğrenmek, birbirleriyle kardeş-

lik kurmak, tefrikayı bertaraf etmek için bir araya gelip sohbet eden mü'minlere melekler gıpta ederler. Eğer sohbetler iyi değerlendirilirse insan süfliyyâttan kurtulur, ulviyyâta kanat açar.

Büyüklerimiz, "yolumuz sohbet üzerinedir" buyurmuşlar. Sohbeti terk eden yolu terkeder.

Sohbette mevzûya iyi kulak verilmeli, uyandırıcı sözlere dikkat edilmelidir.

Sohbette söz söylemek,
Cidden mühim bir iştir.

İnsanlık değerimiz,
Bu nükteyi seziştir.

Demek söze çok dikkat
Edilmesi gerekir.

Kişinin durumunu,
Sözü bildirmektedir.

Söz sohbet için gerek,
Sohbet de insanları
Yetiştirir gülerek.

Âkil insanlar dâim
İyi işler güderler,
Bilgi edinmek için
Çokça sohbet ederler.

Din sohbetle gelişmiş,
Hâl ehli, ilim ehli
Sohbet ile erişmiş.

Peygamberlerden sonra
En yüksek rütbedeki
Koca ashâb zümresi
Sohbet ile yetişmiş.

Sohbetler
İlmî,
Dinî,
Ahlâkî
olmalıdır.

Dinleyenlere mutlak
Fayda sağlamalıdır.

Sohbette mevzu seçmek,
En mühim meseledir.

Ve çok güzel konuşmak.
İkinci meseledir.

Gün için, yarın için
En lüzumlu ne ise
Sohbetin mevzûu odur.

Onu güzel işlemek
Konuşanın yoludur.

Bir de konuşulurken
Açık, tatlı beyâna
Dikkat edilecektir.

Ve en zaîfe göre
Kelâm sarfedilecektir.

Lüzumlu misalleri
Sarfetmeyi bilerek

Ve uzatmadan sözü,
Özlü anlatmak gerek.

Fikri benimsetmeli
Ve bir şey öğretmeli.
Söyleyen ve dinleyen,
Onu tatbik etmeli.

Sohbette çok samimi
Bir hava olmalıdır.

İstişârelere de
İmkân sağlanmalıdır.

Bütün kardeşlerimiz
Kendi muhitlerinde
Gurup gurup sohbete
Devâm ederler ise,
Çok geçmeden görülür
Faydalı neticesi.

Sohbetlerin Gâyesi:

İnsanları ilk önce câhillikten kurtarmak.
Dalâlette olanı doğru yola çağırarak,
Gayretli, hizmet ehli
Adam yetiştirmektir.

Rasûlullah da önce adam yetiştirdi, sonra harekete geçti. Adam yetiştirilmeden girişilen her iş akamete uğramaya mahkûmdur.

Bugün de Muhterem Üstâdımızın, îman, ahlâk, azim, ihlâs ve gayret gibi insanı insan eden hasletlerle

yetişmelerine medâr olmak üzere bir ömür vererek hazırlayıp yaptığı sohbetlerini bütün mü'minlerin istifâdesine arz ediyoruz. Bunlar bir serf halinde inşâallah devam edecektir. Bunları dikkatle okuyup hâlisâne yaşayan ve kâmil insan olmak yolunda gayret gösterenler inşâallah niyyet ve amellerindeki ihlâsları nisbetinde istifâde edeceklerdir.

şunu kaydedelim ki, bu Musâhabeler, belirli bir mevzu üzerinde yazılmış kitaplar değil, senelerden beri muhtelif zamanlarda durum ve münâsebetine göre muhtelif mevzularda muhterem müellif tarafından yapılmış sohbetlerdir.

Cenâb-ı Hak'dan, cümlemiz için bunlardan istifâde etmeyi müyesser kılmasını niyaz ederiz.

Tevfik ve hidâyet Allah'dandır.

Ömer KIRAZLI

MÜ'MİNLER KARDEŞTİR

*H*ak Teâlâ Hazretleri Hucurât sûresinde:

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلِحُوا بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ وَ اتَّقُوا اللَّهَ
لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿١٠﴾

“Mü'minler ancak kardeşirler. Onun için (her hangi bir anlaşmazlıkta) kardeşlerinizin arasını düzeltiniz ve Allah'tan korkun ki, rahmete şâyân olabilirsiniz..”¹ buyurmuştur.

Gerçekten mü'minler bir köke, bir asla bağlıdırlar ki, o da ebedî hayâtı tahakkuk ettiren îmândır.

Mü'minlerin haklarını korumak ve menfaatlarını gözetmekteki din kardeşliğinizi Allah'tan korkarak yapın! Kardeşlik olan yerde şefkat ve merhamet vardır.

Bir kul kendi şahsı için arzuladığı şeyleri mü'min

kardeşleri için de arzulamazsa, îmânı kemâle ermiş sayılmaz. Nitekim; Rasûlullah -sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem- bir hadîs-i şerîfde şöyle buyuruyor:

لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّىٰ يُحِبَّ لِأَخِيهِ مَا يُحِبُّ لِنَفْسِهِ

“Sizden herhangi biriniz şahsı için arzuladıklarını mü’min kardeşleri için de arzulamadıkça, îmân etmiş olmaz.”

Diğer bir hadîs-i şerifte:

الْحُبُّ فِي اللَّهِ وَ الْبُغْضُ فِي اللَّهِ مِنَ الْإِيمَانِ

“Allah için sevmek ve Allah için buğz etmek îmândan bir cüzdür.” buyurulmuştur.

Şu halde, şer’i şerîf’e uygun şekilde birbirlerine acımak, birbirlerini sevmek, birbirleriyle yardımlaşmak, İslâmîyet’in haklarını korumak ve Dîn-i Muhammedî’yi mecdine ulaştırmak, bütün müslümanların üzerine vâcibdir. Ve bu bakımdan bütün mü’minler tek kişi, tek vücûd gibidirler.

Resûl-i Ekrem -sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem- Efendimiz şu hadîs-i şeriflerinde bunu ne güzel ifade buyurmuşlardır:

الْمُؤْمِنُونَ كَنَفْسٍ وَاحِدَةٍ إِذَا شَتَّكَى عُضْوٌ وَاحِدٌ تَدَاعَى

سَائِرُ الْجَسَدِ بِالْحُمَّى وَالسَّهْرِ

“Mü’minler tek şahıs gibidirler. Bir uzuv muzdarip olduğu vakit, vücûdun diğer kısımları da uykusunu kaybedip ateşler içinde onun ızdırâbını duyarlar.”

Diğer hadis-i şeriflerde:

"Birbirlerine acımakta, birbirlerini sevmekte ve birbirlerine şefkat göstermekte, mü'minlerin bir vücut gibi olduklarını görürsün!.. (Bu vücûdun) bir uzvu muzdarip olduğu takdirde diğer kısımları da uykuyu kaybedip ateşler içinde onun ızdırâbını duyarlar."

"Mü'minler, birbirlerine kenetlenmiş (cüzlerden meydana gelmiş) bir binâ gibidirler."

الْمُؤْمِنُ يَأْلَفُ وَيُؤْلَفُ وَلَا خَيْرَ فِيمَنْ لَا يَأْلَفُ وَلَا يُؤْلَفُ

"Mü'min (Allah için) sever ve sevilir. Sevmeyen ve sevilmeyen kimsede hayır yoktur."

الْمُؤْمِنُ كَثِيرٌ بِأَخِيهِ قَلِيلٌ بِنَفْسِهِ

"Mü'min, kardeşiyle çok, kendi başına azdır."

وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَا تَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ حَتَّى تَأْمِنُوا
وَلَا تَأْمِنُوا حَتَّى تَحَابُّوا أَوْ لَا أَذْلكُمْ عَلَى شَيْءٍ إِذَا
فَعَلْتُمْوهُ تَحَابَبْتُمْ أَفْشُو السَّلَامَ بَيْنَكُمْ

"Nefsimi yed-i kudretinde tutan Cenâb-ı Allah'a yemin ederim ki, îmân etmedikçe cennete giremezsiniz. Ve birbirlerinizi sevmedikçe de (kâmil) mü'min olamazsınız. Size bir şey söyleyeyim; onu yaptığınız takdirde sevişirsiniz. Aranızda selâmı yayınız!" buyuruluyor..

Peygamberimiz -sallallahu teâlâ aleyhi ve sellam- Efendimiz bizleri diğer taraftan Allah Teâlâ ve Tekaddes Hazretlerinin şu hadis-i kudsîleriyle müjdeliyor:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ
وَجَلَّ : حَقَّتْ مَحَبَّتِي لِلْمُتَحَابِّينَ فِيَّ وَالْمُتَزَاوِرِينَ فِيَّ
وَالْمُتَبَاذِلِينَ فِيَّ وَالْمُتَصَادِقِينَ فِيَّ

"Benim için sevişenlere, benim için ziyâretleşenlere, benim için birbirlerine ikrâmda bulunanlara ve benim için birbirlerine îtimâd edip dost olanlara, benim de muhabbetim tahakkuk etmiştir."

Kezâ, Resûl-i Ekrem -sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem- Efendimiz bir hadîs-i şerîflerinde:

سَبْعَةٌ يُظِلُّهُمُ اللَّهُ بِظِلِّهِ يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلُّهُ اِثْنَانِ تَحَابًّا فِي
اللَّهِ فَعَاشَا عَلَيَّ ذَلِكَ وَمَاتَا عَلَيَّ

"Yedi sınıf insan vardır ki, Allah Teâlâ Hazretleri onları, hiç bir gölgenin bulunmadığı bir günde Arş'ın gölgesiyle gölgelendirir. (Bu sınıflardan biri de) birbirlerini Allah için severek, hayatlarını böyle geçiren ve bu hâl üzere vefât eden iki kişidir." buyurmuşlardır.

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz bir gün ashâbına şu müjdeyi verdiler:

"Yevm-i kıyâmette insanların bir kısmı için Arş-ı A'lâ'nın etrâfına kürsüler konacak (o kürsülerde oturacaklar) yüzleri ayın ondördü gibi parlayacak, diğer insanlar feryâd ve korku içinde çalkalanırken onlarda korku ve endişe olmayacak. Onlar öyle dostlar (velîler) dir ki, onlar için ne korku ne de hüzmün vardır.

– "Bunlar kimdir yâ Rasûlallah?" denildi:

– *Dünyâda iken Allah için sevişenler.*” buyurdular.

Diğer bir hadîs-i şerîflerinde:

ثَلَاثٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ وَجَدَ حَلَاوَةَ الْإِيمَانِ: أَنْ يَكُونَ اللَّهُ
وَرَسُولُهُ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِمَّا سِوَاهُمَا وَأَنْ يُحِبَّ الْمَرْءَ لَا يُحِبُّهُ
إِلَّا لِلَّهِ وَأَنْ يَكْرَهُ أَنْ يَعُودَ فِي الْكُفْرِ بَعْدَ إِذْ أَنْقَذَهُ اللَّهُ
مِنْهُ كَمَا يَكْرَهُ أَنْ يُقَذَفَ فِي النَّارِ

“Kendisinde (şu) üç haslet bulunan kimse îmânın lezzetini tadar:

1- Allâh Teâlâ Hazretleri ve Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-in kendisine (Hak'dan gayri) başkalarından daha sevgili olması.

2- Sevdiği kimseyi yalnız Allah için sevmesi.

3- Allah'ın lutfuyle küfürden kurtulduktan sonra, tekrar küfre dönmeyi ateşe atılmak kadar kerîh görmesidir.” buyurdular.

Allah Teâlâ ve Tekaddes Hazretleri Tevbe Sûresinde:

وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ

“Erkek kadın bütün mü'minler (tevhîdde) birbirlerinin velileridirler.”² buyurmuştur. Yani mü'minler tevhîdde birleşmek sûretiyle hem dünyâ ve hem de âhi-ret işlerinde birbirlerinin yardımcısıdırılar, demektir.

Şüphesiz ki, dînî bağlılık, temeli toprak olan âilevî akrabalıktan daha kuvvetlidir.

Dîne hizmet etmek ancak ve ancak bütün İslâm âlemindeki müslümanların aynı gâye etrafında birleşip aynı duygularla ümmet-i İslâm'ı ve şerâatlarını her türlü tehlikeden korumak ve zafere ulaştırmakla mümkündür.

Hazret-i Ömer -radıyallahu anh- şöyle buyuruyor:

"Gece kâim, gündüz sâim olan, malını mülkünü tasadduk eden ve harplerde kahramanca çarpışan bir kimse, eğer sevdiğini Allah için sevmiyor ve buğz ettiğine de Allah için buğz etmiyor ise, yaptıklarından hiç bir fayda göremez."

Müslümanlar kendi aralarında Allahu Teâlâ'nın emrettiği şekilde birleşmiyor ve Allah'ın gösterdiği yolun hâricinde bir yol tâkib ediyorlarsa, Allah muhâfaza buyursun, zilletin çukuruna yuvarlanmışlar demektir.

Bu takdîrde dinlerinin düşmanlarına boyun eğmek, onların kabzasına düşmek ve istibdâdları altında yaşamak mecbûriyetinde kalırlar.

Allahu Teâlâ Hazretleri Enfâl Sûresinde:

فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَصْلِحُوا ذَاتَ بَيْنِكُمْ

"Allah'tan korkun ve birbirinizin arasını düzeltin!"³ buyuruyor. Yani, Allah'tan korkun ve Allah'ın gazabını celb edecek münâzaalardan, anlaşmazlıklardan sakınarak, aranızdaki hoşnutsuzlukları izâle edin.

Birbirlerine muhâlefet ettikleri takdirde elbette ki, aralarında anlaşmazlık ve mücâdele zuhûr edecek ve maksad hâsıl olmayacaktır.

Hak Teâlâ Hazretleri Enfâl Sûresinde:

وَلَا تَنَازَعُوا فَتَفْشَلُوا وَتَذْهَبَ رِيحُكُمْ وَاصْبِرُوا

“Birbirinizle nizâlaşmayın! Sonra içinize korku düşerek devletiniz elden gider.”⁴ buyurmaktadır.

Allahu Teâlâ mü'minlerin kendi aralarında nizâ ve ihtilâfa düşmelerini menetmekte, böyle bir tehlikenin vukûunda şu iki netîcenin zuhûr edeceğini bildirmektedir:

1- Bu hâlin başarısızlık, zaaf, soğukluk ve korku husûle getirmesi.

2- Bu yüzden kuvvet ve azamet, şevket ve salâbetin elden gitmesi.

Şu halde, ancak kalbler ve gâyeler birleştiği zaman nusret ve selâmete ulaşılır, dilekler kemâliyle tahakkuk eder.

İşte bunun içindir ki, Hak Teâlâ Hazretleri insanların günde beş defa mescidlerde bir araya gelmelerini ve haftada bir defa camide toplanmalarını, senede iki defa bayram münâsebeti ile bir mekânda cem olmalarını ve ömürlerinde bir defa da hac vesilesiyle bütün beldelerden gelip Beytullah'ın etrâfında birleşip Arafat'ta hep birlikte vakfeye durmalarını emretmiştir.

Hak Teâlâ Hazretleri mahlûkâtını; nezih Şeriat-i Muhammediyye'ye tâbi olmak, onun kânunlarını ve dîn kardeşliğinin ihtivâ ettiği hakikatları korumak, söz ve kalb birliği ile Muhammed Ümmeti'nin bütün ferdlerinin haklarını emniyet altına almak sûretiyle kendisinin bilinmesi, ubûdiyyetin tahakkuku ve rubûbiyet haklarının yerine getirilmesi için yaratmıştır.

Böyle birbiriyle yardımlaşmak ve anlaşıp birleşmekteki asıl gâye de budur.

Bunun içindir ki Hak Teâlâ Hazretleri mü'minlere:

وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبَيْرِ وَالتَّقْوَىٰ وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ

“İyilik ve takvâda yardımlaşın, fenâlık ve düşmanlıkta yardımlaşmayın!”⁵ buyurmuştur.

Peygamberimiz -sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem- Efendimiz bir hadis-i şeriflerinde:

وَلَا تَحَاسَدُوا وَلَا تَدَابَرُوا وَلَا تَبَاغَضُوا وَكُونُوا عِبَادَ اللَّهِ إِخْوَانًا

“Birbirinize hased etmeyin, birbirinizi helâke sürüklemeyin, birbirinize buğzetmeyin, kardeşçe Allah'a kul olun!” buyurmuştur.

Hak Teâlâ Hazretleri bir âyet-i kerîmesinde:

وَالَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِرَبِّهِمْ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَأَمْرُهُمْ شُورَىٰ
بَيْنَهُمْ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ ﴿٢٨﴾ وَالَّذِينَ إِذَا أَصَابَهُمُ
الْبَغْيُ هُمْ يَنْتَصِرُونَ

“Onlar ki Rableri için dâvete icâbet etmekte ve namazı kılmaktadırlar, buyrukları da aralarında şûrâdır (danışıklıktır). Kendilerine kısmet ettiğimiz rızıklardan onlar masraf da verirler. Ve onlar ki kendilerine bağı (haklarına tecâvüz) vâki olduğu vakit yardımlaşır, onlar öcünü alırlar.”⁶ buyuruyor.

HILFÜ'L-FUDÛL VE MUÂHÂT

Enes İbn-i Mâlik -radıyallahu anh-'ten şöyle rivâyet edilmiştir:

Tâbiünden Âsım bin Ahvel Enes İbn-i Mâlik'e:

– “Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem-'in: *“İslâm'da câhiliyet (devrinin) ahdî yoktur.”* buyurduğu sana bâliğ oldu mu?” diye sordu da, Enes İbn-i Mâlik:

– “Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem- (Medîne'de) benim evimde Kureyş ile Ensâr arasında muâhât (kardeşlik tesîs) buyurdu.” diye cevâb verdi.

Hadîs-i şerîfte, sâil (soran) İslâm'da bazı kimseler arasında akdolunan ahd ü peymânın mevcûd olup olmadığını sordu.

Câhiliyet devrinde kabîleler arasında rakibleri olan diğer kabâilin tecâvüzünden kendilerini sıyânet için ahd ü peymân akdolunurdu. Ve buna *“Hilf”* denirdi. (Cem'i ahlâftır.)

Benî Esed ile Tay kabileleri arasında olduğu gibi bazı kabileler arasında da bu gibi ahd yapılmıştır.

İbn-i İshâk'ın rivâyetine göre:

Kureyş'in en ihtiyâr ve en ziyâde hâiz-i şeref ve îtibâr bir sîmâsı olan Abdullah İbn-i Cüd'ân'ın evinde Benî Hâşim, Benî Abdulmuttalib, Benî Esed, Benî Zühre, Benî Teym toplanarak aralarında şöyle bir maddeyi tahrîr ve tesbît etmişlerdir:

"Gerek Mekke'nin sekene-i kadîmesinden, gerekse hâriçten Mekke'ye gelip ikâmet edenlerden hiç bir kimse bundan böyle zulme mârûz olmayacaktır. Zulmün ref'i, fuzûlün reddi, ve zâlimden mazlûmun hakkının ahzi zımında her birimiz ahd ü yemîn ederiz."

Bu yemîn, gerek Mekke'de yerliler arasında ve gerekse hâriçten hac ve ticâret maksadıyla gelen misâfirlere karşı ezâ ve cefânın, fuzûlî müdâhâlenin pek ziyâde arttığı bir zamanda akdedildiği için "*Hilfû'l-Fudûl*" denilmiştir.

İbn-i İshâk'ın Talhâ bin Ubeydullah'tan rivâyetine göre:

Abdullah bin Cüd'ân'ın hânesinde Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimizin de (hâlif; akdi tanzim eden) olarak bulunduğunu ve burada bulunduğundan dolayı dünyâlara nâil olmaktan ziyâde beyân-ı memnûniyet ettiğini, "*Böyle bir ictimâa devr-i İslâmda dâvet olunsam derhal icâbet ederim.*" buyurduğunu rivâyet etmiştir.

Yine **İbn-i İshâk**'ın İbrâhim İbn-i Hâris'ten rivâyetine göre:

Muâviye'nin emâreti zamanında kardeşi Utbe bin Ebî Süfyan'ın oğlu Velîd Medîne valisi iken kendisi ile Hazret-i Hüseyin -radiyallahu anh- arasında bir maldan dolayı münâzaa edilmiş. Velîd, emâret-i nüfûzuna istinâd ederek Hazret-i Hüseyin -radiyallahu anh-'ın hakkına tecâvüz etmek istemişti. Bunun üzerine Hafid-i Nebvî Velîd'e karşı:

"Ya insâf eder hakkımı verirsin, yâhut Allah'a yemîn ederim ki kılıncımı çeker, Mescid-i Rasûlullah'ın kapısı önünde durarak halkı Hilfü'l-Fudûl'e dâvet ederim." demiş.

Orada bulunanlardan Abdullah İbn-i Zübeyr, Misver İbn-i Mahreme, Abdurrahman İbn-i Osman -radiyallahu anhüm- de, "biz de Hazret-i Hüseyin'e iştirâk ediyoruz, ya ihlâk ederiz, yahut bu uğurda ölürüz" demeleri üzerine, Velîd îade-i hak ve irzâyaya mecbûr olmuştur.

Eyyâm-ı arabda hılf'ın bu asîlâne şekilleri olduğu gibi çirkin safhaları da var idi. Bu cihetle Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz Hazretleri câhiliyet devrinin hılfına mukâbil bir uhuvvet-i dîniyye tesis buyurdu.⁷

MUÂHÂT

Muâhât, tarihte eşi ve örneği gösterilemeyen bir hâdise-i ictimâiyyedir ki, hiç bir millette bu birlik görülmemiştir.

İslâm muhâcirleri bütün emvâlini Mekke'de bıraka-

7. Tecdîd-i Sarîh Terc. 7/99.

rak Medîne-i Münevvere'ye hicret etmişlerdi. Medîne'-de ensâr-ı kirâm, Medîne'ye hicret eden bu dindaşlarını evlerine alıp misâfir etmişlerdir.

وَيُؤْتِرُونَ عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ

“Ensâr, kendileri için şedîd bir ihtiyâç olsa bile muhâcirini nefislerine tercih ederlerdi.”⁸ Kavli-i şerifi mûcibince ensâr-ı kirâm muhâcirine son derece âlîce-nâbâne misâfirperverlik gösteriyordu.

Fakat bu misâfirlik hali uzun zaman bu sûretle devâm edemezdi. Mekke'de her biri servet ve iş güç sâhibi olan bu muhâcirlere atıyye ve âtîfetle imrâr-ı hayât etmek güç geliyordu.

Mescid-i Saâdet'in inşâsını müteâkib Resûl-i Ekrem -sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem- Efendimiz bir gün Enes İbn-i Mâlik'in evinde muhâcirin ile ensârdan doksan sahâbî arasında ikişer ikişer kardeşlik akdetti.

Bunlardan bazıları *Sîret-i İbn-i Hişâm*'da İbn-i İshâk rivâyetiyle şöyle bildiriliyor; (bir rivâyette ellisi muhâcîrînden, ellisi ensârdan olmak üzere yüz sahâbî arasında icrâ buyurulmuştur.)

MUHÂCİRİN

Ebû Bekir es-Siddîk -radiyallahu anh-
Ömer İbnü'l-Hattâb
Osman İbn-i Affân
Ebû Ubeyde İbn-i Cerrâh

“ “
“ “
“ “

ENSÂR

Hârice İbn-i Zeyd ile
Utban İbn-i Mâlik ile
Evs İbn-i Sâbit ile
Sa'd İbn-i Muâz ile

Abdurrahman İbn-i Avf	“ “	Sa'd İbn-i Rebî ile
Zübeyr İbnü'l-Avvâm	“ “	Seleme İbn-i Selâme ile
Talha bin Ubeydullah	“ “	Ka'b İbn-i Mâlik ile
Ca'fer-i Tayyâr	“ “	Muâz İbn-i Cebel ile
Saîd İbn-i Zeyd	“ “	Übey İbn-i Ka'b ile
Mus'ab İbn-i Umeyr	“ “	Ebu Eyyûb el-Ensârî ile
Ebû Huzeyfe bin Utbe	“ “	Abbâd İbn-i Bişr ile
Ammâr İbn-i Yâsir	“ “	Huzeyfe İbn-i Yemân ile
Ebû Zerr-i Gıfârî	“ “	Münzir İbn-i Amr ile
Hâtib İbn-i Ebî Beltea	“ “	Uveym İbn-i Sâide ile
Selmân-ı Fârisî	“ “	Ebû'd-Derdâ-i Uveymir ile
Bilâl-i Habeşî	“ “	Ebû Ruveyha Abdullah ile

kardeşler oldular. Radıyallâhu teâlâ anhüm ecma-
în...

Resûl-i Ekrem -sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem-
Efendimiz Hazretleri ikişer ikişer ashâbı çağırıp arala-
rında uhuvvet akdettikten sonra İbn-i İshâk'ın rivâyeti-
ne göre:

Zât-ı Risâlet-penâhîleri de Ali İbn-i Ebî Tâlib'in elini
tutarak:

– “*Bu da benim kardeşimdir.*” buyurdu.

Hamza -radıyallahu teâlâ anh- ile de Zeyd İbn-i Hâ-
rise'yi kardeş yapmış idi.

Resûl-i Ekrem -sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem-
Efendimiz hazretleri ashâb-ı kirâm rıdvânüllahi teâlâ
aleyhim hazarâtının ahvâl-i rûhiyyelerini inceden inceye
tetkik ederek ve her çift arasında müşterek vasıflar bu-
larak kardeş yapmış idi.

Meselâ, Selmân ile Ebu'd-Derdâ ve Ammâr ile Huzeyfe ve Mus'ab ile Ebû Eyyûb el-Ensârî -radiyallahu anhüm- aralarında mîzâç ve hissiyât itibâriyle tam bir vahdet vardır.

Bu Muâhât'ın Hedefi

Mü'min kardeşlerin yekdiğerine yardım, sıla ve ih-sân, nasîhat ve rehberlik etmeleri ve daha mühimmi ze-vî'l-erhâmndan evvel yekdiğerine vâris olmaları idi.

Enfal Sûresinde:

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَهَاجَرُوا وَجَاهَدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالَّذِينَ آوَوْا وَنَصَرُوا أُولَئِكَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ

“O kimseler ki îmân edip hicret ettiler ve mallarıyla, canlarıyla Allah yolunda mücâhede ettiler. O ensâr ki muhâcirleri barındırdılar ve onlara yardım ettiler. İşte bu muhâcirlerle ensâr birbirlerinin velîleridir.”⁹

Bu âyet-i kerîmedeki velâyet; nusret, muâvenet, nasîhat ve verâsetle tefsîr edilmiştir.

Bedir gazâ ve ganîmetinden sonra muhâcirler ensârın muâvenetinden vâreste kalmaları üzerine Enfâl Sûresi'nin son ayetinde:

“Kitâbullah'ta mîrâs husûsunda ulû'l-erhâm birbirlerine daha yakındır.”¹⁰ Kavl-î şerîfi ile müesses olan mîrâs nesh edilmiştir.

9. Enfâl Sûresi, 72.

10. Enfâl Sûresi, 75

İbn-i Abbas -radiyallahu anhümâ:-

وَالَّذِينَ عَقَدَتْ أَيْمَانُكُمْ فَآتَوْهُمْ نَصِيحَتَهُمْ

Kavl-i şerîfinde عَاقَدَتْ kıraatına göre:

“Bu âyette mütekabil yeminlerin bağladığı bildirilen kimseler, muhâcirîn ile ensârdır ki, muhacirîn Medine'ye ilk geldikleri zamanlarda Resûl-i Ekrem -sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem- Efendimiz tarafından akdedilen muâhât sebebiyle ensâra zevî'l-erhâmdan evvel vâris olurlardı.

Fakat muahharan Enfâl Sûresi'nin 75. âyet-i kerimesi ile muâkâde ve muâhât ile müesses olan verâset nesh olundu.

Uhuvvet-i dîniyye, yalnız yekdiğere nusret, rifâde ve ihsân ile bir de nasihata münhasır kaldı.” demiştir.

Hulâsa, hicret-i seniyyeyi müteâkib taraf-ı Risâlet-penâhiden tesîs buyurulan uhuvvet-i dîniyyeye mürettib olan mîras nesh edilip fakat mü'minlerin birbirine yardım, ihsân ve âtîfet ve hayırhâhâne nasihatları devam etmiş, edegelmış ve Cenâb-ı Allah'ın dilediği zamana kadar devâm edecektir.

Bu ictimâî tesânüd ve teâvünün bu birr u ihsânın bu hayırhahlığın samîmiyetle devâm ettiği sadr-ı İslâm'da pek büyük tesîri görülmüştür. Rubu' asır zarfında nûr-i İslâm'ın aktâr-ı âleme intişâr etmesi, İran'ın tamamen fethi, Şarkî Roma İmparatorluğunun tehdîd edilmesi hep inâyet-i ilâhiyye ile uhuvvet-i dîniyyenin rasâneti eseridir.

Bilcümle ashâb-ı kirâm da bu teâvün ve tesânütten ferden maddî ve mânevî müstefid ve müstefiz olmuşlardır.

Buhâri'nin Abdurrahman İbn-i Avf -radiyallahu anh-'ten rivâyetine göre:

“Muhacirîn Medine'ye (hicret edip) vardıklarında Rasûlullah -sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem- Abdurrahman İbn-i Avf ile Sa'd İbn-i Rebî' -radiyallahu anhumâ- arasında kardeşlik tesîs etmişti. Bunun üzerine Sa'd İbn-i Rebî', Abdurrahman İbn-i Avf'a:

– Ben mal ciheti ile ensârın en zenginiyim. Malımın yarısını sana ayırdım. Sonra bak, iki kadınımdan hangisini diler isen senin hesabına talâkını vereyim, iddeti geçince onu tezevvüc edersin. dedi. İbn-i Avf da:

– “Allah ehlini ve malını sana mübârek eylesin! Benim bunlara ihtiyâcım yoktur. İçinde ticâret yapılan bir çarşınız yok mu? Bana o pazara delâlet ediniz.” dedi. Sa'd İbn-i Rebî' -radiyallahu anh-:

– Kaynuka kabîlesinin çarşısı vardır, cevâbını verdi.

Abdurrahman İbn-i Avf, Kaynuka çarşısına gitti. Satmak üzere keş ve yağ götürdü. Ertesi gün gene gitti, çok geçmeden Abdurrahman Rasûlullah -sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem-'i ziyârete geldi. Üzerinde ehl-i zi-fâfa mahsus safran eseri vardı.

Rasûlullah -sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem-:

– “Evlendin mi?” diye sordu.

Abdurrahmân:

– “Evet, evlendim.” diye cevap verdi.

Rasûlullah -sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem- kimi tezevvüc ettiğini sordu. O da:

– “Ensârdan bir kadınla evlendim.” dedi.

Rasûlullah -sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem-:

– “Ne kadar mehir verdin?” buyurdu.

Abdurrahman İbn-i Avf:

– “Bir çekirdek (beş dirhem) ağırlığında altın verdim.” diye cevap verdi.¹¹

Bunun üzerine Nebî -sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem-, Abdurrahman’a:

– “*Bir koyun kesmek suretiyle olsun velîme yap.*” buyurdu. O da öyle yaptı.¹²

Abdurrahman İbn-i Avf’in tezevvüc ettiği, Enes İbn-i Râfi’in kızı idi. Bu izdivaçtan Kasım ve Abdullah dünyaya gelmiştir.

Abdurrahman İbn-i Avf -radiyallahu anh-, taraf-ı Risâlet-penâhî -sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem'-den cennet ile tebşîr buyurulan on sahabiden biridir.

11. Zamanımızdaki evlenmelerde ne gibi ağır şartların olduğunu ve âdâb-ı İslâmiyeye ne dereceye kadar muhâlif bir isrâf olduğunu teemmül ile ibret alalım.

12. Tecrid-i Sarîh, c. 6, s. 342.

Habeşistan'a ve Medine'ye olmak üzere iki defa hicret şerefini hâizdir. Bedir'den başlayarak bütün me-şâhidde bulunmuştur.

Medine'ye hicret ettikten sonra yağ ve peynir satmak suretiyle ticârete başlayarak az zaman zarfında çok zenginleşti.

Resûl-i Ekrem, sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem-Efendimiz'in hâl-i hayatında dört bin, sonra kırk bin dirhem tasadduk etmiş ve bu yolda infâk ve tasadduka devam etmiştir.

İbn-i Sa'd'in *Tabakat*'ında bildirildiği üzere müşârün ileyh hazretleri:

– "Allah'a çok şükür elime kum alsam altın oluyor." demiş.

Muhâcirîn ile ensâr arasında akdedilen muâhât hicretin birinci senesinde akdedilmiştir.

Ebu'l-Ferec bu muâhâtın tesîsisinde iki sebep beyân ediyor.

Birincisi; Câhiliyet devrinde arap kabâîlinin me'lûf bulunduğu (hılf)in makamına kaim olmasıdır. Hılf yemin ile tesis olunan dostluktur ki, bunlar arasında verâset cârî idi. Bu dostluk ve ittifaklar, diğer kabîle aleyhine hareket etmek üzere tecâvüzî bir mâhiyeti de hâiz idi.

Bir çanağa kokulu bir mâyi' doldurarak, ellerini bu-
layarak Kâbe duvarını mesh ile yeminini tevsik etmek câhiliyet devrinin âdetleri cümlesinden idi.

Bunun için Resûl-i Ekrem -sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem- Efendimiz:

"Müslümanlıkta hılf yoktur." buyurarak Arab'ın me'lûf olduğu bu âdeti kaldırmış ve yerine dînî bir kardeşlik ikâme buyurmuştur.

İkinci sebep; Vatanından ayrılan İslâm muhâcirleri Mekke'de evlerini, mallarını bırakarak Medîne'ye elîm bir ihtiyaç içinde gelmişlerdi. Ensârın bu misâfirperverliği dînî bir uhuvvet ile tahkim buyurulmuş ve pek samimî bir tesânüd-i ictimâî husûl bulmuştur ki, bunun hiç bir milletin tarihinde görülmeyen bir çok mebrûr tecelliyyâtı ensâr ve muhâcirînin menâkıbında görülecektir. Bu uhuvvet Bedir gazâsına kadar devâm etmiştir. Bedir'de bir hayli ganâim elde edilerek muhâcirler muâvenetten müstağnî olmuşlardır.

Erkeklerin safran sürünmesi menhî olmasıyla bu hadis ile te'lif için **Şârih Aynî** der ki:

Bu rengin, yeni güveyiye kadınlardan bulaşmış olması muhtemeldir. Yahut da ibtidâ-i İslâm'da yeni evliler için tecvîz edilmiştir. Bu hadîse nazaran İmâm-ı Mâlik tecvîz etmiştir. Ebû Hanife ile İmâm-ı Şâfiî erkekler için tecvîz etmemişlerdir.

Bu Hadîs-i Şeriften Müstefâd Olan Diğer Hükümler

Zamân-ı Saâdet'te bazı Ashâb-ı Kirâm'ın ticâretle iştigallerini ve tarafı Risâlet-penâhi'den takrir ve teşvik buyrulduğunu izhârdır. Sonra en mühim bir hüküm de,

ticâret ve emsâli sanâyi' ile iştigâl ederek kişinin zâtî kazancının hibe ve sâir tarîk ile başkasının müktesebâtından müstefid olmaktan çok hayırlı olduğudur.

Medîne'nin en zengin bir servet sâhibi Sa'd İbn-i Rebî' -radiyallahu anh- Abdurrahman İbn-i Avf -radiyallahü anh-'e servetinin nısfını hibe ettiği halde kabul etmemiştir. Yağ ve yoğurt ile başladığı ticâretle binlerce dirhem tasadduk edecek bir servete mâlik olmuştur.

Ebû Hüreyre -radiyallahu anh-'tan şöyle dediği rivâyet edilmiştir.

Hicret-i Seniyye üzerine Ensâr, Nebî -sallallahü aleyhi ve sellem-'e:

– “Yâ Rasûlallah! Hurmalıklarımızı bizimle (Muhâcir) kardeşlerimiz arasında taksim buyurl!” dedi.

Sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem:

– “Öyle olmaz!” buyurdu.

Bunun üzerine Ensâr Peygamberimiz sallallahü Teâlâ aleyhi ve sellem'in emriyle muhâcirlere, terbiye ve sulama külfetini siz deruhde ediniz de sizi mahsûle ortak yapalım, dediler.

Bu sûretle Ensâr ve Muhâcirîn:

– “Peygamber'in emrini işittik ve itaat ettik.” diye (mutâbık kaldılar.)¹³

13. Tecrid-i Sarîh, c. 7, s. 200.

Lisân-ı Şerîat'ta bu şirkete (müsâkât) denilir.

Ensâr ile muhâcirîn arasındaki bu müsâkâtın nisfiyyet üzere olduğunu Buhârî şârihleri kaydediyorlar.

Bu ulvî teâvünün sâiki:

Akabe gecesi nûkabâ-i ensârın Medîne'ye hicret edecek müslûmanlara muâvenette bulunacaklarına dâ-ir Resûl-i Ekrem -sallâllahu teâlâ aleyhi ve sellem- Efendimiz Hazretlerine verdikleri sözün yerine getirilmesi zamanının hulûl etmiş olmasıdır.

Ensâr, Akabe Bey'atında deruhde ettikleri bu vazîfe-i uhuvvetî ziyâdesiyle ifâ ettiler.

Enes İbn-i Mâlik -radiyallahu anh-'tan şöyle dediği rivâyet edilmiştir:

Nebî -sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem- (Bahreyn)'den bir kıt'a arâziyi mukâtaa sûretiyle ensâra vermek istedi de onları davet buyurdu.

Ensâr:

– "Yâ Rasûlallah! Bize mukâtaa buyurduğunuz gibi muhâcir kardeşlerimize de ikta' etmedikçe bize ihsân buyurmayınız!" dediler.

Rasûlullah -sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem-:

– "*Ey Ensâr! Benden sonra siz yakın bir istikbâlde çok ağır hodgâmlığa şâhid olacaksınız. Fakat siz (Havz-ı Kevser'de) bana mülâki oluncaya kadar sabrediniz!*"¹⁴ buyurdu.

14. Tecrid-i Sarih Terc. 7/251.

SEVDİĞİNLE BERÂBERSİN

*B*edevî bir arab:

– “Yâ Rasûlallah! Kıyâmet ne zaman kopacak?” diye sormuştu.

Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- bedevîye:

– “Âhiret için ne hazırladın?” diye sormuştu.

Enes -radiyallahu anh- rivâyetinde bedevî:

– “Ya Rasûlallah! Benim Allah'a ve onun Peygamberine muhabbetten başka âhiret için bir hazırlığım yoktur.” diye cevâp vermesi üzerine; Resûl-i Ekrem -sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem- bedevîye:

– “*Sen sevdiğin kimse ile berabersin!*” buyurmuştur.

Enes -radiyallahu anh- der ki:

– Biz de, “Yâ Rasûlallah! Âhirette sevdiğimiz ile beraber miyiz?” diye sorduk.

Resûl-i Ekrem -sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem-:

– “Evet berâbersiniz!” diye tasdik buyurdu. Biz de böyle bir cevâptan pek ziyâde bir ferah ve sevinç duyduk.

Ey mü'min! Kalbindeki muhabbetini yokla da, hâlini tefekkür et, muhabbetin neye gâliptir.

Enes -radıyallahu anh- şöyle demiştir:

Nebiy-yi Mükerrerem -sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem- buyurdu ki; *kimde üç şey bulunursa halâvet-i imâni tatmış olur.*

1- *Allah ile Rasûlullah, kendisine mâadâlarından daha sevgili olmak.*

2- *Bir kimseyi bilâ-garaz velâ-ivaz sevmek, ancak Allah için sevmek.*

3- *Allah onu küfürden kurtardıktan sonra, yine küfre dönmekten ateşe atılacakmışçasına hoşlanmamak.*¹⁵

Kendisi ateşe atılmayı sevmediği gibi, şeref-i İslâm ile müşerref olduktan sonra tekrar küfre avdet etmeyi aslâ sevmemek ve küfürden uzak olmaya çalışmak ve küfre yakın olmamaya çalışmak.

KUSS İBN-İ SÂİDE HUTBESİ

Syâd Kabîlesi'nin reisi, dîn-i İsevî'de muvahhid ve şâir Kuss İbn-i Sâide Sûk-i Ukâz'da belîğ bir hutbe okumuş ve şuarâ ve bûleğâ-yı arab da o cemâat arasında bulunmuştu. Hutbesinde bi'set-i nebeviyyenin yakın olduğunu haber vermişti.

Hutbesinin hulâsaten tercemesi:

“Ey nâs! geliniz, dinleyiniz. Belleyniz, ibret alınız. Yaşayan ölür. Ölen fenâ bulur. Yağmur yağar, otlar biter, çocuklar doğar, annelerinin, babalarının yerini tutar. Sonra hepsi mahvolup gider. Vukûâtın ardı arkası kesilmez. Hemen birbirini tâkib eder.

Dikkat edin, kulak tutun. Gökte haber var, yerde ibret alacak şeyler var.

Yıldızlar yürür, denizler durur, gelen kalmaz, giden gelmez. Yemin ederim, Allah'ın indinde bir dîn vardır ki, şimdi bulunduğunuz dinden (İsevî Dîninden) daha sevgilidir. (dîn-i İslâm'a işâret) Ve Allah'ın bir gelecek peygamberi vardır ki, gelmesi pek yakın oldu. Ve onun göl-

gesi başınızın üstüne geldi. Ne mutlu o kimseye ki, ona îmân edip de, o dahî ona hidâyet eyleye... Vay o bedbahta ki, ona isyân ve muhâlefet eyleye... Yazıklar olsun ömürlerini gaflet ile geçiren ümmetlere...

Ey Cemâat-i İyâd! Hani âbâ vü ecdâd? Hani müzeyyen kâşâneler ve taştan hâneler yapan Âd ve Semûd? Hani dünyâ varlığına mağrûr olup da kavmine hitâben "Ben sizin en büyük rabbinizim!" diyen Firavun ile Nemrûd?

Bu yer, onları değirmeninde öğüttü, toz etti. Kemikleri bile çürüyüp dağıldı. Evleri de yıkılıp ıssız kaldı. Yerlerini şimdi köpekler şenlendiriyor. Sakın onlar gibi gaflet etmeyin. Onların yoluna gitmeyin. Her şey fânîdir. Ancak Cenâb-ı Hak bâkîdir. Birdir, şerîki ve nazîri yoktur. Tapılacak ancak O'dur. Doğmamış ve doğurmamıştır. Bizden evvel gelip geçenlerde bize ibret olacak şey çoktur. Ölüm ırmağının girecek yerleri vardır ama çıkacak yeri yoktur. Küçük büyük hep göçüp gidiyor, giden geri gelmiyor. Kat'î bilirim ki herkese olan bana da olacaktır."

Hâtemü'n-Nebiyîn -sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem- Efendimiz Kuss İbn-i Sâide hakkında şöyle buyordu:

"Ümîd ederim ki Cenâb-ı Hak Kuss İbn-i Sâide'yi ayrıca bir ümmet olarak ba's eyleye..."

KUR'ÂN-I KERÎM

إِنَّ الَّذِينَ يُلْحِدُونَ فِي آيَاتِنَا لَا يَخْفَوْنَ عَلَيْنَا أَفَمَنْ يُلْقَى
فِي النَّارِ خَيْرٌ أَمْ مَنْ يَأْتِي آمِنًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ اعْمَلُوا مَا شِئْتُمْ
إِنَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٤٠﴾ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِالذِّكْرِ لَمَّا
جَاءَهُمْ وَإِنَّهُ لَكِتَابٌ عَزِيزٌ ﴿٤١﴾ لَا يَأْتِيهِ الْبَاطِلُ مِنْ بَيْنِ
يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِ تَنْزِيلٌ مِنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ ﴿٤٢﴾

O kimseler ki bizim âyetlerimizde haktan ayrıldılar. Onlar bizim üzerimize gizli olmazlar. Günahı mukabilinde ateşe atılan mı hayırlıdır? Yoksa kıyâmet gününde emîn olarak gelen mi hayırlıdır?

Haydi İstedığınızı işleyin! Zîra Allahu Teâlâ sizin amelinizi görücüdür. Kur'ân bir büyük kitaptır ki, O Kitâb, cümle kitaplara gâlib ve menâfi-i kesireyi câmi'dir.

Nâzil olan ahkâm-ı Kur'ân'ı, evâmir ve nevâhîsini ihlâl edecek ve kadrini tenzil ve ahkâmını tağyîr gibi şânına nakîsa verecek bir şey gelmez, zîrâ Kur'an her işi hikmete muvâfık ve her işi mahmûd olan, Hakîm ve Hamîd olan Allahu Teâlâ tarafından tenzil olunmuştur."¹⁶

من بَيْنَ يَدَيْهِ demek, Kur'ân'dan evvel gelen Tevrât ve İncil gibi kitaplar tarafından Kur'ân'ı tezkib edecek bir şey gelmez demektir.

وَلَا مِنْ خَلْفِهِ demek, Kur'ân'ın arkasından da Kur'ân'ı nesh ve ibtal edecek bir kitab gelmez demektir.

Yani, geçmişte ve gelecekte Kur'ân'a muâriz bir kitab olamaz. Ve ibtâl edecek bir kitâb gelmez. Kur'ân'ın hak ve hakikat dedikleri şey, dâima hak ve hakîkattir. Bâtıl olduğunu beyân ettiği şey de dâimâ bâtıldır. Hak olmak ihtimâli yoktur.

Kur'ân-ı Azîmü's-şânda ne ziyâde ve ne de noksanlık vardır. Onun ahkâmı kıyamete kadar, bütün mahlûkâtın ahvâlini tanzîme kâfi ve kâfil düstûr-i ilâhîdir. Masûn ve mahfûzdur. Çünkü buyurulmuştur:

إِنَّا نَحْنُ نُزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ ﴿٩﴾

"Kur'ân'ı muhakkak biz inzâl ettik ve onu elbette biz hıfz ederiz."¹⁷

Zamân-ı saâdet-i peygamberîden bu ana kadar 1400 kûsür sene olduğu halde bir âyet-i kerîme şöyle dursun, bir kelimesi ve hattâ bir harfi bile tebdîl olunamamıştır. Ve el dokundurulamaz. Ve kıyâmete kadar da ilâ nihâye böyle devâm edecektir.

مَا يُقَالُ لَكَ إِلَّا مَا قَدْ قِيلَ لِلرُّسُلِ مِنْ قَبْلِكَ إِنَّ رَبَّكَ لَدُوٌّ
مَغْفِرَةٌ وَذُو عِقَابٍ أَلِيمٌ ﴿٤٣﴾

17. Hicr Sûresi / 9.

“Yâ Ekreme’r-Rusûl! Sana kavmin Kureyş tarafından söylenmez, ancak senden evvel geçen rusûl-i kirâma denilen söz denilir. Binâen-aleyh, sen onların sözlerine mahzûn olma. Zira Rabbin Teâlâ Kur’ân’a îmân edenleri mağfîret edici ve küfr edenlere azâb-ı elîm sahibidir.”¹⁸

Yani senden evvel geçen rasûller milletleri tarafından vâkî olan ezâyâ nasıl sabr ettiler ve zafer-yâb oldular ve düşmanlarından intikamlarını aldılarsa sen de sabret ki, kavmin üzerine zafer-yâb olasın. Zira küfürden tevbe edip îmân edenleri Rabbin Teâlâ mağfîret edici ve küfre devâm edenlere acıtıcı azâb vericidir.

Vâcib Teâlâ Hazretleri kâfirlerin Kur’ân’a ta’nını beyân etmek üzere:

وَلَوْ جَعَلْنَاهُ قُرْآنًا أَعْجَمِيًّا لَقَالُوا لَوْلَا فُصِّلَتْ آيَاتُهُ أَءَعْجَمِيٌّ وَعَرَبِيٌّ

“Eğer biz Kur’ân’ı acem luğatı üzere inzâl etmiş olsaydık, onlar derler idi ki, keşke Kur’ân’ın âyetleri arabî üzere tafsîl olunmuş olsaydı.

Halbuki Kur’ân, acem luğatı üzeredir, Resûl ise arabdır. Nasıl oluyor ki, arabî olan Resûl üzerine acem lisânı üzere kitâb gelir? demekle ta’n ederlerdi.”¹⁹ (Burada acem dilinden maksad, Arabca’dan mâadâ bütün diller demektir. Yalnız İranlıların kullandıkları lisan-ı Fârisî demek değildir.)

Kâfirlerin ta’nına cevâb olmak üzere buyruluyor ki:

18. Fussilet Sûresi, 43.

19. Fussilet Sûresi, 44.

قُلْ هُوَ لِلَّذِينَ آمَنُوا هُدًى وَشِفَاءٌ وَالَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ فِي
 آذَانِهِمْ وَقْرٌ وَهُوَ عَلَيْهِمْ عَمًى ۗ أُولَٰئِكَ يُنَادُونَ مِن مَّكَانٍ
 بَعِيدٍ ﴿٤٤﴾

“Ya Ekreme’r-Rusûl! Sen Kur’ân’a ta’n eden kâ-firlere de ki:

Kur’ân o kimselere hidâyet ve şifâdır ki, o kimseler Kur’ân’a imân ettiler. Amma o kimseler ki, onlar Kur’ân’a iman etmezler, onların kulaklarında ağırlık vardır. Binâen-aleyh, onlar Kur’ân’ı lâyikiyle işitemezler. Zirâ can kulağı ile dinlemezler ki, işitsinler. İmân etmeyenler üzerine Kur’ân âmâdir. İşte Kur’ân’a imân etmeyenler uzak mahalden çağrılırlar.”²⁰

Yani Ey Habîbim! Sen Kur’ân’a ta’n eden mülhidlere de ki:

Kur’ân; kendisine imân edip Cenâb-ı Allah’ın emirlerine imtisâl, nehiyelerinden icinâb edenleri ve durûb-i emsâlden ibret alanları kasas ve ahbârından hisse alanları doğru yola, tarîk-i hakka davet edici ve dâvetine icâbet edenleri doğru yola ulaştırıcı ve kalblerinde kibir, cehl, taklîd, evhâm ve hayâlât gibi marazlarına şifâ vericidir.

Çünkü Kur’ân, emrâz-ı kalbiyyeyi bihakkın izâle edicidir.

Fakat şu kimseler ki, onlar Kur’ân’a imân etmezler. Onların kulaklarında sağırılık vardır. Onlar üzerine sen

20. Fussilet Sûresi / 44.

ne kadar Kur'ân'ı tilâvet etsen de, onlar, zâhir ve bâtınlarını tathîr eden âyetleri işitmezler. Çünkü can kulağı ile dinlemezler ki, işitsinler ve onların halleri Kur'ân'ı işitmemek olduğundan Kur'ân onların gözlerine perdedir.

Binâen-aleyh, hakkı görmezler. İşte kulaklarında ağırlık ve gözlerinde perde olup, hakkı duymayan ve görmeyenler uzak mahalden çağrılırlar. Yani uzak mahalden çağırılanlar gibi hakka daveti işitmezler.

Nidâ ile murâd, onların Kur'ân'ı kabûl etmedikleri, uzaktan çağrılan kimselere teşbihtir. Ve hakkı kabûl etmeyenleri behâime tenzîldir. Çünkü insan ile behâim arasındaki fark, hakkı duyup duymamaktır.

Ebu's-Suûd Efendinin beyânı vechile:

Hakkı duymayanların ve görmeyenlerin şerde ve hayırsızlıkta gâyet ileri derecede bulduklarına işâreten **أُولَئِكَ** lâfzı vârid olmuştur.

Fahr-i Râzî'nin beyânı vechile:

Kur'an'ın hidâyet olması her türlü hayrâta delâlet edip, her saâdete irşâd etmesidir. (Şifâ) olması da, küfür-ve cehil hastalıklarından, îmân edenleri kurtarmasıdır.

Fakat şeytana ve hevây-ı nefsanîsine tebaiyyetle hızlân deryâsına gark ve mahrûmiyet vâdisinde şaşırıp kalanların dahî kulaklarında sağırılık ve gözlerinde körlük vardır.

Kur'ân-ı Azîmü'ş-Şân'a îmân ve ittibâ edenler için Kur'ân ayn-i şifâdır.

“Kur'an; hakkı, hidâyet yolunu, tarîk-i müstakîmi gösterir. Mü'minler için zâhirî ve bâtinî şifâdır.” buyurulmuştur.

Kur'ân-ı Hakîm'de şifâ olduğuna dâir müteaddid âyet-i celfleler vardır:

وَشِفَاءٌ لِّمَا فِي الصُّدُورِ

“Ey insanlar! Rabbinizden size bir öğüt ve kalblerde olana bir şifa, inananlara doğruyu gösteren bir rehber ve rahmet gelmiştir.” 21

وَيَشْفِ صُدُورَ قَوْمٍ مُّؤْمِنِينَ

“Mü'minlerin gönüllerini ferahlandırırın.” 22

يَخْرُجُ مِنْ بَطُونِهَا شَرَابٌ مُّخْتَلِفٌ أَلْوَانُهُ فِيهِ شِفَاءٌ لِلنَّاسِ

“Karınlarından (arıların) insanlara şifa olan çeşitli renklerde bal çıkar ki onda insanlar için şifa vardır.” 23

وَنُنَزِّلُ مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ

“Biz Kur'ân'dan mü'minlere şifa ve rahmet olan âyetleri inzâl ederiz.” 24

وَإِذَا مَرِضْتُ فَهُوَ يَشْفِينِ

21. Yûnus Sûresi / 57.

22. Tevbe Sûresi / 14.

23. Nahl Sûresi / 69.

24. İsrâ Sûresi / 82.

“Hasta olduğumda bana O şifa verir.” 25

قُلْ هُوَ الَّذِي أَمَّنَا هُدًى وَشِفَاءً

“Ey Muhammed! De ki: Bu (Kur'an) inananlara, doğruluk rehberi ve gönüllerine şifâdır.” 26

Kezâ, Kur'an-ı Kerim'in Fâtihadan sonra Bakara sûresinin başında:

الْم ۞ ﴿١﴾ ذَلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ ﴿٢﴾

“Günahlardan kaçan müttakilere doğru yolu gösterici ve hayırlarına delâlet edicidir.” 27

Hangi müttakilere?

الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ

“O müttakiler, Cenâb-ı Allah'tan korkanlar ki, gayba imân ettikleri gibi cemî âzâları ile ikâme-i salât ederler. Ve bu sûretle, namazlarına devâm suretiyle, rızâ-yı îlâhî'yi tahsilden hâli kalmazlar. Ve Cenâb-ı Hakki'n lutf u kereminden, in'âm, ihsan ve infâk buyurduğu rızıklardan da fukarâya, zuafâya, miskinlere ve muhâcirilere infâk ve ihsân ederler.” 28

İşte bu evsâf ile mevsûf olanlar, muttakîn zümresinden sayılırlar.

25. Şuarâ Sûresi / 80.

26. Fussilet Sûresi / 44.

27. Bakara Sûresi / 1-2.

28. Bakara Sûresi / 3.

Kur'ân-ı Hakîm, mü'minler için cennete de dâvet tezkeresidir. Çünkü:

وَاللَّهُ يَدْعُوا إِلَى الْجَنَّةِ buyurulmuştur.²⁹

Cennetin bir adı da (Dârü's-selâm)dır. Asıl hakîkatta selâmet yeri, Dâr-ı karâr da cennettir.

İşte ancak dârü's-selâma, selâmet evine, beka menziline, cennete varabilmek de hidâyet yoluna tâbî olanlar içindir, Nitekim:

قُلْ لِّئِنِ اجْتَمَعَتِ الْإِنْسُ وَالْجِنُّ عَلَىٰ أَنْ يَأْتُوا بِمِثْلِ
هَذَا الْقُرْآنِ لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيرًا
﴿٨٨﴾ وَلَقَدْ صَرَّفْنَا لِلنَّاسِ فِي هَذَا الْقُرْآنِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ
فَأَبَىٰ أَكْثَرُ النَّاسِ إِلَّا كُفُورًا ﴿٨٩﴾

“Habibim! Sen Kur'an'a itirâz edenlere de ki: Allahu Teâlâ'ya yemin ederim ki eğer ins ü cinn birbirine muâvenet eder olduğu halde şu Kur'an'ın mislini getirmek üzere ictima etmiş olsalar, Kur'an'ın mislini getiremezler. Velev ki bazısı bazısına yardımcı olsun.”³⁰ buyurulmuştur.

Hâzin Tefsirinde beyân olunduğuna nazaran müşriklere:

“Biz, Kur'an'ın mislini getirmek istesek getiririz!” demeleri üzerine onları red ve tekzib için bu âyet-i celîle nâzil olmuştur.

29. Bakara Sûresi, 221.

30. İsrâ Sûresi, 88 - 89.

Müşrikler çok çalıştıkları halde kısa bir sûrenin bile mislini getirmekten âciz kalmaları ile bu âyet-i celîlenin sırrı o zaman tahakkuk etmiştir. Ve ilâ yevmi'l-kiyâm da bu tahakkuk bâkîdir.

Kur'an-ı Azîmü's-şânın mislini getirmek kudret-i beşerden hâriçtir. Mahluk kelâmı olmaktan çok yüksektir. Çünkü Kur'an'ın nazmı ve elfâzının ve âyetlerinin birbirine rabtı ve mugayyebâtta haber vermesi mûcizedir. Binâen-aleyh, belâğatın en yüksek tabakasından olduğundan beşerin söyleyebileceği sözlerden değildir.

İkinci ayet:

وَلَقَدْ صَرَّفْنَا فِي هَذَا الْقُرْآنِ لِلنَّاسِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ وَكَانَ
 الْإِنْسَانُ أَكْثَرَ شَيْءٍ جَدَلًا ﴿٥٤﴾ وَمَا مَنَعَ النَّاسَ أَنْ
 يُؤْمِنُوا إِذْ جَاءَهُمُ الْهُدَىٰ وَيَسْتَغْفِرُوا رَبَّهُمْ إِلَّا أَنْ تَأْتِيَهُمْ
 سُنَّةٌ الْأَوَّلِينَ أَوْ يَأْتِيَهُمُ الْعَذَابُ قُبُلًا ﴿٥٥﴾

“Zât-ı Ulûhiyyetime yemin ederim ki, muhakkak şu Kur'an'da biz, nâsa her nevi manâyı ve misâli tekrâr tekrâr beyan ettik ve aslâ şübhe bırakmadık. İşte biz Kur'an'da her şeyi izâh ettiğimiz halde nâsın ekserisi kabûlden imtina ettiler, asla müttaiz olmadılar ve durûb-i emsâl onların ancak kemâl-i şidetle inkârlarını ziyâde etti.”³¹

Yani, biz nâsa şu Kur'an'da dünyâ ve âhîret ahkâmına müteallik ve nübüvvet ve ilâhiyâta ve ibrete ve geçen ümmetlerin ahvâline müteallik ve cennet ve ce-

henneme ve vaide müteallık her nevîden misâller getir-
dik ve maksadı izah ettik. Biz böyle tekrar tekrar beyân
edince nâsın vazifesi mücebiyle amel etmek lâzım iken
onlar küfrân-ı nimet ederek Kur'ân'ı kabûlden imtina et-
tiler. Nübüvvet'i inkârla şirkte, küfürde kaldılar.

Hak Celle ve Ala Hazretleri müşriklerin Kur'ân'a
inanmayıp başka mucizeler istediklerini beyân etmek
üzere:

وَقَالُوا لَنْ نُؤْمِنَ لَكَ حَتَّى تَفْجُرَ لَنَا مِنَ الْأَرْضِ يَنْبُوعًا
﴿٩٠﴾ أَوْ تَكُونَ لَكَ جَنَّةٌ مِنْ نَخِيلٍ وَعِنَبٍ فَتُفَجِّرَ الْأَنْهَارَ
خِلَالَهَا تَفْجِيرًا ﴿٩١﴾ أَوْ تُسْقِطَ السَّمَاءَ كَمَا زَعَمَتْ
عَلَيْنَا كِسْفًا أَوْ تَأْتِي بِلِلِّهِ وَالْمَلَكَةِ قَبِيلًا ۚ ﴿٩٢﴾ أَوْ يَكُونَ
لَكَ بَيْتٌ مِنْ زُخْرُفٍ أَوْ تَرْفَىٰ فِي السَّمَاءِ ۗ وَلَنْ نُؤْمِنَ
لِرُفْيِكَ حَتَّى تُنَزِّلَ عَلَيْنَا كِتَابًا نَقْرُهُ ۗ قُلْ سُبْحَانَ رَبِّي
هَلْ كُنْتُ إِلَّا بَشَرًا رَسُولًا ﴿٩٣﴾

1- Kâfirler, Yâ Muhammed! Sen bizim için Mek-
ke arzından pınarlar akıtıp meydana getirmediğin
elbette biz sana îmân etmeyiz, dediler.

Bu kadarla da iktifâ etmeyerek sözlerine şunu da
ilâve ettiler.

2- Veyâhut senin için hurmadan ve üzümünden bir
bahçe alıp ve bahçenin ağaçlarının aralarında ne-
hirler cereyân edip şiddetle akmadıkça sana îmân
etmeyiz, dediler.

3- Ve yine dediler ki: Veyâhut senin söylediğin

gibi üzerimize semâyı parça parça düşürmedikçe veyâhut bize karşı Allah'ı ve melekleri getirip göstermedikçe biz sana imân etmeyiz, demekle azâbın gelmesini veyâhut Cenâb-ı Allah'ı ve melekleri görmek istediler. Ve daha bununla da kanâat etmeyerek dediler ki:

4- Veyâhut senin için altından gümüşten yapılmış müzeyyen bir ev olmadıkça.

5- Veyâhut sen semâya çıkmadıkça biz sana imân etmeyiz, demekle imânlarını muhâle tâ'lik ettiler. Ve bilhassa Kur'ân'a imân etmeyeceklerini beyân etmek üzere dediler ki:

6- Yâ Muhammed! Sen bizim üzerimize açık bir kitâb inzâl edip o kitâbı bize okumadıkça biz sana ve Kur'ân'a imân etmeyiz, demekle bir takım mucizât istediler.

Bunlara cevâb olmak üzere.

“Habibim! Sen bunlara “Beni terbiye eden Rab-bimi cemî nekâyıstan tenzih ederim. Zîrâ ben ancak sizin gibi beşer oldum. Ve taraf-ı ilâhîden sizi irşâd için rasûlüm!” de.”³² buyuruldu.”

Taberî, Hâzin, Nisâbü'rî tefsirlerinde beyân olunduğu vechile:

Mekke'nin eşrâfı Kâbe'nin damında toplanarak Rasûlü'llah'ı dâvet ettiler ve dediler ki:

“Yâ Muhammed! -sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem-

32. İsrâ Sûresi, 90 - 93

Sen garîb bir davâdâ bulunuyorsun. Putlarımızı tahkîr ediyorsun. Bundan maksad dünyâ ise ne ister isen verelim. Ve kendimize seni reis intihâb edelim.”

Rasûlüllah -sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem-:

“Ben taraf-ı ilâhî’den meb’ûs rasûlüm. Ahkâmını si-ze tebliğ ettim. Eğer kabul ederseniz, dünyâda ve âhi-rette nasibinizi alırsınız. Eğer kabul etmezseniz, bütün saâdetten mahrum olursunuz.” buyurdular.

Onlar da:

“Mâdem ki sözünden dönmüyorsun, nübüvvet davâsında ısrar ediyorsun, şu tekliflerimizi kabûl et ve arzularımızı yerine getir de sana îmân edelim!” demeleri üzerine; Hak Cellè ve Alâ Hazretleri bu âyet-i celîleleri inzâl buyurmuş ve istedikleri altı nevi mucizeden her birini beyân buyurmuştur.

Birinci talepleri:

“Yâ Muhammed! -sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem- Mâdem ki nübüvvet davâsında sebât ediyorsun, ekinler ekelim, bağlar dikelim, ziraatımız çoğalsın, karnımız doysun da sana îmân edelim. Bize böyle bolluk temin etmedikçe sana îmân etmeyiz!” dediler.

İkinci talepleri:

“Umûm için pınarlar akıtmadığında bâri nefsine âid olsun hurma ve üzüm ağaçlarıyla dolu bir bağ olsun ki, o ağaçların aralarından sular aksın, ve ağaçlarda bir çok meyveler görelim!” Böyle bir bahçe görmedikçe îmân etmeyeceklerini söylediler.

Üçüncü talepleri:

"Eğer umûma âid ve gerek nefesine âid hayır yapmayacak isen bâri şer yap, çünkü bize bazı kerre îmân etmediğimiz takdirde semâdan azâb geleceğini söylersin. Kendi îtikadınca o gelecek azâbı getir ve semâyı parça parça üzerimize düşür!" diye bu sûretle semâdan azâb gelmeyince îmân etmeyeceklerini söylediler.

Dördüncü talepleri:

"Sen Resûlü olduğun Allah'ı ve melekleri bize getir de, onlar senin Resûl olduğuna şehâdet etsinler, biz onları karşımızda görelim!" Yoksa onları görmedikçe îmân etmeyiz, diye imanlarını muhâle ta'lik ettiler.

Beşinci talepleri:

"Sen kendin için altından ve gümüştten yapılmış müzeyyen bir ev yapıp gözlerimiz görmedikçe îmân etmeyiz!" dediler.

Altıncı talepleri:

"Sen merdiven kurup gözümüzün önünde semâya çıkmadıkça biz sana îmân etmeyiz!" dediler.

Rasûlullah -sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem- bunların hallerini görüp îmânlarını muhâle ta'lik etmeleri üzerine me'yûs olup o meclisten kalktı. Hâne-i Saâdetlerine avdetlerinde mahzûn olunca Cenâb-ı Hak Azze ve Celle Hazretleri bu âyet-i celîleleri inzâl buyurdu.

Bu sûre-i celîlenin müteaddid âyât-ı kerîmelerinde dahî Kur'an-ı Azimü's-Şânın fezâilî beyânı buyurulmuştur. Ez cümle:

إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ يَهْدِي لِلَّتِي هِيَ أَقْوَمُ وَيُبَشِّرُ الْمُؤْمِنِينَ
الَّذِينَ يَعْمَلُونَ الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ أَجْرًا كَبِيرًا ﴿٩﴾

“Şu Kur’ân, nâsın kâffesini adâlette ziyâde ve tarîkatta açık olan yollara hidâyet kılar. Yani doğru yolları gösterir. Ve amel-i sâlih işleyen mü’minleri büyük hatırla tebşîr eder.”³³

Yani hak ile bâtil beynini tefrîk eden Kur’ân-ı Azîmü’ş-şân, bilcümle insanlara adâletten ibâret olan hak yolunu gösterir ki, o tarîk, tarîkların en doğrusudur. Ve o Kur’ân şu mü’minleri ecr-i kebîr ile tebşîr eder ki o mü’minler amel-i sâlih işler.

Fahr-i Râzî’nin beyânı vechile Hak Teâlâ Hazretleri bu âyet-i celîlede Kur’ân’ı üç sıfatla senâ buyurmuştur:

1- İnsanları hak olan itikada ve en salah olan amelere irşad etmesidir. Çünkü Kur’ân hilâfına hareket eden bir çok bâtil ve sapkın yollar vardır. Binâen-aleyh, Fûrkan-ı Hakîm’e sıkı sarılanlar mazmûn-i münîfindeki emirlerine imtisâl ile nehiyelerinden de sakınanların doğru yola gitmiş olduklarında şübhe yoktur.

2- Kur’ân-ı Hakîm’in beyan buyurduğu itikâd üzere amel-i sâlih işleyenleri Kur’ân’ın cennetle tebşîr etmesidir.

3- Kur’an-ı Hakîm’in beyân buyurduğu yola sülûk etmeyenlere de Cehennem’in hazırlandığı beyân buyurulmuştur. Nitekim:

33. İsrâ Sûresi, 9.

وَأَنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ آعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿١٠﴾

“Ahirete îmân etmezlere gelince, onlar için de hiç şübhesiz pek acıklı bir azab hazırladığımızı (bildirir)”³⁴

وَنُنَزِّلُ مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ

“Biz Kur'ân'dan mü'minlere şifâ ve rahmet olan âyetleri inzâl ederiz.”³⁵

Yani Kur'ân'da beyân buyurulan ahkâm, emrâz-ı bâtinîyye mesâbesinde olan bâtil itikad gibi ve emrâz-ı zâhiriyye mesâbesinde olan ahlâk-ı zemîmeyi izâle etmek gibi hem hak yoluna itikât etmeğe ve hem de ahlâk-ı hamîdeye irşâd ettiğinden ehl-i îmân için Kur'ân-ı Kerîm ayn-ı şifâdır. Ve ahkâmı ile amel ettikleri için de haklarında ayn-ı rahmettir.

Tefsîrde **Fahr-i Râzî**'nin beyânı vechile:

Enbiyâ aleyhimûs-selâm hazarâtı etibbâ'ya teşbîh edilerek ümmetleri de tedâviye muhtâç hastalar gibi ve ahkâm-ı şer'iyyenin beyân buyurduğu emirler de devâ, ilaç mesâbesinde olduğundan, Kur'ân'a îmân edenler tabîbin ilâcını istimâl ile bi-iznillâhi teâlâ şifâyâb olan hastalara benzediği gibi, kâfirler de tabîbe mürâcaat etmeyip helâk olanlar menzilesinde olduklarını Cenâb-ı Hakk'ın bu âyet-i celfesinde beyân buyurduğu tefsîr edilmiştir.

Cenâb-ı Hak Azze ve Celle Hazretleri cümlemizi tarîk-i müstakîmden ayırmasın, âmîn.

34. İsrâ Sûresi, 10.

35. İsrâ Sûresi, 82.

وَكَذَلِكَ أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ ۖ فَالَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ
يُؤْمِنُونَ بِهِ وَمِنْ هَؤُلَاءِ مَنْ يُؤْمِنُ بِهِ ۖ وَمَا يَجْحَدُ بِآيَاتِنَا
إِلَّا الْكَافِرُونَ ﴿٤٧﴾ وَمَا كُنْتَ تَتْلُوا مِنْ قَبْلِهِ مِنْ كِتَابٍ
وَلَا تَخْطُهُ بِيَمِينِكَ إِذَا لَارْتَابَ الْمُبْطِلُونَ ﴿٤٨﴾ بَلْ هُوَ
آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ فِي صُدُورِ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ ۖ وَمَا يَجْحَدُ
بِآيَاتِنَا إِلَّا الظَّالِمُونَ ﴿٤٩﴾

“Habîbim! Geçmiş rasullere kitab inzâl ettiğimiz gibi biz sana da Kur’ân gibi muazzam bir kitab inzâl ettik. Binâen-aleyh, şu kimseler ki, biz onlara kitab verdik, onlar sana verdiğimiz Kitab’a î mân ederler ve şu Ehl-i Mekke’den de Kur’ân’a î mân edenler vardır. Halbuki bizim âyetlerimizi inkâr etmez, illâ kâfirler inkâr ederler.

Yâ Ekreme’r-Rusûl! Sen Kur’ân’ın inzâlinden evvel bir kitab okur ve sağ elinle yazı yazar olmadın. Eğer vahyden evvel okur yazar olsaydın, müşrikler senin hakkında şübhe ederlerdi. Belki Kur’ân kendilerine ilim verilen fâzılların kalblerinde hak olduğuna delâlet eden delâil-i vâziha ve âyât-ı beyyinedir. Hakka delâlet eden âyetlerimizi inkâr etmez, illâ zâlimler inkâr ederler.”³⁶

Çünkü Kur’ân, üslûb-i hakîmi ve mânâ-yı garîbi ve nazm-ı bedîi ile hârikulade mûcizdir. Vâcib Teâlâ Hazretleri Kur’ân’ın ehl-i ilmin kalbinde mahfûz olduğunu beyânla tahrîf olunamayacağına işâret etmiştir. Binâen-

36. Ankebut Sûresi / 47-49.

aleyh, hâfızların kalblerinde kıyâmete kadar mahfûz kalacaktır. Çünkü hâmişî Cenâb-ı Hak'tır.

وَقَالُوا لَوْلَا أُنزِلَ عَلَيْهِ آيَاتٌ مِّن رَّبِّهِ قُلْ إِنَّمَا آيَاتُ
عِنْدَ اللَّهِ وَأِنَّمَا أَنَا نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿٥٠﴾ أَوَلَمْ يَكْفِهِمْ أَنَا أَنْزَلْنَا
عَلَيْكَ الْكِتَابَ يُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَرَحْمَةً
وَذِكْرًا لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٥١﴾

Kâfirler, keşke Muhammed üzerine nübüvvetle delâlet eder Rabbisinden bir âyet nâzil olmuş olmasaydı, dediler. Habîbim! Sen onlara de ki: Sizin istediğiniz âyetler Allah'ın indindedir. Ben ancak sizi azabla korkuturum. Yoksa sizin istediğiniz âyeti, istediğiniz zaman getirmeğe memûr değilim, diye cevâb ver. Habîbim! Nübüvvetinde şekk ederler de, onlar üzerine tilâvet olunan kitabı biz senin üzerine inzâl ettiğimiz mucize yönünden kifâyet etmez mi? Elbette kifâyet eder. Zîrâ şu tilâvet olunan kitabta îmânı olan kavim için büyük bir nimet mev'iza vardır.³⁷

Eğer bizim abd-i ehassımız Muhammed -sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem- üzerine inzâl ettiğimiz Kur'an'da şekk ediyorsanız, o Kur'an'ın mislinden bir sûre getirin. Allah'ın gayrı olarak umûr ve husûsunuzda mürâcaat ettiğiniz şâhitlerinizi ve muayyen yardımcılarınızı çağırınız. Eğer sözünüzde sâdık iseniz yardım etsinler, hepiniz bir araya gelin

Kur'ân'ın mislinden bir sûre meydana getirin görelim. demektir.

Medârik Tefsirinde beyân olunduğu vechile:

Bu âyette nübüvveti isbâta iki cihetle delil vardır.

Birincisi, Rasûlüllah'ın mûcizesi olan Kur'ân'ın mûcize olması.

İkincisi, ebediyyen mislini getiremeyeceklerini beyândır.

İLMİN FEZÂİLİ

وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا

Allahu Teâlâ Âdem Aleyhi's-selâm'a esmânın küllîsini tâlîm etti.³⁸

قَالَ إِنِّي أَنْعَمْتُ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٢٠﴾

“Meleklerin, Hazret-i Âdem’i ve zürriyetini halk etmekteki hikmetin nedir, diye suâl etmeleri üzerine Vâcib Teâlâ Hazretleri, sizin bilmediğinizi ben bili-
rim, buyurmuştur.”³⁹

Ve hılkat-i Âdem’deki hikmet, ilimle mümtâz olmasıyla meleklerden efdal olduğunu beyân buyurdu. Hazret-i Âdem’in kalbine ilhâmî sûretiyle esmâyı talîm buyurdu.

Bu Âyet-i celîle, ilmin cümle fazîletlerden efdal olduğuna delâlet eder. Çünkü ilimden ziyâde bir şeref olmuş olsaydı, Vâcib Teâlâ ve Tekaddes Hazretleri Âdem aleyhi's-selâm'ın fazîletini onunla isbât ederdi. Halbuki Hak Teâlâ fazîletini ilim ile isbât etmiştir.

38. Bakara Sûresi, 31.

39. Bakara Sûresi, 30.

Şu halde ilimden ziyâde bir fazîlet ve meziyyet olmadığını bu âyetle beyân buyurmuştur.

İlimin fazîletine dâir müteaddid âyât-ı celîle ve ehâdîs-i şerîfe vardır.

Tefsîr şerhinde Âmir-i Cühenî -radiyallahu anh-'ın rivâyet ettiği bir hadîs-i şerîfte:

"Kıyâmet gününde, tâlib-i ilmin mürekkebiyle şehîdin kanı huzûr-ı İllâhî'ye gelir, tâlib-i ilmin mürekkebi şehîd olan kimsenin kanı üzerine tafdil olunur." buyurulmuştur.

يُؤْتِي الْحِكْمَةَ مَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا

"Allah Teâlâ dilediği kimseye hikmet verir. Ve bir kimseye ki hikmet verilmiştir, muhakkaktır ki o kimseye çok hayr verilmiştir. Ve bunları düşünmez ve hissemend olmaz, ancak ehl-i lûb, âkil ve irfan sahipleri tezekkür eder, mütenassih olurlar.⁴⁰

Bu âyet-i celîle, mü'minler için ilim tahsîline sa'y ü gayret etmeye ve insan için ilimden ziyâde hiç bir fazîlet olmadığına delâlet eder.

وَعَلَّمْنَاهُ مِنْ لَدُنَّا عِلْمًا

"Biz onu kendi indimizden bir ilimle ta'lîm ettik ki o ilim kitâb veyâ bir üstâzdan teallüm vasıtasıyla değil, belki bizim ona bildirdiğimiz bazı esrârdan bazısının ledünniyâtını bildirmekten ibârettir."⁴¹

40. Bakara Sûresi / 269.

41. Kehf Sûresi, 65.

وَقُلْ رَبِّ زِدْنِي عِلْمًا

“Habîbim! Sen, yâ Rab ilmimi ziyâde et ve Kur’ân’ın nefis mâlûmâtını ihsân et.” ziyâde ilim talebinden geri durma demektir.⁴²

Bu Âyet-i celîlede insan için ilim öğrenmeye sa’y eylemesi ve Cenâb-ı Hak’tan dâimî ilminin ziyâde olmasını talep etmesi bir vazîfe-i vecîbe olduğuna vâzihan delâlet eder.

Cenâb-ı Hak Habîbine ilimde ziyâde talebini emir buyurmuştur. Fakat başka hiç bir şey için ziyâde talebini emir buyurmamıştır.

Abdullah İbn-i Mes’ûd Hazretleri’nin bu âyeti okudukta:

اللَّهُمَّ زِدْنَا عِلْمًا وَإِيمَانًا يَتَقِينَا

“Yâ Rabbî ilmimizi artır, îmân-ı yakîn ihsân buyur.” diye duâ ettiği mervîdir.

أَلَمْ نَشْرَحْ لَكَ صَدْرَكَ

“Yâ Ekreme’r-Rusûl! Biz senin için göğsünü açıp boşaltmadık mı?”⁴³

Yani biz inzâl ettiğimiz âyetleri kabûle lâayık kalb-i nebevîni genişletmedik mi? Elbette genişlettik.

Ve bir manâya göre:

42. Tâhâ Sûresi, 114.

43. İnşirah Sûresi, 1.

“Biz senin kalbini sûret-i kat’iyyede şerh ettik.” demektir.

Rasûlüllah -sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem- ins ve cinne rasûl olunca onlara teblîğât ve mübâhasât ile meşgûl olmak için bir çok ulûm ve hikmeti câmî olan âyât ve meziyyât-ı Kur’âniyye’ye kesb-i ittıla için Cenâb-ı Hak Azze ve Celle Hazretleri sadr-ı nübüvveti açmış, mânen şerh etmiş, ulûm-ı rabbânîsini ihsân buyurmuştur.

كَمَا أَرْسَلْنَا فِيكُمْ رَسُولًا مِنْكُمْ يَتْلُوا عَلَيْكُمْ آيَاتِنَا
وَيُزَكِّيكُمْ وَيُعَلِّمُكُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَيُعَلِّمُكُم مَّا لَمْ
تَكُونُوا تَعْلَمُونَ ﴿١٠١﴾

“Sizin cinsinizden size rasûl göndermekle nimeti itmâm ettiğim gibi O Rasûl-i Muazzam sizin üzerinize vahdâniyetimize delalet eden âyetlerimizi okur ve sizi günahlarınızdan tathîr eder. Ve size Kitâb’ı, o Kitâb’ın şâmil olduğu hikmeti ta’lîm eder. Ve sizin bilmediğiniz şeyleri size öğretir.”⁴⁴

Yani ey ümmet-i Muhammed! Size nimetimi itmâm için Resûl gönderip vahdâniyete ve hakkaniyete delâlet eden âyetlerimizi okumak ve günahlarınızdan sizi tathîr etmek ve ahkâm-ı dünyeviyye ve uhreviyyeyi câmî olan Kur’ân’ı size ta’lîm etmek ve emr-i dînde daha bilmediğiniz bir çok şeyleri ve sünnetimi size ta’lîm etmekle nimetlerimizi itmâm ettik.

44. Bakara Sûresi / 151.

Vâcib Teâlâ Hazretleri bu âyet-i celîlede Resûlün mezâyâ-yı âliyelerini beyânla erbâb-ı inâdı insâfa dâvet etmiştir.

Çünkü Resûl ba's olduğu milletin içinde yetişmiş ve aynı örften bulunmuş olmakla Habîb'inin her hâli ifet, emânet, tînet-i tâhire ve daha nice meziyyetlerini bilmeleri teblîğ-i ahkâmda kolaylığa vesîle olacağı gibi, kavmi ve düşmanları nazarında dahî âlî mevki sahibi olduğunu takdir edecekleri şübhesizdir.

وَلَوْ أَنَّ مَا فِي الْأَرْضِ مِنْ شَجَرَةٍ أَقْلَامٌ وَالْبَحْرُ يَمُدُّهُ
مِنْ بَعْدِهِ سَبْعَةَ أَبْحُرٍ مَا نَفِدَتْ كَلِمَاتُ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ
عَزِيزٌ حَكِيمٌ

“Eğer yeryüzünde olan ağaçlar kalem olmuş olsa ve denizin o kadar vüs'atiyle berâber yedi deniz daha uzasa, mürekkebe olsa ve bilumûm halk Cenâb-ı Allah'ın acâibâtını yazmış olsalar, kelimât-ı İlâhiyye'nin mutazammın olduğu manâyı tükete-
mezler ve Cenâb-ı Allah'ın kelimâtı tükenmez. Zirâ Allahu Teâlâ mülkünde herkese gâlib ve cümle ef-
'âli hikmetten hâli değildir.”⁴⁵

Hâzin Tefsîri'nde beyân olduğu üzere bu âyet-i celîle; Yahûdiler veyâ kefere-i Kureyş tarafından (Muhammed -sallallahu aleyhi ve sellem-'in getirdiği Kur'an tükenir) demeleri üzerine nâzil olmuştur.

Veyahut:

﴿٨٥﴾ وَمَا أُوتِيتُمْ مِنَ الْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلًا

Âyeti nâzil olunca, sen enbiyâya verilen ilmin az olduğunu söylüyorsun. Halbuki Tevrâtta her şeyin ilmi mevcûttur, yani senin sözün Tevrât âyetine münâfidir, denince, Rasûlüllah -sallallahu aleyhi ve sellem-:

“Tevratta zikrolunan ilim, Cenâb-ı Allah’ın ilmidir. Çünkü Cenâb-ı Allah’ın ilmi tükenmez. Amma Kur’ân’da nâzil olan bu âyet, kulların ilmine müteallıktır. Zirâ Cenâb-ı Allah’ın ilmine nisbetle kulların ilmi elbette azdır” buyurması üzerine bu Âyet-i Celîle’nin nâzil olduğu mervîdir.

Buhâri’de de tafsîl olunduğu vechile:

“Mûsâ ve Hızır aleyhime’s-selam, yürüyerek sâhil-i bahra geldiler. Gemici Hızır’ı tanıdı, Mûsâ aleyhi’s-selâm’ı ve Hızır aleyhi’s-selâm’ı gemiciler navlunsuz gemiye aldılar. O sırada bir serçe geminin kenarına konup denizden bir veyâ iki yudum su aldı. Hızır aleyhi’s-selâm dedi ki:

– Yâ Mûsâ! Benim ilmim ile senin ilmin Cenâb-ı Allah’ın ilmini bu serçenin denizden aldığı bir yudum su kadar bile eksiltmez.

وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ
وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿١٠٤﴾

“Ey Ümmet! Sizden bir cemâat olsun ki o cemâat nâsı hayra davet ve mârufarla emir ve münkerât-

tan nehyetsin. İşte şu hayra davet edip emr-i bi'l-mârûf ve nehy-i ani'l-münkerle meşgûl olanlar ancak felâh bulup azâbdan kurtulanlardır."⁴⁶

Yani, millet-i islâmiyye arasında halka her husûsta öğüt verecek ve nazar-ı şerîfatta câiz olan ile olmayanı bildirecek bir cemâat olmak lâzımdır. İşte öğüt verenler ve öğüt dinleyenler dünyâda ve âhirette felahyâb olanlardır.

Emr-i bi'l-mârûf farz-ı kifâye olduğundan ümmetten bazılarının bu vazîfeyi ifâ etmesiyle diğerlerinden farz sâkit olur. Eğer Emr-i bi'l-mârûf külliyyen terk edilirse Ümmet-i Muhammed'in cümlesi günahkâr olur.

وَمَا كَانَ الْمُؤْمِنُونَ لِيَنْفِرُوا كَافَّةً ۚ فَلَوْلَا نَفَرَ مِنْ كُلِّ فِرْقَةٍ
مِنْهُمْ طَائِفَةٌ لِيَتَفَقَّهُوا فِي الدِّينِ وَلِيُنذِرُوا قَوْمَهُمْ إِذَا
رَجَعُوا إِلَيْهِمْ لَعَلَّهُمْ يَحْذَرُونَ ﴿١٢٢﴾

"Mü'minler için dinde fıkıh ilmi tahsîli ve cihâd husûsunda hepsinin gitmesi sahîh olmadı. Keşke mü'minlerin her kabilesinden bir tâife ahkâm-ı dîniyye ve âdâb-ı islâmiyye'den lâzım olanları öğrenip tahsîl-i ilimden sonra dönüp memleketlerine geldiklerinde kavm ü kabilelerini inzâr etmiş olsalar, hem kendileri ve hem de kavm ü kabileleri haklarında ayn-i nimet olur. Ve me'mûl ki, onlar inzâr ile menhiyyâtta korkarlar."⁴⁷

Fahr-i Râzi ve Nisâbüri'nin beyânları vechile:

46. Âl-i İmran Sûresi / 104.

47. Tevbe Sûresi, 122.

Ulûm-i şer'iyyeyi tahsil etmek farz-ı kifâye olduğundan tâlib-i ilim olan kimsenin niyyeti de halkın noksanını ikmâl ve ahvâlini islâh etmek için olmak lâzım geldiğine bu âyet-i celîle delâlet eder.

Binâen-aleyh her beide ve her kabîlede mesâil-i dîniyye'yi tâlîm edecek bir âlimin bulundurulması farz-ı kifâyedir. Eğer bulundurulmazsa halkın cümlesi günahkâr olur.

Fakat her mü'minin ilm-i hâlini, ferâiz-i dîniyyesini kendisi öğrenmesi de farz-ı ayn olduğundan ilm-i hâlini öğrenmeyen kimse günahkâr olur. Çünkü İslâm diyârında cehâlet mâzeret sayılamaz.

Nitekim hadîs-i şerîfte:

طَلَبُ الْعِلْمِ فَرِيضَةٌ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ وَمُسْلِمَةٍ

"Her bir müslim ve müslime üzerine ulûm-i dîniyyesini öğrenmek farzdır." buyurulmuştur.

Allah Teâlâ buyurur:

وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ إِلَّا رِجَالًا نُوْحِي إِلَيْهِمْ فَسَلُّوا
أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٤٣﴾

"Habîbim! Senden evvel biz ancak ahkâm-ı şeriatı kendilerine vahyettiğimiz racûlleri gönderdik. Ey kâfirler! Beşerden rasûl olduğunı bilmiyorsanız ehl-i ilimden suâl edin ki, beşerin rasûl olduğunı size haber versinler."⁴⁸

Ehl-i Mekke şu îtikâtta idi ki:

"Allahu Teâlâ Rasûl göndermek isterse melekten gönderir. Beşerden rasûl ittihaz etmez." derlerdi.

Genâb-ı Hak Azze ve Celle bu âyet-i celîle ile onların itikadlarını reddetmiştir.

Ehl-i Mekke, Yehûd ve Nasârâ'ya ehl-i kitâb olduklarından hüsn-i zan ile sözlerine inanırlardı. Hazret-i Mûsâ ve İsâ'nın onlara rasûl olduklarını bilirlerdi. Onlar da beşer olduklarından ehl-i kitâbın ulemâsından suâl etmeleri emrolundu ki, şübheleri zâil olup ifîrâzdan vazgeçerler. Ve beşerden Rasûl olmak yalnız Muhammed aleyhi's-selâm'a mahsûs bir hâl olmadığını bilmiş olurlar.

Beyzâvi'nin beyânı vechile:

Bilumûm insanları dâvet için rasûlun ancak ricâlden olup kadından veya melekten olmadığına bu âyet-i celîle delâlet ettiği gibi, bilinmeyen bir mesele hakkında ehl-i ilme mürâcaat etmek vâcib olduğuna da delâlet eder.

Muâz -radiyallahu anh-, Hazret-i Peygamber -salallahu teâlâ aleyhi ve sellem-'den rivâyet eder: Buyurmuştur ki:

"İlim öğrenmekle Bâri Teâlâ'nın azamet ve celâlini bilip havf u haşyet hâsıl olur.

İlim talebi ibâdettir. İlmin müzâkeresi tesbîhtir. İlimden bahsetmek cihâttir. Ve bilmeyene öğretmek sadakadır. Ve ehlini bezletmesi kurbettir. İlim, helâl ve haramın nişancısı ve ehl-i cennet yolunun delîlidir. İlim hay-

şette enîstir ve gurbette musâhib, yoldaştır. Gam ve sürûrda delîldir. İlim düşman üzerine silâhtir. Ve dostlar yanında zînettir.

Allahu Teâlâ Hazretleri nice kavmi ilim ile ref' eyler; yükseltir. Ve hayrâtta onları muktedâ bih eyler.

Melâike-i kirâm, ehl-i ilmin dostluğuna rağbet ederler ve kanatlariyle ikramen mesh edip okşarlar. Melekler ehl-i ilim için istiğfâr ederler ve hattâ denizdeki balıklar ve hayvânât dahî onların yarlığanmasını isterler. Çünkü ilim kulübün hayâtıdır. Kalblerin ölümü de cehildir.

İlim gözlerin çerağıdır. Allahu Teâlâ ilmi süadâya ilhâm eyler.⁴⁹

Ebû Zer -radiyallahu anh- rivâyet eder.

Rasûl-i Ekrem -sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem- Efendimiz buyurmuştur:

"Yâ Ebâ Zer! Sabahladıkta Kitâbullah'tan bir âyet öğrenmek sana yüz rekat nâfile namaz kılmaktan hayırlıdır. Ve sabaha girip ilimden bir bâb öğrensen sana bin rekat namaz kılmaktan hayırlıdır."

Abdullah İbn-i Ömer -radiyallahu anh-, Rasûlullah -sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem-'den rivâyetle buyurmuştur ki:

"İbâdetin efdali fıkıh ilmini öğrenmek ve diyânetin efdali perhîzliktir. Yani haram şeylerden sakınmaktır."

49. İmâm Birgîvî, Tekmilâ / 48.

Nitekim hadîs-i şerîfte buyurulmuştur:

إِتَّقِ الْمَحَارِمَ تَكُنْ عَبْدَ النَّاسِ

"Haram olan şeylerden hazer et, nâsın en âbidi olursun."

İbn-i Ömer buyurmuştur ki:

"Bir kimse ilim tâlibi olduğu halde eceli gelip vefât ederse, o kimse Allahu Teâlâ Hazretleri'nin huzûruna nübüvvet derecesinden bir derece aşağı derecede vardır."

Allahu Teâlâ Hazretleri Tevrât'ta Mûsâ Aleyhisselâm'a buyurdu ki:

– "Yâ Mûsâ! İlim ve hikmeti ta'zim eyle. Zîrâ hangi kulumun kalbine ilim ve hikmet koyarsam, onu yarlığamak murâd etmişimdir.

İmdî yâ Mûsâ! Sen ilmi öğren ve onunla amel eyle. Ondandır sonra bezleyle. Tâ ki bununla dünyâda ve âhîrette benim kerâmetime ve iyiliğime nâil olursun."

Cenâb-ı Hakk'ın Nebîsine hitâbı, şüphesiz kullarına da hitâbı demektir.

Her ne kadar Hazret-i Mûsâ Aleyhisselâm'a hitâb buyuruluyorsa da hakîkatta kullarına hitâbtir.

Zebûr'da, Dâvûd Aleyhisselâm'a buyurdu ki:

"Yâ Dâvûd! Benî İsrâîl ulemâsına ve ruhbanlarına

de ki; ehl-i takvâ ile söyleşsinler, konuşsunlar. Eğer ehl-i takvâ bulunmazsa, ulemâ ile musâhabe etsinler. Onlar da bulunmazsa, ukalâ (akıllı kimseler) ile musâhabet eylesinler.”

Allahu Teâlâ Hazretleri takvayı ilim üzerine takdim buyurdu. Nitekim ulemâyı da ukalâ üzerine takdim buyurdu.

İncil'de, on yedinci bâbta şu vechile bir ifâde vardır:

“Vay o kimseye ki, ilmi işite ve taleb etmeyip câhiller ile cehenneme gide. İlmî taleb edip öğrenin. Zîrâ ilim sizi saîd etmezse şakî de etmez. Ve ilim sizin rütbenizi yüceltmezse sizi alçak da etmez. Eğer ilim sizi ğanî etmezse fakir de etmez. Eğer ilim size fayda vermezse zarar dahî vermez.

Demeyin ki; korkarız ki, bilip de amel edemeyiz. Lâkin deyin ki; ümidir ki biliriz ve amel eyleyiriz.

Ve ilim sahibine şefâat eyler. Ve Rabbinize lâyıık olan budur ki, ilim sâhibini rüsvây etmeye...”

Kıyâmet gününde Allahu Teâlâ Hazretleri buyura ki:

– “Ey ulemâ zûmresi! Rabbinize zannınız ne idi?”
Diyeler ki:

– “Zannımız bu idi ki, bize mağfîret edesin ve rahmet kılasın...”

Allahu Teâlâ ve Tekaddes Hazretleri buyura ki:

– “Tahkika ben sizi yarlığadım. Ve benim size ilim ve hikmeti emânet koyduğum, size şerri murâd ettiğimden değil, belki size hayır murâd ettiğimdendir. Varın salih kullarım ile rahmetle cennete girin!”

طَالِبُ الْعِلْمِ أَفْضَلُ عِنْدَ اللَّهِ مِنَ الْمُجَاهِدِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ

“Din-i mübine hizmet maksadıyla ilmi talep edip öğrenenler indellâh fî sebîlillâh mücâhidden efdaldır.”⁵⁰

Çünkü muharebedeki mücâhidler bir cemâat-i mahsûs ile mücâhede ve mukâbele ederler. Fakat ilim tahsîl eden âlim-i âmiller nefis ile mücâhede edip şeytanın şer ve tuzağından biiznillâhî teâlâ ilim ile halâs oldukları gibi dâimî sûrette cihânın her tarafından gelen tâlî-i ilime daha şumûllü ve devamlı olarak neş-i ilim ettikleri cihetle fî sebîlillâh cihâd eden mücâhidlerden efdaldır.

Nitekim İbn-i Ömer -radiyallahu anh- rivâyet ettiği hadis-i şerifte:

“Ulemânın mürekkebi ile şühedânın kanı mizânda tartıldığında ulemânın mürekkebinin sevâbı şühedânın kanının sevâbından daha ziyâde geleceği...” beyân buyurulmuştur.

إِنَّ لِكُلِّ شَيْءٍ دِعَامَةً وَدِعَامَةُ هَذَا الدِّينِ الْفَقَهُ وَالْفَقِيه
الْوَاحِدُ أَشَدُّ عَلَى الشَّيْطَانِ مِنَ الْفِ عَابِدِ

“Tahkikan her şeyin bir esâsı vardır. Bu dîn-i mübînin esâsı ise ilm-i şerîattır. Binâen-aleyh, müteşerri' bir

50. El-Câmiu's-Sağîr'den.

âlimin vücûdu şeytân için bin âbidin vücûdundan daha ağırdır.⁵¹

فَقِيَهُ وَاحِدٍ أَشَدُّ عَلَى الشَّيْطَانِ مِنْ أَلْفِ عَابِدٍ

"Şeytân ulûm-i şer'iyyeyi âlim olan bir zâtın korktuğu kadar bin âbiden korkmaz."⁵²

الْتَفَقَهُ فِي الدِّينِ حَقُّ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ

"Cenâb-ı Hakk'ın evâmîr ve nevâhisini fukahâ ve ulemâdan öğrenmek her bir müslime farzdır."⁵³

مَجْلِسُ فِقْهِ خَيْرٌ مِنْ عِبَادَةِ سَنَةٍ

"Mesâil-i şer'iyyenin müzâkeresi için teşekkül eden, toplanan bir mecliste hazır bulunmak bir sene nâfile ibâdet etmekten efdaldır."⁵⁴

مَنْ يُرِدِ اللَّهُ بِهِ خَيْرًا يُفَقِّهْهُ فِي الدِّينِ

"Cenâb-ı Allah bir kimsenin hayrını murâd ederse o kimseyi mesâil-i şer'iyyeye âlim eder."⁵⁵

51. El-Câmiu's Sağîr.

52. El-Câmiu's Sağîr.

53. Menâvî.

54. Menâvî.

55. Menâvî.

الْعِلْمُ خَزَائِنٌ وَمَفَاتِيحُهَا السُّؤَالُ

"İlim bir hazinedir. Anahtarı ise suâldir."⁵⁶

الْعِلْمُ ضَالَّةُ الْمُؤْمِنِ مِنْ حَيْثُ وَجَدَهُ أَخَذَهُ

"İlim ve irfân mü'minin gayb olmuş metâidir. Onu nerede bulursa alır."⁵⁷

لِكُلِّ شَيْءٍ طَرِيقٌ وَطَرِيقُ الْجَنَّةِ الْعِلْمُ

"Her şeye vusûl için bir yol vardır. Cennetin tarîki ise ulûm-i dîniyyedir."⁵⁸

كَلِمَةٌ حِكْمَةٌ يَسْمَعُهَا الرَّجُلُ خَيْرٌ لَهُ مِنْ عِبَادَةِ سَنَةِ

"İlmullahtan bir kelimeyi bir racûlün dinleyip işitmesi, bir sene nâfile ibâdetten efdaldır."⁵⁹

مَنْ طَلَبَ الْعِلْمَ لِلَّهِ تَكَفَّلَ اللَّهُ بِرِزْقِهِ مِنْ حَيْثُ
لَا يَحْتَسِبُ

"Allahu Teâlâ Hazretlerinin rızası için ilim taleb edip öğrenmeye çalışanların rızıklarını Allah Azze ve Celle me'mûl olunmadık mahallerden tekeffül etmiştir."⁶⁰

خَيْرٌ سَلِيمَانَ بَيْنَ الْمَالِ وَالْمُلْكِ وَالْعِلْمِ فَاخْتَارَ الْعِلْمَ
فَاعْطَى الْمُلْكَ وَالْمَالَ لِاخْتِيَارِهِ الْعِلْمَ

56. Menâvî.

57. Menâvî.

58. El-Câmiu's-Sağîr.

59. Menâvî.

60. El-Câmiu's-Sağîr.

"Allâhu Teâlâ ve Tekaddes Hazretleri Süleymân aleyhi's-selâmı mâl ve mülk ve ilim beyninde muhayyer buyurdu. Süleymân aleyhi's-selâm tercihân ilmi ihtiyâr ettiği için Mâlike'l-mülk olan Hak Celle ve Alâ Hazretleri hem ilim verdi ve hem de mülk ve mâl dahî ihsân buyurdu."⁶¹

لَا يَسْتَحْيِي الشَّيْخُ أَنْ يَجْلِسَ إِلَى الشَّابِّ فَيَتَعَلَّمَ مِنْهُ

"İhtiyarlar umûr-i diniyelerini, abdest, namaz, ta-hâret gibi mesâil-i mühimme-i şer'iyyelerini öğrenmek için genç fâzılların huzûrunda oturmaktan sakınmasınlar."

لَا يَسْتَحْيِي الشَّيْخُ أَنْ يَتَعَلَّمَ الْعِلْمَ كَمَا لَا يَسْتَحْيِي أَنْ
يَأْكُلَ الْخُبْزَ

"İhtiyarlar yemek yemekten sakınmadıkları gibi ilim öğrenmekten de sakınmasınlar."⁶²

الْمُتَعَبِّدُ بغيرِ فِقْهِ كَالْحِمَارِ فِي الطَّاحُونِ

"Ferâiz-i dîniyesini öğrenmeksizin ibâdet edenler, değirmen merkebi gibidir. Yani seyr u sülûk edip Hakk'a vâsıl olamazlar"

Ebu'l-Leys Semerkandî -rahimehullah- der ki:

"Bir kimse âlim yanında oturup da ilimden bir şey

61. El-Câmiu's-Sağîr.

62. Menâvî.

hıfz edememiş olsa da o kimseye yedi kerâmet vardır. Eğer ilim öğrenirse onun fazîleti de daha başkadır.”

1- İlim öğrenmeye tâlib olan kimse (müteallim)nin nâil olacağı fazîlete nâil olur.

2- Âlim indinde oturduğu müddette nefsini mâsiyetten hapsedmiş olur.

3- İlim meclisinde oturunca râhmet-i ilâhiyye o meclise nâzil olmakla ondan hissemend olur.

4- İlim öğrenmek üzere menzilinden çıktığı vakitte üzerine rahmet-i ilâhiyye nâzil olur.

5- İlim meclisinde dinlemesine de ibâdet, tâat yazılır.

6- Eğer dinler de iyice fehm edip anlayamazsa kalbinde bir ızdırâb ve mahzûniyet hâsıl olursa, ilmi istimâ' edip de anlayamadığından dolayı kalbi mahzûn olan kimsenin hüznü Allah Azze ve Celle Hazretleri indinde vesîle-i mağfiret olur.

Nitekim hadis-i kudside buyurulmuştur:

أَنَا عِنْدَ الْمُنْكَسِرَةِ قُلُوبُهُمْ لَا جَلِي

“Benim rızâm için münkesir, mahzûn olanların ben yanındayım.” Yani mekândan münezzeht olduğu halde yanındayım buyurmuştur.

7- Nâsın îzâz ve ikrâmına nâil olur ve kalbi ilme meyil ve muhabbet eder. Ve bu hikmet üzerine Rasûlullah -sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem- Efendi-miz, “sulehâ meclislerine devâmı” emir buyurmuştur.”

عَلَيْكُمْ بِمُجَالَسَةِ الصَّالِحِينَ

Bu hikmete binâen ulemâ-yı kirâm demişlerdir ki:

Bir kimse ulemâ ile birlikte oturursa ilmi artar. Bir kimse sulehâ ile birlikte oturursa ibâdet ve tâata rağbeti artar. Bir kimse ağniyâ ile oturursa o kimsenin kalbinde dünyâyâ muhabbet ve rağbet artar. Bir kimse ehl-i tekebbür ile oturursa kibri artar. Bir kimse çocukla oturursa lehv ü mizâhı, eğlenceli şeyleri artar. Bir kimse kadınlarla oturursa cehl ü şehveti artar. Bir kimse eğer fâsiklarla oturursa, tevbeyi ihmâl ile mâ'siyete cür'eti artar.

Ve denilmiştir ki, ilme rağbet edenin kalbinde altı mühim haslet husûle gelir:

1- Ferâiz-i ilâhiyyeyi edâyâ müsâraat eder ve der ki; Allahu Teâlâ Hazretleri bana bu farîzayı emir buyurmuştur.

2- Maâsiden nehy-i ilâhî muktezâsı ictinâb eder.

3- İhsân-ı ilâhîye şükre devâmın vücûbunu idrâk ile şükrü tezâyüd eder.

4- Halka karşı insâf ve merhametle hareket etmek husûsunda idrâki artar.

5- Belâyâ ve mesâibe sabr etmeyi, Cenâb-ı Hakk'ın emir buyurduğunu fehm ü idrâk ile sabrı artar.

6- Düşmanı olan şeytan üzerine muhâlefeti artar.

Hazret-i Ali -kerremallahu vecheh- şöyle buyuru-
yor:

دَوَاؤُكَ فِيكَ وَمَا تُبْصِرُ - وَدَاؤُكَ مِنْكَ وَمَا تَشْعُرُ
وَتَزْعُمُ أَنَّكَ جِرْمٌ صَغِيرٌ - وَفِيكَ أَنْطَوَى الْعَالَمُ الْأَكْبَرُ
وَتَنْظُرُ فِي الْكِتَابِ تَقْرَؤُهُ - وَأَيَاتُهُ عَنْ شَأْنِكَ تُخْبِرُ

“Muhtâc olduğun devâ, sendedir. Fakat görmezsin. Dûcâr olduğun belâ yine sendedir fakat bilmezsin. Zan- nedersin ki sen küçük bir şeysin, fakat büyük âlem sen- de dürülmüştür, bir görsen! Sen kitâba bakar ve onu okuyorum zannedersin, fakat onun âyetleri senin hâlini haber vermektedir.”

Rasûl-i Ekrem -sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem- Efendimiz hadîs-i şeriflerinde buyurmuşlardır:

أَنَا مَدِينَةُ الْعِلْمِ وَعَلِيٌّ بِأَبْهَا فَمَنْ أَرَادَ الْعِلْمَ فَلْيَأْتِ الْبَابَ

“Ben ilmin medînesiyim, şehriyim, İmâm Ali de ka- pısıdır. İlimi öğrenmek isteyen kapısına mürâcaat et- sin.”⁶³

Hazreti Ali -kerremallâhu vechehû- buyurmuştur:

İlim maldan yedi vechile efdaldır:

1- İlim enbiyâ mîrâsıdır. Mal ise firavunlar mîrâsı- dır.

Nitekim hadîs-i şerifte:

الْعُلَمَاءُ وَرَثَةُ الْأَنْبِيَاءِ

"Ulemâ, peygamberlerin vârisidirler." buyurulmuştur.

2- İlim bezletmekle yani neşretmekle artar, mal ise tükenir.

3- Mal bekçiye muhtaçtır. Çalınır, zâyî olur. İlim ise sâhibini bi-iznillâhi teâlâ hıfz eder.

4- Bir kişi ölünce malı ellere kalır. İlim ise sâhibi ile berâber kabre, tâ huzûr-i Hakk'a varır.

5- Mü'minin de kâfirin de malı olur. Fakat ilim yalnız mü'mine şeref-i mahsûs olur.

6- Din husûsunda âlime başkaları muhtaçtır. Fakat başkaları mal sâhibine muhtaç değildir.

7- İlim âhirette sırâtı geçmeğe sâhibine kuvvet verir. Mal ise sıratı geçmekte mâni olur.

Yûsuf aleyhi's-selâm Mısır'a melik olunca bir vezîre muhtâç oldu. Rab teâlâ ve tekaddes Hazretlerinden vezârete lâyıq bir vezîr talep etti. Cebrâil aleyhi's-selâm geldi ve dedi ki:

Rabbin teâlâ filân kimseyi vezîrliğe ihtiyâr edesin başkasını etmeyesin, dedi.

Yûsuf aleyhi's-selâm dedi ki:

O kimsenin sû-i hâlî vardır. Vezîrliğe nasıl lâyıq olur, dedi. Zâhirde o kimseyi kusurlu gördü.

Cebrâil aleyhi's-selâm cevâb verdi ki:

Rabbin teâlâ o kimseyi bu hizmete, vezîrlîğe lâayık görüp tayîn buyurduğu ol sebebtendir ki:

Züleyhâ seni bühtân ile ithâm eylediğinde o kimse daha sabî, çocuk iken:

وَإِنْ كَانَ قَمِيصُهُ قُدًّا مِنْ دُبُرٍ فَكَذَّبْتَ وَهُوَ مِنَ الصَّادِقِينَ

"Eğer Yûsuf'un gömleği arka tarafından yırtılmış ise Züleyhâ yalancısıdır ve Yûsuf sâdıklardandır." dedi. Senin üzerinden töhmeti, iftirâyı Cenâb-ı Hak def etti, men etti. İşte o kimsenin daha sabî iken ilmine ve firâsetine binâen vezâreti lâayık gördü. Bir nebînin üzerine isnâd olunan töhmeti defeyledi. Nasıl olur da o kimse vezârete lâayık olmaz, dedi.

İşte burada teemmüle şâyân bir nokta vardır ki:

Bir kimse Yûsuf aleyhi's-selâmın yolunu doğrultup üzerinden töhmeti defetmesi sebebiyle Cenâb-ı Hak o kimseyi vezârete lâayık kılınca Allahü zü'l-celâl Hazretlerinin dîn-i mübîni, tarîk-i müstakîmi için sa'y ü gayret ederek, mü'minlerin menhiyyât ve dalâlet yolundan salâh yoluna yönelmesine çalışırsa, rızâ-yı Hak için mükâfâtını Hâlık teâlâ ve tekaddes Hazretlerinin nasıl ih-sân edeceğini teemmül edelim.

Hazret-i Alî -radiyallahu anh- buyurmuştur ki:

Dünyânın kıvâmı dört şey iledir:

1- Âlim, ilmiyle âmil olmaktır.

2- Câhil, teallümden (ilim öğrenmekten) istinkâf etmemektir.

3- Ganî, malında buhul etmemektir.

4- Fakir, dünyâsı için âhiretini satmamaktır.

Eğer ki âlim ilmiyle âmil olmazsa, câhil ilim öğrenmekten vazgeçerse, zengin malında buhlederse, fakir de dünyâsı için âhiretini satarsa:

"Helâk onlar için yetmiş kerre.."

Bir kimse bir melikin hizmetine tâlib oldu. Melik de, git ilim ve edeb öğren ki, hizmetin sâlih olsun, dedi.

O kimse de ilim tahsiline şurû' eyledi ve ilmin zevkini, lezzetini tattı. Sonra Melik haber gönderdi ki, ilmi terk etsin de artık gelsin, benim hizmetime ehil oldu.

İlim tahsil eden kimse de dedi ki:

Beni, senin hizmetine ehil görmediğin vakitte her ne kadar ben kendimi senin hizmetine ehil görmüş idiysem de, fakat şimdi sen beni kendi hizmetine ehil görüyorsun, lâkin ben nefsimi Allah Azze ve Celle Hazretlerinin hizmetine devâma daha ziyâde ehil gördüm; buna da sebep, evvelce cehâletimden dolayı zannediyordum ki, ancak kapı senin kapındır. Fakat el'ân, şimdi bildim ki, tahkîka kapı, ancak Rabb-i Hakîkî olan, şerîki ve nazîri olmayan, Rabbü-l-erbâb, mün'im-i hakîkî Hâlık Teâlâ ve Tekaddes Hazretlerinin kapısıdır.

Böylece ilmi tahsil ile hakîkî kapıyı fehm ü idrâk etmek saâdetine nail oldu.

Ve dahî buyurulmuştur ki:

İlim tahsîli senin üzerine suûbetli, meşakkatli olması, senin dünyâyâ fart-ı muhabbetinden nâşîdir. Zîrâ Al-lahu Teâlâ, sana bir sevâd-ı ayn bir de süveydâ-yı kalb vermiştir.Yani sana gözünün bebeği, kara bebeğini ve kalbin içinde de bir kara noktacık vermiştir. Şübhe yoktur ki, süveydâ demek sevâdın tasğîridir, daha küçük demektir. Kalbin siyâh ufak noktası, göz bebeğinden daha küçüktür.

Bu böyle iken, senin göz bebeğin önüne yakından ufak bir şey kor isen hiç bir şey göremezsin. Öyle ise senin göz bebeğinden daha küçük olan süveydâ-yı kalbine bütün dünyâ muhabbetini koymuş olursan öyle kapalı olan kalb gözünüyle ne görebilirsin? Cenâb-ı Hak:

فَإِنَّهَا لَا تَعْمَى الْأَبْصَارَ وَلَكِنْ تَعْمَى الْقُلُوبَ الَّتِي فِي
الصُّدُورِ

“Zîrâ hal ü şân onların gözleri kör olmaz ve lâkin göğüslerinde olan kalbleri kör olur.”⁶⁴

Yani sinelerinde olan kalbleri idrâkten ve ibret almaktan kör oldu. Zîrâ kalbte ibret almaya lâyık idrâk olmayınca baş gözüyle görmekte fâyda olamaz.

Hadîs-i şerîfte buyurulmuştur:

الْعُلَمَاءُ وَرَثَةُ الْأَنْبِيَاءِ

Bu hadîs-i şerife iki sûrette manâ verilebilir.

Bir manaya göre:

“Ulemâ vâris-i enbiyâdır.”

Diğer manaya göre:

“Kim ki vâris-i enbiyâ ise, ancak âlim odur.”

Mutavvel'de mûsned ve mûsnedün ileyh bahsinde bir kâide vardır:

Mûsned ile mûsnedün ileyh mâ'rife olursa, ister mûsned, ister mûsnedün ileyhi tahsîs câiz olur.

Bu hadîs-i şerîfte mübtedâ ile haber mâ'rife olduğundan iki sûretle mana verilmek câizdir.

Bu itibarla bu hadîs-i şerîfe ikinci manâyı vermek tevâfuk ediyor. Çünkü Cenâb-ı Hak'ı bilmeyen, tanımayan, Cenâb-ı Hak'tan korkmayıp ma'siyeti işleyen kimseye hakîkî âlim itlâkı câiz olamaz.

Âlim-i billâh olan, halkı, ivazsız garazsız ve ücretsiz, bir menfaat mukabilinde olmayarak li-vechillâh Hak yoluna, şerîat-ı mutahharanın emirlerine da'vet eder.

كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ
عَنِ الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ

“Ey Muhammed! Siz nâsa ihrâc olunan ümmetlerin hayırlısısınız. Zirâ siz, emr-i bi'l-ma'rûf, nehy-i ani'l-münker eder ve Allah'a imân edersiniz.”⁶⁵

Hiç bir peygamberin ümmeti vâris-i enbiyâ rütbesine nâil olamamıştır. Yani, her peygamberin ümmetine emr-i bi'l-ma'rûf ve nehy-i ani'l-münker verilmemiştir. Ancak bu vazife Ümmet-i Muhammed'e tevdi olunmuştur.

65. Âl-i İmran Sûresi / 110.

خَيْرِ أُمَّةٍ den murad, ulemâ-yı zâhir değildir. Çünkü ulemâ-yı rûsûma verese-i enbiya denilemez. Çünkü irs tâbiri pederden evlâda intikal eden şeye derler. Ulemâ-yı zahirin ilmi ise irsî değil kesbîdir. Ve kesbî olan, vehbî olmayan bir ilme irs tâbiri sahih olamaz.

Binâen-aleyh, ulemâ-yı zâhire de vâris-i enbiyâ demek asla doğru olmaz.

إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ

“Allah’ın kulları içinde Cenâb-ı Allah’tan korkanlar, ancak Cenâb-ı Allah’ın zâtını ve kahr u gadabını lâyıkiyle bilen âlimlerdir.”⁶⁶

Yoksa Cenâb-ı Allah’ı lâyıkiyle bilmeyenler, Allah’tan korkmazlar. Halbuki Allahu Teâlâ’dan lâyıkiyle korkmak lâzımdır.

Hadîs-i Şerîfte:

طَلَبُ الْعِلْمِ فَرِيضَةٌ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ وَمُسْلِمَةٍ

“Erkek ve kadın her müslim için ulûm-i dîniyyesini taleb edip öğrenmek farzdır.”

أَطْلُبُوا الْعِلْمَ وَلَوْ بِالصَّيْنِ

“Velev ki Çin’de dahi olsa ilmi taleb ediniz.” buyurulmuştur.

Sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem Efendimiz’in bu hadîs-i şerifte tahsilini emir buyurmuş olduğu ilmi, yalnız zâhirî ilme tahsis etmek de doğru değildir. Çünkü

mâ'rifetullah'a ve havf-i ilâhîye mukârin olmayan ve dünyâdan zühdünü artırmayan ilim ind-i ilâhîde şâyân-ı kabûl bir ilim sayılmaz.

Nitekim hadîs-i şerîfte buyurulmuştur:

مَنْ أَزْدَادَ عِلْمًا وَلَمْ يَزِدْ فِي الدُّنْيَا زُهْدًا لَمْ يَزِدْ مِنَ
اللَّهِ إِلَّا بُعْدًا

“Bir kimse ilmini tezyîd eder de o kimsenin iktisâb eylediği ilim o kimseyi dünyâ muhabbetinden zühdünü tezyid etmezse, Cenâb-ı Hak'tan uzak kalmaktan başka bir şey kazanamaz.” demektir.

Hak Teâlâ Hazretleri:

وَمَا أُوتِيتُمْ مِنَ الْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلًا

“Halbuki size ilim vermedi, ancak az bir şey verildi.” buyurmuştur.

Sahâbeden birisi; Yâ Rasûlallah! Bu âyet-i celilede siz de muhâtab mısınız, diye sual edince, evet, buyurulmuştur.

Cemî' enbiyâ ve evliyânın ilmi, Hak Celle ve Alâ Hazretlerinin ilmine nisbetle bir nokta kadar bile değildir.

Hadîs-i şerîf; Kavli, fiilî, taktîrî olarak üçe ayrılır. (Hadîs-i kudsî kavîye dâhildir.)

Peygamberimiz -sallallahu aleyhi ve sellem-'den:

Hz. Ebû Hüreyre -radiyallahu anh- 5374.

Hz. Abdullah İbn-i Ömer -radiyallahu anh- 2633.

Hz. Âişe -radiyallahu anha- 2210.

Hz. Enes İbn-i Mâlik -radiyallahu anhümâ- 2286.

Hz. Abdullah İbn-i Abbâs -radiyallahu anh- 1660.

Hz. Câbir İbn-i Abdillâh -radiyallahu anh- 1540.

Hz. Ebû Saîd'il-Hudrî -radiyallahu anhümâ- 1170
hadîs-i şerîf rivâyet etmişlerdir.

İşbu hadîslerden bir kısmı Buhârî ve Müslim'de, diğeri başka kitaplarda ve başka ashabdan dahî bir çok hadîsler rivâyet olunmuştur.

Yekûnû muhakkak sûrette cem' edilmemiştir. Mevzû hadislerin adedi hesapsızdır.

Muhaddisîn ıstılâhına göre hadîslerin nev'i adedi otuz veya otuzdörde kadar varmıştır ki:

Mütevâtir, Müstefîz, Garib, Ferd, Azîz, Merfû', Mevkûf, Maktû', Mürsel, Munkatî', Mu'dall, Müdelles, Muan'an, Sahîh, Hasen, Zaîf, Şâz, Mahfûz, Münker, Ma'rûf, Muallal, Muztarib, Müdrec, Maklûb, Musahhaf, Muharref, Müdlec, Müdebbec, Mübhem, Münker, Müt-fak. (Nuhbetü'l-fikr; İbn-i Hacer Şerhi).

Kütüb-i Sitte Sâhibleri

Buhârî (Vefatı H. 256), **Müslim** (Vefatı H. 261),

Ebû Dâvûd (Vefatı H. 275), **Tirmizî** (Vefatı H. 279), **Nesâî** (Vefatı H. 303), **İbn-i Mâce** (Vefatı H. 385).

Ehâdis-i şerîfe, ashâb-ı kirâm zamanında kısmen ve tâbiîn zamanında dahî tamamen cem' edilmeğe başlanmıştır.

Hadîs-i Kudsî: Peygamber -sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem- Efendimize rüyâ veyâ ilhâm ile Cebrâîl aleyhi's-selâmın getirdikleridir.

Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- mânâsını söylemişlerdir. Hadîs-i kudsî müteferrik kitaplarda zikrolunmuştur. Adedi mazbût değildir.

إِقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ ﴿١﴾ خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ ﴿٢﴾ إِقْرَأْ وَ رَبُّكَ الْأَكْرَمُ ﴿٣﴾ الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ ﴿٤﴾ عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ ﴿٥﴾

Bir tefsîre nazaran meâl-i şerifi:

“Ey Resûl-i Mükerrer! Sen Rabbin Teâlâ'nın ismiyle başlar olduğun halde Kur'ân oku ki, O Rabbin Teâlâ cümle mahiûkatı halk etti.”⁶⁷

Yani, bilcümle cihânın zerrâtını halk eden Rabbin Teâlâ'nın ism-i şerîfi ile yardım talep eder olduğun halde sana nâzil olan Kur'ân'ı sen oku.

Kur'ân okumağa başlayacak olan kimsenin ibtidâ besmele-i şerîfe okuması vâciptir. Kur'ân-ı Azîmü's-şân'dan en evvel nâzil olan âyet-i celîle budur.

67. Alak Sûresi / 1-5.

Rasûlullah -sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem- nübüvvetle ba's olunmadan evvel tevhîd fikriyle mu'tekid idi. Ve İbrâhim aleyhi's-selâm'ın şerîatı ahkâmıyla ibâdet ederdi.

Ramazan aylarında bir miktar erzak alıp Hırâ dağına gider, orada kudret-i İlâhiyye'yi tefekkürle ibâdet ederdi.

Rasûl-i Ekrem -sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem- Efendimiz kırk yaşına eriştikten sonra vahy-i ilâhîye mazhâr oldular. Fakat vahy ile başlangıç devri altı ay kadar rüyâ âleminde tecelli ediyor idi ki, gördüğü her rüyâ aynen zuhûr ediyordu.

Bir hadîs-i şerîfte:

"Rüyâ-yı sâliha, nübüvvetin kırk altı cüz'ünden bir cüzdür." buyurulmuştur.

Bundan maksad da, yirmi üç sene süren müddet-i nübüvvetin kırk altıda biri altı ay olduğu muhaddisîn-i kirâm tarafından îzâh edilmiştir.

Vahyin başlangıç keyfiyeti *Sahîh-i Buhârî* metninde şöylece zikredilmiştir:

Ümmü'l-mü'minîn **Hazret-i Âişe** -radiyallahu anha- der ki:

"Rasûlullah -sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem-'in ilk vahy başlangıcı altı ay kadar ruyâ-yı sâdiqa ile olmuştur.

Sonra kalbine halvet, yalnızlık muhabbeti ilkâ oldu. Cebel-i Hirâ'ya gider, orada ibâdet eder, sonra yine Hatîce nezdine avdet eder ve yine tekrar azık tedârik eder, Hirâ'ya giderdi. Nihâyet vahy-i ilâhî Hıra mağarasında bulunduğu sırada geldi.”

Zât-ı Akdes-i Risâlet-penâhî buyurur ki:

Cibrîl-i Emîn, “İkra’!” oku, dedi. Ben de ona, okuma bilmem, dedim.

O zaman melek beni alıp tâkatım kesilinceye kadar sıkıştırdı. Sonra beni yine bıraktı.

Yine “İkra” dedi, ben de ona, okuma bilmem, dedim.

Yine beni, ikinci defa alıp tâkatım kesilinceye kadar sıkıştırdı. Sonra beni yine bıraktı, “ikra” dedi. Ben de, okuma bilmem, dedim.

Nihâyet beni üçüncü defa sıkıştırdı.

Üçüncü tazyîkte aleyhi's-sajâtü ve's-selâm Efendimize:

اِقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ ﴿١﴾ خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ
عَلَقٍ ﴿٢﴾ اِقْرَأْ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ ﴿٣﴾ الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ
﴿٤﴾ عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ ﴿٥﴾

“Ey Rasûlüm besmele getirerek Rabbi'nın adı ile oku ki, her şeyi O yarattı. İnsanı bir kan pıhtısından yarattı. Oku! Senin Rabbin nihayetsiz kerem sâhibidir. Ki O, kalem ile yazı öğretti. İnsana bilmediğini öğretti.” âyetleri vahyolundu.

Bunun üzerine Rasûlullah -sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem- de:

Kendisine vahyolunan bu âyet-i kerîmeyi telakkî ile okudu.

İlk iki oku emri, Kur'ân değil, kırâat denilen fiile yaklaşmak için heceleme kabilinden bir ihzâr ve teklîf idi.

Üçüncü tazyîkten sonra olan (Oku!) Cenâb-ı Hak-
kın emriyle, adıyla başlamıştır.

Oku emri ilk nüzûlünde hem tekvînî bir mâhiyette Hazret-i Peygamber -sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem- Efendimizi okumaz, ümmî iken kudret-i ilâhî okur kıl-
mıştır.

Bir tefsîre nazaran ilk âyetlerin meâlî:

**“Oku! Rabbinin adıyla, Allah İsm-i Celîli ile baş-
layarak oku. İşte yaratmak denilen fillin sâhibi olup
kâinatı yaratan ve seni yaratıp yetiştiren ve her işi-
ne mâlik bulunan Rabbin seni kudretiyle bir anda
okur yaptı. Okunacak bir Kur'ân, bir Kitâb indirme-
ye başladı. Böyle ta'lîm olunduğu gibi O Rabbinin
ismi ile başlayarak oku!”**

Pıhtılaşmış, katılaşmış kandan bir insanı halk eden ve halk etmek kudret ve kuvvetinin sâhibi olan Rabbin hiç okumamış olanı da böyle okutur.

Kalem ile yazıyı öğreten ve o vâsıta ile ilim belleten de O'dur. Yoksa bir kan pıhtısından yaratılmış olan in-
sanlar ne kalem bilirdi, ne de yazı...

O, yani, Kâdir-i Mutlak insana öyle bilmediği şeyle-

ri öğretti ki, insanda olmayan istîdad ve melekeleri yaratarak, deliller ikame ederek, vehbî olarak da öğretti, kesbî olarak da öğretti. İşte öyle ekrem olan Rabbin, sen hiç okumamış iken mahz-ı kereminden sana ledün-nî bir ilim vererek böyle bir (Oku!) emriyle seni kaleme muhtâç etmeden okutur. Bilmediğin şeyleri bilgileri de bildirdi. Onun için sen de O'nun ismiyle bu Kur'ân'ı oku.

Mâ'rifet-i ilâhiyyeyi doğrudan doğruya tefekkür ve mutâlaada delîl aklîdir. Kıraat ve kitâbette ise kulak ile (işitme) delâlet-i sem'iyye vardır.

Bu sûretle Kur'ân-ı Kerîm aklî ve sem'î delilleri cem etmiştir ki, oku, oku diyerek kırâatin ve kitâbetin, ilmin ta'lîminin (öğrenilmesinin) insan için en büyük lutuf ve kerem-i Rabbânî cümlesinden olduğunu ihtâr eylemesi şâyân-ı dikkattir.

Peygamberimiz, Nebiyy-i Ekrem ve Ümmiy-yi Muhterem -sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem- Efendimiz'in yazıya ihtiyâcı olmadığı iş'âr olunmakla beraber, kalem ile ta'lîmin de büyük bir ikrâm-ı Rabbânî olduğu beyân buyurulmuş ve bu sûretle ümmetini okuyup yazmağa da teşvîk ve terğîb eylemiştir.

İslâm nazarında ilm ü irfânın ne kadar yüksek olduğu şu âyet-i kerîmelerden çok güzel anlaşılmaktadır.

İslâm dîninin dünyâyâ ilk hitâbı; "oku" hitâb-ı celîlidir.

Bu **اِقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ** vahy-i ilâhîsi nâzil olunca Rasûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- korkudan yüreği titreyerek Hatîce Bint-i Hüveylid'in yanına varıp

(beni sarıp örtünüz, beni sarıp örtünüz) buyurdu. Korku zâil oluncaya kadar vücûd-i mübârekini sarıp örttüler.

İşte o zaman Allahu Teâlâ Hazretleri:

يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ ﴿١﴾ قُمْ فَأَنْذِرْ ﴿٢﴾

“Ey libâsına bürünmüş olan Nebiy-yi Zîşân! Kalk yatağından, kemâl-i ehemmiyetle kullarımı azabla korkut.”⁶⁷ âyet-i kerîmesini inzâl buyurdu.

İmam-ı Bûsîrî -rahimehullah-'ın *Kaside-i Bür'de*-sinden:

فَاقَ النَّبِيِّنَ فِي خَلْقٍ وَفِي خَلْقٍ - وَنَمَّ يُدَانُوهُ فِي عِلْمٍ وَلَا كَرَمٍ
وَكُلُّهُمْ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ مُلْتَمِسٌ - عَرَفًا مِنَ الْبَحْرِ أَوْ رَشْفًا مِنَ الدِّيمِ

Nazmen:

*Hilkat ü sîretinde üstün her peygambere,
İlm ü keremine tek nebî yaklaşımadı.*

*Bilcümle peygamberân ondan iltimâs diler,
Ummanından bir avuç, bârânından yudumu.*

Hak Celle ve Alâ Hazretleri cümlemizi şefaati uz-
mâsına mazhar buyura.

الَّذِينَ يُجَادِلُونَ فِي آيَاتِ اللَّهِ بِغَيْرِ سُلْطَانٍ أَتَاهُمْ كَبِيرٌ
مَقْتًا عِنْدَ اللَّهِ وَعِنْدَ الَّذِينَ آمَنُوا كَذَلِكَ يَطْبَعُ اللَّهُ
عَلَى كُلِّ قَلْبٍ مُتَكَبِّرٍ جَبَّارٌ ﴿٢٥﴾

“Dinde şekk eden şol kimseler ki, vahdâniyet-i ilâhiyye’ye delâlet eden âyât-ı celilede mücâdele ederler. Lâkin bu mücâdeleleri kendilerine vahy ile veyâ ilhâm ile gelmiş kavî bir huccet ile değildir. İşte Cenâb-ı Hakk’a karşı mücâdele eden kimselerin helâkleri Allahu Teâlâ indinde ve Allah’a îmân eden mü’minler indinde pek güzel oldu. Böylece Allahu Teâlâ nâsı zararlandıran her zâlimin ve halk üzerine tekebbür ve iffihâr eden her mütekebbirin kalbini mühürler.”⁶⁹

Fahr-i Râzi’nin beyânı vechile:

Delilsiz olarak yapılan mücâdele bâtil olduğu gibi, sâhibinin de helâkine sebep olmuş olur. Ve hakkı isbât için delîle istifnat ederek edilen mücâdelenin de hak olduğuna bu âyet-i celîle delâlet eder.

Küfr üzerine ısrar eden kimsenin kalbi şekavetle me’lûf olduğundan taş gibi sertleşir. Binâen-aleyh, hak kelâmı kabûl etmemekte ağız kapalı ve mühürlü bir sandık gibi içine bir şey giremez. Ve hak üzerine delâlet eden delîlleri kabûl etmez.

Gene Fahr-i Râzi’nin beyânı vechile:

Kalbi, mütekebbir ve zulm ile muttasıf olan kimse de merhamet ve şefkat olmayacağından bu iki sıfat onların haksız olarak mücâdelelerine ve azâba müstahak olmalarına sebep olacağına bu âyet-i celîle delâlet eder.

Kibri ve zulmü kendisine âdet edinen kimsede sa-âdet olmaz. Çünkü saâdete sebep iki şeydir:

Birincisi, Hâlık Teâlâ ve Tekaddes Hazretlerinin emirlerine tâzîm etmek.

İkincisi, Allahü Zü'l-Celâl Hazretlerinin yarattığı bil-cümle mahlûklarına, insanlara ve hayvanlara şefkat ve merhamet eylemektir.

Bu iki haslet-i hasene yani Allah'ın emrine tâzîm ve Allah'ın mahlûkatına şefkat mühim bir düsturdur. Ve vesîle-i saâdetdir.

NAMAZIN FAZÎLETLERİ

Bihterîn-i ibâdât ve mu'teber-i tâât namazdır ki, sûtûn-i dîndir. Müslim ile kâfirin meyânını müfârik, mübeyyindir.

Beş vakit namazı cemâatle, cem'iyetle ve ta'dîl-i erkân ile ve isbâğ-ı vudû' ile müstahab olan evkatta edâ eylemek lâzımdır.

Hadîs-i şerîfte buyurulmuştur ki:

"Beş vakit namaz sizin birinizin dergâhında cereyân eden nehir gibidir ki, ondan her gün beş kerre gusedilse onda denes (kir) kalmaz."

Namaz, cemî mukarrebât-ı a'mâlin fevki olmuştur.

Ol server-i Âlemiyân-aleyhi ve âlihi's-salevâtü ve't-teslimat-mi'râc gecesinde cennette müyesser olan devlet-i rü'yet, nüzûlden sonra o devletin neş'esine mü-nâsib olanlara namazda müyesser olmuştur.

Onun için buyurmuşlardır ki:

الصَّلَاةُ مِعْرَاجُ الْمُؤْمِنِ

"Namaz mü'minin mi'râcıdır." ve

"Kulun Rabbine en büyük yakınlığı namazda husûle gelir."

Ve onun kümmel-i tâbi'lerinin ol devletten bu neş'ede büyük nasibleri vardır.

Eğer namaz ile emir buyurulmasaydı çehre-i maksûddan nikabı küşâde ve tâlib-i matlûba delâleti edâda kim kâim olurdu?

Namaz vardır ki, lezzet-bahş-ı gamküsârândır ki, "Erihnî yâ Bilâl!" bu mâceradan bir remzdır. Ve "Kur-ratü aynî fi's-salâti" bu mütemennâdan bir işârettir.

Bir musallî ki namazın hakikatından âgâhtır. Edâyı salât vaktinde gûyâ neşe-yi dünyeviyyeden çıkıp neşe-yi uhreviyye husûle gelirse elbette ol vakitte âhirete mahsûs olan devletten nasîbdâdır.

Namazın hakikatına vâkif olmayan bazı riyâzât ehli; savmı, salâtıtan efdal addederler. Savmdaki ekl ü şürbü terk etmekle samediyyet sıfatı mütahakkık zannederler. Bu söz namazın hakikatından âgâh olmadıklarındandır.

Bu tâifeden bir cemmi gâfir kendi ızdıraplarının teskinini sema, nağme, vecd tevacüdden talep ederler ve kendi matlûblarını nağme perdelerinde mutâlaa ederler.

مَا جَعَلَ اللَّهُ فِي الْحَرَامِ شِفَاءً

"Cenâb-ı Hak haramda şifâ kılmamıştır."

Eğer kemâlât-ı salâtiyyenin hakikatından bir şememe onlara münkeşif olsaydı, hergiz (asla) sema ve nağmeden dem vurmazlardı.

Ey birâder! Namaz ile nağme arasındaki fark, ne kadar ise, onların her birinden neş'et eden kemâlâtın da meyânelerindeki fark o kadardır.

Akıllıya bir işaret kâfidir...

Hazret-i Risâlet -sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem- Efendimiz namaz kılanlardan birini gördü ki, kavme ve celsesinin ahkâmını yerine getirmez.

Buyurdular ki:

"Eğer sen bu hâl üzere ölür isen, kıyâmet gününde sana Ümmet-i Muhammed'den demezler."

Mervîdir ki; **Zeyd İbn-i Vehb** bir kimseyi namaz kılarlarken gördü ki sücûd ve rukûunu yerine getirmez. O kimseyi çağırıp sordu ki, ne vakitten beri bu vech üzere namaz kılarınsın?

O kimse de, kırk senedir, dedi.

Buyurdu ki:

"Sen kırk senedir ki salâti edâ etmedin. Eğer vefât edersen Muhammed Rasûlullah sünneti üzere ölmezsin."

Namazın terkinini iddiâ eden zenâdıkânın fikr-i bâtiları nerede kalır?

İHYÂ-YI SÜNNET

*İ*ngâm-ı kurb-i kıyâmette ve vakti terâküm-i zulumâta, âlem ise bu girdâb-ı zulumâta düşmüştür. Bu zamanda bir sünneti ihyâ ve bid'ati terk ile tarîk-i müstakîmi bulmak, ancak envâr-ı sünen-i nebeviyye olmadıkça muhaldir. Ve etvâr-ı nübüvveti iltizâm etmedikçe necât müyesser olmak da mahz-ı hayâldir.

Muhabbet-i Zâtiyye-i İlâhiyye'ye vusûl, Habîb-i Rabbi'l Âlemîn'e ittibasız asla sûret bulmaz.

“Habibim de ki; eğer Allah’ı seviyorsanız, hemen bana uyun ki, Allah da sizi sevsin ve suçunuzu örtsün. Çünkü Allah çok yarlıgayıcı, çok esirgeyicidir.”⁷⁰ Âyet-i celîlesi buna şâhid-i sâdiktir.

Sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem’in gerek ibâdetindeñ ve gerekse muâmelâtından ve gerekse âdâtından her bir umûrda kendi saâdetini bulmak için ona benzemek gerektir.

Âlem-i mecâzîde bir şahıs, bir mahbûb kimseye

teşbih edildikte; muhibbin nazarında her ne belâ olursa mahbûb ve zibâ görünür ve mergûb ve ra'nâ gelir. Ve kezâlik onun dostları da mahbûb ve azîzlerdir ve mub-ğizleri de mebgûz ve mağdûptur.

Bu böyle olunca (kemâlât-ı suveriyye ve ma'neviyye de onun muhabbetine merbûttur) ve onun mîzânı ile vezn olunur.

Onun için:

Efdal-i tâat, evliyâyâ muvâlât (muhabbet) ve a'dâ-ya muâdât (adâvet) oldu. Zîrâ bu mânâ muhabbet-i sırf-tan nâşîdir ki, sevgilisinin sevdiği kimselere muhabbet etmek ve ona düşman olanlara da adâvet eylemek gayr-i ihtiyârîdir.

Muvâlât-ı evliyâ ve muâdât-ı a'dâ efdal-i tâattır.

Haberde gelmiştir ki:

Cenâb-ı Bârî Teâlâ Mûsâ-aleyhi's-selâm-'a hitâb buyurup;

– “Hiç benim için bir amelin var mıdır?” diye sual ettikde:

Mûsâ Kelîm dahî:

– “Yâ Rab! Salât ü sıyâm, tasadduk ve zikirim senin içindir.” dedi.

Hak Celle ve Alâ Hazretleri buyurdu ki:

– “Salât sana bürhân ve savm cünneh (kalkan) ve sadaka sâye (gölge) ve zikir nûrdur. Bana mahsûs amelin nedir?”

Mûsâ aleyhi's-selâm dahî:

– “Yâ Rab! Sana mahsûs olan amele beni delâlet eyle.” dedi.

Cenâb-ı Rabbu'l-Âlemîn:

– “Benim için bir velîye muhabbet ve bir düşmana adâvet eyledin mi?” diye buyurdu.

Mûsâ Kelîmullah'ın mâlûmu oldu ki, (hubb ve buğz) ikisi de (fillâh) olmak gerektir. Fe-te'emmeli... (düşün)

Rasûl'e itaat, itâat-i Hak Sübhânehû ve Teâlâ'nın aynıdır. Zira, Hak Sübhânehû ve Teâlâ:

مَنْ يُطِيعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ

“Kim Rasûl'e itaat ederse, muhakkak Allah'a itaat etmiş olur.”⁷¹ buyurmuştur.

Hak Sübhânehû ve Teâlâ: Rasul'e itâatı kendi itâatının aynı kıldı. Ve bu iki itâatı birbirinden ayrı görmemek lâzımdır.

Bu iki itâatın meyânında tefrika gösteren cemâatin hâlerinden Hak Sübhânehû ve Teâlâ Hazretleri şikâyet buyurdular ki:

إِنَّ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ وَيُرِيدُونَ أَنْ يُقَرِّبُوا بَيْنَ اللَّهِ وَرُسُلِهِ وَيَقُولُونَ نَحْنُ نُؤْمِنُ بِبَعْضٍ وَنَكْفُرُ بِبَعْضٍ لَا يُرِيدُونَ أَنْ يَتَّخِذُوا بَيْنَ ذَلِكَ سَبِيلًا ﴿١٥٠﴾ أُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ حَقًّا وَأَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُهِينًا ﴿١٥١﴾

71. Nisâ Sûresi / 80.

“Allah ve Peygamberlerini inkâr ederek kâfir olan, bir de Allah ile peygamberlerinin arasını ayırmak isteyen Allah’a inanıp, peygamberlerine inmayan, (bunlardan) kimisine inanırız, kimini inkâr ederiz diyen ve böylece küfr ile imân arasında bir yol tutmağa yeltenen kimseler (yok mu?) İşte onlar gerçek kâfirlerin ta kendileridir. Biz o kâfirlere hor ve hakir edici bir azâb hazırlamışızdır.”⁷²

Hak Sübhânehû ve Teâlâ'nın tâatını Rasûlünün tâatında bilmek gerektir. Rasûlünden gayri itâat, ayn-i dalâldir.

HÂCEGÂN'IN NASÎHATLARI

Eğer tamam ahvâl ve vecidleri bize verseler, fakat bizim hakikatımızı ehl-i sünnet ve'l-cemâat akâidiyle müzeyyen ve mütehallî kılmaları, bu hali harablıktan gayri bir şey bilmem. Ve eğer tamam harablıkları bizde cem eyleseler ve hakikatımızı da akâid-i ehl-i sünnet ve'l-cemâat akâidiyle taltîf eyleseler, bu halimizden de hiç havf ve kederimiz yoktur, buyurmuşlardır.

İnsâf eylemek gerektir ki, nübüvvet hitâm bulmuş ve vahy zamanı münkatı' olmuş ve dîn kemâl bulmuş ve nimet tamam olmuştur.

Binaen-aleyh, hangi huccet ve senet ile bu dîn-i mübîni ve tarîk-i müstakîmi peygamberân-ı izâmın vahy-i ilâhi ile müsbet ve müteyakkan olan kelime-i tev-hîd-i müttefekasını kendi hâb ü hayalleriyle, îtikâdât-ı batılarıyla tebdîl ve tahvile çalışmak küstahlığında bulunanlar!...

Bu gibi düşünce ve îtikâdlar sebîl-i şeyâtindir. On-dan uzak olalar. Ve sırât-ı müstakîm olan sünnet-i seniyyeyi terk etmeyeler. Enbiyâya îttibâ elbette sebab-i

necât ve müsmir berakâttır. Ve ondan gayrısı cümleten hatardır ve hatardır ve hatardır. Elhazer sümme'l-hazer...

Necât-ı kat'î yolunu terk edip de hatar yoluna kademnihâde ve dem-i şeytân-i laîne fûtâde ve helâk-i sermedîye dûcâr eylemek akıl ve irfân tavrından ziyâdesiyle uzak ve müste'bâddır.

قُلْ هَذِهِ سَبِيلِي أَدْعُو إِلَى اللَّهِ عَلَىٰ بَصِيرَةٍ أَنَا
وَمَنِ اتَّبَعَنِي

“De ki (Habîbim!): İşte benim yolum budur! Ben (insanları) Allah’a (körü körüne değil) bir basiret üzere dâvet ediyorum. Ben de bana tâbî olanlar da böyleyiz.”⁷³

قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ

“Habîbim de ki! Eğer Allah’ı seviyorsanız hemen bana uyun ki, Allah da sizi sevsin.”⁷⁴ âyet-i kerimeleri buna delîldir.

كُلُّ بَدْعَةٍ ضَلَالَةٌ

“Her bid’at dalâlettir.” hadîs-i şerîfi dahî meşhûr ve mâlûmdur.

Kemâlât-ı velâyet, sûret-i şerîfatın neticesidir. Ve kemâlât-ı nübüvvet ve hakikat dahi şerîfatın semeresidir.

73. Yûsuf Sûresi / 108.

74. Âl-i İmrân Sûresi / 31.

Velâyet ve nübüvvetin kemâlâtından bir kemâl yoktur ki, dâire-i şerîfattan hâriç ola ve şerîfattan istiğnâ hâsıl ola. Şerîfat asıl ve bünyâddir. Hiç bir gûnâ ondan istiğnâ hâsıl olamaz.

Ey birâder! Çünkü vakit ahir zamandır. Ve dînde za'f peydâ olmuştur. Ve sünnet metrûk kalmıştır. Ve bid'atlar şuyû' bulmuştur. Bu tavr üzere olan vakt-i zulmânîde ehemmi-i mühimmâttan olan ulûm ve akâidin tahsiline gayret eylemek â'zam-ı makâsıddır.

Kemer-i himmeti, ulûm-i şer'îyyenin kesbinde ve neşrinde ve ihyâ-yı Sünnet-i Mustafaviyye'de çâbuk-bend olup bu sûretle rızâ-yı îlâhî'yi tahsile gayret eylemek gerektir. Bu dâr, dâr-ı ameldir. Edâ-yı tâatta merdâne olalar ve inzivâyı kûşe-i uzleti ganîmet bileler.

AKÂİDİ TASHÎH EYLEMEK

*K*itab ve sünnetin muktezâsı üzere evvelâ akâidin tashîhi lâzımdır.

Şu vech üzere ki:

Ulemâ-yı ehl-i Hak o akâidi Kitâb ve sünnetten fehm ve ahz ve istinbât eylemişlerdir.

Sâniyen; helâl ve haram, farz ve vâcibten ahkâm-ı şer'iyeyi bilmek lâzımdır.

Sâlisen; bu ilmin muktezâsı üzere amel lâzımdır.

Râbian; tezkiye-i nefis ve tasfiye-i kalb lâzımdır.

Birinci şart olan tashîh-i akâid olmadıkça ahkâm-ı şer'iyeye ile amel fayda vermez. Ve bu iki şart tahakkuk etmedikçe amel nâfi' değildir. Ve bu üçü müyesser olmadıkça tezkiye ve tasfiyenin husûlü de muhaldır.

Kendini hâlî eylemek cihetine gelince:

Mülâkattan maksûd, ya ifâde, ya istifâdedir. Bu tâ-

ifenin önüne hâlf olmuş gelmek lâzımdır ki, dolu avdet oluna.. Ve kendi iflâsını izhâr eylemek gerektir ki, onlar da şefkat edip râh-ı ifâzayı kûşâde edeler. Boş gelip boş gitmek illet-i imtilâyı ifâde eder. İstiğnânın ise tuğ-yândan gayrı kârı yoktur.

Hazret-i Hâce -kuddise sirruh- buyurmuştur ki:

Evvel niyâz-ı haste, ba'de-zân teveccüh-i hâtir-şikeste. Yani, ibtidâ marîz ve alîl olan kimsenin niyâz ve rucûu gerektir ki, sıhhatine teveccüh-i derûn fâide-mend olup da tesiri husûle gele."

Hulâsa teveccühte niyâz şart oldu.

KADER

Fahr-i Râzi'nin beyânı vechile; her şeyin mukadder olması insanların rahatı içindir. Nitekim hadîs-i şerîfte:

مَنْ عَلِمَ سِرَّ اللَّهِ فِي الْقَدْرِ هَانَتْ عَلَيْهِ الْمَصَائِبُ

“Bir kimse kâderde olan sırr-ı ilâhîyi bilirse onun üzerine musîbetler ağır gelmez.” buyurulmuştur.

Kezâ:

الْإِيمَانُ بِالْقَدْرِ يُذْهِبُ الْهَمَّ وَالْحُزْنَ

“Kadere îmân etmek hüznün ve kederi izâle eder, giderir.” buyurulmuştur.

Hadîs-i Kudsî'de:

قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ مَنْ لَمْ يَرْضَ بِقَضَائِي وَلَمْ يَصْبِرْ عَلَيَّ
بَلَائِي فَلْيَلْتَمِسْ رَبًّا سِوَايَ

“Allahu Azze ve Celle Hazretleri buyurdular ki; bir kimse ki benim kazâ ve kaderime râzı olmadı ise ve belâlarıma sabretmedi ise benden gayrı bir (Rab) arasın.” buyurulmuştur ki, itâb ve tekdîr mâhiyetindedir.

Hadis-i şerifte:

أَشَدُّ النَّاسِ بَلَاءً الْأَنْبِيَاءُ ثُمَّ الْأَمْثَلُ فَلَا مِثْلُ

"Nâs içinde ziyâde mihnet ve meşakkatlerle imtihan olunan enbiyâ-yı izâm hazerâtına, ikinci derecede evliyâ-yı kirâm, üçüncü derecede, derece-i hallerine göre sulehâyadır." buyurulmuştur.

Kader: Mevcûdât'ın ezelde levh-i mahfûzda toplu bir halde vücûdudur.

Kazâ: Mümkînâtın kadere mutâbık olarak birer birer, ayrı ayrı vücûda çıkması ve yoktan vâir olmasıdır.

Buhârî şerhinde zikredildiği vechile;

Rasûl-i Ekrem -sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem- Efendimiz bir gün mâil-i inhidâm bir binânın yanından geçerken sûr'atle yürüyüp geçtiğinde:

"Yâ Rasûlallah! Allah'ın kazâsından mı kaçırıyorsunuz?" suâlîne cevâben:

"Allah'ın kazâsından Allah'ın kaderine ilticâ ediyorum." buyurmuştur ki, buna müşâbih bir muhâvere Hazret-i Ömer -radiyallahu anh- ile Ebû Ubeyde -radiyallahu anh- arasında Şam'da büyük bir vebâ hastalığı vukûunda olmuştu.

Hazret-i Ömer -radiyallahu anh, vebâ olan yere girmeyip geri döndüğünde, Ebû Ubeyde -radiyallahu anh:

"Yâ Ömer! Allah'ın kazâsından mı kaçırıyorsunuz?" demişti. Hazret-i Ömer de:

“Allah’ın kazâsından, Allah’ın kaderine kaçıyor ve ilticâ ediyorum.” demiştir.

Nitekim âyet-i celîlede:

وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ

“Kendinizi tehlikeye atmayın!”⁷⁵ (Savaştan kaçarak, hasislik ve hamiyetsizlik ederek, dünyâya tapınarak...) buyurulmuştur.

Buhârî şerhinde: Ancak ehl-i cennet, cennete girdikleri zaman, kaderin hakikati anlaşılacaktır, denilmiştir.

Binâen-aleyh, kader bahsinde lisânımızı ve itikadımızı muhâfaza edip mükellef bulunduğumuz ferâiz-i ilâhiyyeye, ibâdât ve tâata sa’y ü gayret etmeğimiz lâzımdır.

İmam Beğavî der ki:

“Kader, Allah’ın bir sırrıdır ki, ne bir melek-i mukarreb ne de bir nebiyy-i mürsel ona muttali’, hiç bir kimse o sırra vâkıf olmadı. Bu bahse dalıp batmak câiz değildir.”

Kader hakkında bir kimse **Hazret-i Ali** -radiyallahu anh- Hazretlerinden sordu:

Hazret-i Ali -kerremallahu vechehü ve radiyallahu anh- buyurdu ki:

75. Bakara Sûresi / 159.

“O karanlık bir yoldur, ona girme!”

Tekrar sorulduktaki:

“O derin bir denizdir, ona dalma!”

Tekrar sorulduktaki:

“O Allah'ın sırlarından bir sırdır ki, onu sana gizlemiştir, fazla araştırma!”

KADER ve KAZA

مَا أَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي أَنْفُسِكُمْ إِلَّا فِي كِتَابٍ مِنْ قَبْلِ أَنْ نَبْرَأَهَا ۗ إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ ﴿٢٢﴾ لِكَيْلَا تَأْسَوْا عَلَىٰ مَا فَاتَكُمْ وَلَا تَفْرَحُوا بِمَا آتَيْكُمْ ۗ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ ﴿٢٣﴾

“(Gerek yerde (gerek) nefislerinizde her hangi bir musîbet vukûa gelmemiştir ki bu, bizim onu yaratmamızdan evvel mutlaka bir kitabda yazılmıştır. Şübhesiz ki bu Allah’a göre kolaydır.

(Allah bunu) elinizden çıkana tasalanmayasınız, onun size verdiği ile sevinip şırmamayasınız diye (yazmıştır). Allah çok böbürlenene her kibirliyi sevmez.”⁷⁶

Musîbet; hedefe isâbet eden mermi gibi insana dokunan bir felâkettir.

Arzda, kuraklık, hayvânâta ârız olan âfetler, zelzele ve sel gibi arzda her türlü zararlara şâmindir.

Nefislerde de; açlık, hastalık, fakirlik, işkence gibi her türlü acılara şâmindir.

Hayırlı muvâffakiyetler, hep Cenâb-ı Allah’ın fazl u

ihşânı olduğu gibi bütün musibetler de Cenâb-ı Allah'ın ilm-i ezelisinde veyâ levh-i mahfûzda yazılmış bir takdîridir.

Öyle ki; "O nefisleri, yerleri yaratmazdan, vücûda getirmeden evvel yazmışızdır." buyuruyor ki, Cenâb-ı Allah'a göre kolaydır."

O nasıl mümkün olur, diye düşünülmesin. Çünkü Allahu teâlâ madde, müddet, zaman ve mekândan müstağnîdir.

Eğer mukadder olan musîbet ise ondan kaçmakla kurtulunmaz. O yazgı yazılmış ise kaçanlara da oturanlara da isâbet eder. Böylece îtikâd etmelidir. Ve kalbe böyle kuvvet ve metânet vermek gerektir ki acı tatlı mukadderât, hâdisât karşısında sarsılmayıp metâneti muhâfaza etmenin faydası vardır.

"O yazgı şu hikmet içindir ki, kaybettiğiniz dünya nimetlerine gam yemeyesiniz, yerinmeyesiniz. Cenâb-ı Hakk'ın takdiri böyle imiş diye mütesellî olup metânetinizi muhâfaza etmiş olabilirsiniz."⁷⁷

Size verdiği ihşân ve nimetlerine de güvenmeyesiniz, mağrurlanmayasınız. Şu âyet-i kerîmeyi teemmül ile;

هَذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي لِيَبْلُوَنِي ءَأَشْكُرُ أَمْ أَكْفُرُ

diye şükredip sonunu düşünesiniz, hayır ve şer hepsinin yazılı, mukadder olduğuna imân ile kalben Cenâb-ı Hakk'a karşı huşû besleyen kimseler Cenâb-

Hak Azze ve Celle Hazretlerinin acı kazâ ve kaderi tecelliyâtına karşı kalbinde gayr-i ihtiyârî teessür eseri olsa da kendini gam ve keder, ızdırâb ve heyecâna kaptırmayarak;

وَعَسَىٰ أَنْ تَكْرَهُهَا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ

fermân-ı sübhânîsini teemmül eyleye...

Bunda dahî bir hayır ve hikmet olduğunu teemmül ile mütesellî olurlar.

Hayr isâbet ettiğinde de kezâ Cenâb-ı Hakk'ın fazl u ihsânını teemmül ile gaflet ve gurûra kendini kaptırmayarak vecîbe-i şükrânını ifâya müsâraat eylemiş olur.

Şu halde fevt edilmiş, elden gitmiş ve geçmiş bir hâl ve nimet için beyhûde esef etmek fayda etmediği gibi, gelmesi mukadder olan bir nîmete, ferah etse de etmese de geleceğinden o nîmete ferah ve iftihâr edilmesini beyân etmek üzere:

“Halbuki Allahu teâlâ dünyâ nimeti ile iftihâr edip kibirlenen her bir mütekebbiri hiç sevmez.”⁷⁸ buyuruyor.

Bakâsı olmayıp her zaman zevâle mârûz olan muzahrafât-ı dünyeviyyeye mağrûr olarak iftihâr edici mütekebbir kimselerin hiç birisini Cenâb-ı Allah sevmez.

VAKTI AZİZ TUTMAK

*L*üzumsuz olan bir takım rüsûmdan ve âdât-tan hiç bir kâr fetholmaz. Teallül ve ihmâl eylemek hasar ve hirmândan başka bir şey ziyâde eylemez.

Muhbir-i Sâdik:

"Yakında işlerim, diye ta'vik ve tesvif edenler helâk oldular." buyuruyor.

Ömr-i mevcûdu mevhûm işlere sarf eylemek ziyâde müstekrehtir. Nakd-i vakit, emîr-î ehemme sarf olmuş ola.

Hak Teâlâ Hazretleri bizleri bir takım müzahrafât-ı lâ-ya'nîyi iddihârı unutmağa müyesser kıla.

Dedikodu mahsûldâr değildir. Selâmet-i kalb taleb edeler. Ve aslı tefekkür edip mâlâyânîden tamâmiyle i'râz edeler. Ve tamâm-ı himmeti rızâ-yı Mevlâ Celle ve Alâ'ya sarf edeler. Hazz-ı nefiste kalmayalar. Ferâğata düşmekten ihtirâz üzre olalar. Ehl ü iyâliyle muâneset-i

tam peydâ edeler. Kârhâne-i sa'ylerinde fûtûr vâkî olmaya ki, hırmân ve nedâmetten başka bir fâide yoktur.

Ders, ders-i cidd ü cehd üzre kûşîş ü sa'y ile mutâ-laa oluna.

Serseri kalmayasınız. Lehv ü lu'b ile meşgûl olma-yasınız. Ve dâimâ Hazret-i Hak Sübhânehü ve Teâlâ'ya iltica tazarrû edesiniz. Ve ehl-i hukûk ile ancak zarûret mikdârı ihtilât edesiniz, hâtır gönül almış olursunuz. Cemâat-i mestûrat ile va'z ü nasihat üzre ülfet edesiniz. Emr-i bi'l-mâ'rûfu ve nehy-i ani'l-münkeri esirgemeyesi-niz. Ve cemî' hâne halkını namaza ve salâha ve ah-kâm-ı şer'iyyeyi icrâya terğîb edesiniz. Zirâ raiyyeniz-den mesûl olursunuz.

HUBB-i DÜNYA

*K*albi, dünyâ muhabbetinden halâs edip Hak Sübhânehü ve Teâlâ'nın harâret-i muhabbetiyle germek olmak, o mü'min için saâdet alâmetidir.

Allahu Teâlâ'nın abdinden i'râzının alâmeti, o kulun mâlâyâ'nî ile iştigâlidir.

Dünyâ muhabbeti günahların pîridir.

"Dünyâ sevgisi bütün günahların başıdır," buyurulmuştur. Ve onun terki de cemî ibâdâtın başıdır. Dünyâ mağzûbe-i Hak Sübhânehü ve Teâlâ'dır ki, tâ hılkatından beri ona sürûr ile nazar buyurmamıştır. Ve onun ehli nişân-ı tard ve la'n ile mersûm ve mâ'lûm olmuştur.

Haberde gelmiştir ki:

"Dünyâ mel'ûndur, onda olanlar da mel'ûndur, ancak Allah'ı ananlar müstesnâ."

Çünkü zâkirler ve belki her zerre-i vücûdları dahî Allah Sübhânehü ve Teâlâ'nın zikri ile doludur. Böyle olunca zâkirân-ı Hak Sübhânehü ve Teâlâ bu vайдen hâriçtir, fefhem. (anla!)

Dünyâ, bir nesnedir ki, gönlü Hak Sübhânehû ve Teâlâ'dan alıkor. Ve Hak'tan gayrı mal, evlâd ve esvâb ve riyâset gibi şeylere meftûn eder.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُلْهِكُمْ أَمْوَالِكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ عَنْ
ذِكْرِ اللَّهِ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَأُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ

“Ey mü'minler! Emvâliniz ve evlâdınız sizi Allah'ın zikrinden ve üzerinize farz olan ibâdeti edâdan meşgûl etmesin. Eğer bir kimsenin emvâl ve evlâdı ferâizini edâdan onu meşgul ederse onlar zarar görücüler ve husrânda kalıcılardır.”⁷⁹

Kezâ:

فَاعْرِضْ عَنْ مَنْ تَوَلَّى عَنْ ذِكْرِنَا وَلَمْ يُرِدِ إِلَّا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا

“İ'râz et o kimseden ki, o kimse zikrimizden i'râz etti ve yüz çevirdi ve o kimse hayât-ı dünyâdan başka bir şey murâd etmez.”⁸⁰ nass-ı kâtî'dir.

Her ne ki dünyâdır, belâ-yı cândır. Ve ehli dahî dünyâda tefrika sâhibi ve âhirette nedâmet ve hüsrân ehlindedir.

Onun hakîkatta terkinin alâmeti; onun vücûdu ile ademi müsâvî olmuş ola. Bu mânânın husûlü de erbâb-ı cemiyetsiz müteassirdir. Kalbin selâmet bulması da ancak mâsivâ-yı Hak Celle ve Alâ'nın nisyânı ile hâsıl olur ki, ona fenâ tabir olunur. Tefekkür etmek gerektir

79. Münâfikun Sûresi / 9.

80. Necm Sûresi / 29.

ki, âhireti verip de dünyâyı ivaz almak bey'u şîrâsı ne keyfiyettir?

Bu dünyâ-yı mebgûza harîs olunmaz. Cenâb-ı Kuds-i Hudâvendî Celle Sultanuhû'ya devâm-ı ikbâl sermâyesi elden bırakılmaz.

Hak Sübhânehü ve Teâlâ'dan yüz çevirmek sefâhet ve cünûndur. Dünyâ ve âhireti bir kalbde cem eylemek cem-i ezdâddır.

مَا جَعَلَ اللَّهُ لِرَجُلٍ مِنْ قَلْبَيْنِ فِي جَوْفِهِ

“Allah bir adamın içinde iki kalb yaratmadı.”⁸¹

Âhiretin azâbı ebedîdir. Dünya metâi Hak Sübhânehü ve Teâlâ'nın mebgûzudur. Âhiret de Hak teâlânın merziyyesidir.

“Dilediğin kadar yaşa, muhakkak (bir gün) öleceksin! (Dünyaya) dilediğin kadar sarıl, (bir gün) çaresiz ayrılacaksın!..”

Ebû Ubeyde -radiyallahu anh- me'mûren Bahreyn'den sulh ile aldıkları cizye mallarını alarak Medîne-i Münevvere'ye gelince:

Ashâb-ı kirâm -radiyallahu anhüm- sabah namazını kılar kılmaz hemen Ebû Ubeyde'ye karşı çıktılar.

Rasûlullah -sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem- ashâbı bu halde görünce gülümseyerek onlara:

– “Öyle sanıyorum ki siz Ebû Ubeyde'nin hayli dün-

81. Ahzâb Sûresi / 4.

yalıkla geldiğini duydunuz da onu sevinçle karşılıyorsunuz.” buyurdu.

Onlar da:

– “Evet Yâ Rasûlallah!” diye tasdik ettiler.

Bunun üzerine Rasûlullah -sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem:

– “Şâd olunuz! Ve sizi sevindirecek nimetleri bundan böyle her zaman umunuz. Vallahi bundan sonra size fakr u ihtiyâç geleceğinden hiç korkmam. Fakat sizin için korktuğum bir şey varsa o da, sizden önce gelip geçen ümmetlerin önüne dünya nimetlerinin yayıldığı gibi sizin önünüze yayılarak onların birbirlerine hased ettikleri gibi ve nefsâniyet güttükleri gibi sizin de birbirinize düşmeniz ve onların helâk oldukları gibi sizin de mahv olup gitmenizdir.” diye ümmetini intibâha dâvet buyurmuştur. Fa'tebirû. (İbret alınız)

Hazret-i Ömer -radiyallahu anh- İran fütûhâtını müteâkib ashâb-ı kirama şu hitâbede bulundu:

“Mecûsî devleti mahvoldu. Bundan sonra bir karış yerlerini istirdâd edemezler. Cenâb-ı Hak onların diyâr ve emvâlini size mevrûs kıldı. Tâ ki sizin ne gûnâ amel edeceğinize nazar buyura... İmdi hâlinizi tebdîl etmeyiniz! Yoksa sizi başka bir kavim ile istibdâl buyurur. Ben bu ümmet hakkında bir taraftan korkmam, illâ sizin kendi tarafınızdan korkarım.” buyurdu.

EHL-İ DÜNYA'DAN İCTİNÂB

S mam-ı Rabbâni buyuruyor:

Ehl-i dünyâ ile ihtilât semm-i kâtildir. Bu zehir ile maktûl olan kimse mevt-i ebedîye giriftârdır. Ârife teemmül için işâret kâfidir. Onların yağlı lokmaları maraz-ı kalbînin tezâyüdüne sebeptir. Ne keyfiyetle ondan felâh ve necât me'mûl olabilir? Hazer hazer... Onların sohbetinden firâr arslandan daha ziyâde gerektir. Ve onların nîmetinden, sohbetinden, muhabbetinden ve rû'yetinden dahî ihtirâz olunmak gerektir. Yoksa helâk-i ebedî ve hüsrân-ı sermedîyi îcâb eder.

Haberde vârid oldu ki:

"Kim sırf zenginliği sebebiyle bir zengine tevâzû gösterirse dîninin üçte ikisi gider."

Endîşe lâzımdır ki, tevâzu. eylemek onların ğınâsından mıdır? Yoksa başka bir şey için midir? Şek yoktur ki, ğınâsı cihetinden onun neticesi dînin iki sülüsünün zâhibidir. Sen kande, İslâm kandedir? Ve sen nerede necât kandedir?

Şu sebeptedir ki nâ cins ile sohbet ve onların yağlı lokmasını yemek kalbi tezkîr-i mevâizden ve teakkul-i nesâyihden uzak eder. Kelime ve kelâm ile müteessir olmak isteme. Elhazer ve hazer. Ru'yetlerinden de hazer lâzımdır.

Mevâizin hulâsası ve nesâyihin zübdesi:

Ehl-i tedeyyün ve erbâb-ı teşerru' ile ihtilâttir. Tedeyyün ve teşerru' dahî ehl-i sünnet ve'l-Cemâat'in tarîk-i Hakk'a sâlik olmalarına merbûttur. Fırka-i nâciye onlardır. Bu gibi ricâle mütâbeatsız necât muhaldir. Ve onların re'yelerine ittibasız necât muhaldir, felâh mümte-nîdir.

Bu mânâya aklî, naklî, keşfî deliller şâhittir ki tehâl-lûf ihtimâli yoktur.

Eğer bilinirse ki, bir şahıs hardal tânesi kadar bu büzürkvârânın sırât-ı müstakîminden ayrılmış olsa onun sohbeti semm-i kâtil olup onunla mücâleşeti zehr-i ef'î addeylemek lâzımdır. Onların sohbetinden ictinâb eylemek zarûrîdir.

Bu dîn-i mûbîninde peydâ olan fitne ve fesâd ol cem-mâatin şeâmetindendir ki, hatâ-yı dünyevî sebebiyle âhîretlerini de berbâd eylemişlerdir.

أُولَئِكَ الَّذِينَ اشْتَرُوا الضَّلَالََةَ بِالْهُدَىٰ ۖ فَمَا رَبِحَتْ
تِجَارَتُهُمْ وَمَا كَانُوا مُهْتَدِينَ

“Onlar ol kimselerdir ki, doğru yolu bırakıp sap-kınlığı (eğri yol) satın almışlardır. Demek alış-veriş-

leri onlara kazanç sağlamamış ve onlar doğru yolu da bulamamışlardır.”⁸²

Yahyâ İbn-i Muâz buyurur ki:

Üç sınıftan müctenib olmak gerekir:

- 1- Ulemâ-i gâfilîn,
- 2- Kurrâ-i müdâhinîn,
- 3- Mutasavvife-i câhilîn.

Bir kimse irşâd vazifesiyle meşgul olduğu halde, onun ameli, sünnet-i Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'e muvâfık değilse ve hilye-i şeriât-ı garrâ ile mütehallî değil ise (zinhâr bin zinhâr) ondan uzak olup firâr eyleye. Ve sâkin olduğu şehirden dahî hicret eyleye... Tâ ki mürûr-i zaman ile kalbinde ibtilâ peydâ olub da itikâdına halel gelmeye. Böyle olan kimseye iktidâ kat'iyen câiz değildir. Her ne kadar zâhirde istidrâc kabîlinden hârikalar izhâr etse bile...

Bu gibiler öyle bir sârk-i pinhân ve şeytan tuzağıdır ki, onlarla sohbetten, ârslandan ziyâde firâr eyleye...

Cüneyd -kuddise sirruh- buyurmuştur ki:

"Kur'an'ı hıfz ve takrîr etmeyen ve hadîs-i nebevî'yi ketm ve tahrîr kaydında olmayan kimse sofiyye nazârında iktidâyâ şâyân ve sâlih değildir. Zîrâ bizim ilmimiz Kitâb, sünnet ile mukayyettir. Sâdikîn ve sâbikînin tarik-ları Kitâb ve sünnet ile mukayyettir ki, sofiyye-i hakîkiy-

ye onlardır. Ve Peygamber-i Hudâ -aleyhi ve alâ âlihi's-salâtü ve's-selâm-'ın vârisleri dahî onlardır ki, akvâl ve ahlâk ve ef'âlinde ona iktidâ ve ittibâ eylemişlerdir.”

Âdâb-ı Nebevîyi ve sünen-i Mustafavî'yi -sallallahu aleyhi ve sellem- terk eden kimseyi zinhâr âriftir diye hayâl eyleme. Ve onun hârik-i âdâtına aldanma. Ve zahîrî maârif-i tevhîdîsine aldanma!..

Zirâ, yehûd, nasârâ, brahma gibi bâtil fırkalarda dahî havârik ve maârif-i tevhîd vardır ki, bu hususta hak olan cemâatle iştirâkları vardır diye tenbîh edilmiştir.

Tefsir-i Kebîr'de mezkûrdur ki:

Ömer İbnü'l-Hattâb -radiyallahu teâlâ anh- Hazretlerine bir nasrânîyi, hıfz-ı akvâ ve hatt-ı ahsen ve a'lâ sahibidir, münâsib ise onu kâtib ittihaz eyle dediler.

Hazret-i Ömer -radiyallahu anh- imtina, edip buyurdular ki:

Mü'minînden gayri bitâne -yani sadîk-i hâs- eylemem. Nasrânîyi bitâne ittihâz eylemek câiz olmadığına ben şu âyeti delîl bilirim, dedi:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا بَطَانَةً مِنْ دُونِكُمْ

“Ey İmân edenler! Kendi (din kardeş)lerinizden başkasını dost ve sırdaş edinmeyin!”⁸³

Ebû Mûsa el-Eş'arî'den mervîdir ki:

Hazret-i Ömer'e, benim bir nasrânî kâtibim vardır, dediğimde bana dedi ki:

83. Âl-i İmrân Sûresi / 118.

– Kâtelekellah! Sen din-i hanîfiyyeye mütesebbit, yani müslüman değil misin? Bu kavli-i kerîmi istimâ', ey- lemedin mi ki? Hak Teâlâ Hazretleri buyurur;

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْيَهُودَ وَالنَّصَارَىٰ أَوْلِيَاءَ

“Ey imân edenler! Yahûdileri de, nasrânileri de kendinize yâr (ve üstünüze hâkim) tutmayın.”⁸⁴

Ben dahî Hazret-i Ömer'e dedim ki:

– Onun dîni, kitâbı vardır. Hazret-i Ömer -radiyalla- hu teâlâ anh- ise:

– Allahu Teâlâ'nın ihânet eylediğine ikrâm eyleme, ve zelfî eylediğini î'zâz eyleme, ve ib'âd eylediğini tak- rîb eyleme!.. Zira:

وَمَنْ يَهِنِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ مُكْرِمٍ

“Allah kimi (bedbahtlıkla) hor kılsa artık onu saâdete kavuşturacak (hiç bir kuvvet) yoktur.”⁸⁵

– İstihdâm eylediğim emr (maslahat) tamam değil- dir, dedim. Hazret-i Ömer -radiyallahu anh- buyurdular ki:

– Ol nasrâni fevt olursa ne vechile hareket eder- sin?, Onun fevtinden evvel o kâr ile amel edip gayrisi ile ondan müstağnî ol.

Hazret-i İbrâhim -Halîlü'r-Rahmân alâ nebiyyinâ ve aleyhi's-salâtü ve's-selâm-'ın ol kadar uluvv-i şânî ve

84. Mâide Sûresi / 51.

85. Hac Sûresi / 18.

şecere-i enbiyâ olması, Hak Teâlâ'nın düşmanlarından teberrî eylemek vâsitasıyledir ki, Hak Sübhânehû ve Teâlâ buyurur.

قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِي إِبْرَاهِيمَ وَالَّذِينَ مَعَهُ

“Ey mü'minler! sizin için iktidâya lâzım olan İbrâhîm -aleyhi's-selâm- ile onun maiyyetinde bulunan ve dîn-i İbrâhîm ile mütedeyyin olan ehl-i imânın haslet-i hamîdeleridir.”⁸⁶

Çünkü onların ef'âli, rızâ-yı ilâhîye muvafıktır. Binâ-en-aleyh, sizin ef'âlinizin de rızâ-yı ilâhîye muvafık olması, ancak İbrâhîm -aleyhi's-selâm-'ın ef'âline mutâbık olmasıyla olacaktır.

İmâm-ı Râbbânî bu hususta buyurur ki:

Fakîrin nazarında Hak Celle ve Alâ'nın rızâsını tahsilde bu teberrîye muâdil hiç bir amel yoktur.

Gerektir ki Hak Sübhânehû ve Teâlâ rızası için küfürle ve kâfirle adâveti zâtî ola...

Ve âlihe-i âfâkiyye ki, Lât ve Uzzâ ve onlara ibâdet edenler bizzât Hak Teâlâ'nın düşmanlarıdır. Hulûd-i nâr bu amel-i şenînin cezâsıdır.

MARAZ-I KALB

Enâb-ı Hak Azze ve Celle Hazretleri cânibinden Rasûl-i Ekrem -sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem-Efendimiz'in tebliğ eylediği ahkâmın cümlesi âşikâre, bedîhi olup hiç fikr ü delîle muhtaç değildir. Kalbi, emrâz-ı maneviyyeden sâlim ve fikri sakîm düşüncelerden selâmette olanlar nazarında hiç bir fikir ve delîle muhtaç değildir. Ancak nazar, fikir, illetinin vücûdu ve âfetin sübûtu hâlinde şübhe ve tereddüd ve îtirâz vardır.

Amma emrâz-ı kalbinin necâtından ve ğışâ-i basarînin def u ref'inden sonra ahkâm-ı Kur'aniyye'de bedâhet ve âşikârelikten başka bir şey yoktur.

Meselâ, safra hastalığına mübtelâ olan kimse her zaman safra hastalığına düçar olduğundan bal gibi tatlı olan bir taâmın lezzetli olması onun indinde mutlaka bir delîle muhtaçtır.

Fakat safra hastalığından halâs bulunca o zaman delîle muhtaç olmaz. İhtiyâcı kalmaz. Çünkü maraz zâ-

il olunca balın lezzetini tatmış olur. Binâen-aleyh, hakikî î mân tahsili için maraz-ı kalbînin izâlesi zarûrîdir.⁸⁷

Nefs-i emmâreye gelince:

Nefis hadd-i zâtında ahkâm-ı şer'iyeyi münkir ve bittabi onun hilâfına hâkimdir. Çünkü Tekâlif-i ilâhiyenin icrâsı nefse pek ağır gelir.

Echel-i eşyâ nefis-i emmâredir ki, kendisinin düşman-ı bed-hânıdır... Ve himmeti kendi nefisini helâk etmeyedir. Onun arzusu veliyyü'n-niam olan Mevlâ-yı Hazret-i Rahmân Celle Sülânühû'ya mâ'siyet ve düşman-ı cânî olan şeytana itâattir.

Bu sebepten tezkiye-i nefis zarûrî olup, nefis tezkiyesi olmadıkça yakîn husûlü de geç görünür. Ve felâh da ancak tezkiye-i nefstedir.

Nitekim:

قَدْ أَفْلَحَ مَنْ زَكَّيْهَا ﴿٩٠﴾ وَقَدْ خَابَ مَنْ دَسَّيْهَا ﴿٩١﴾

“Onu tertemiz yapan muhakkak umduğuna ermiş, onu alabildiğine örten ise elbette ziyana uğratmıştır.”⁸⁸

Şeriat-i Bâhire'yi inkâr eden kimse, nebâtın halâvetini münkir olan gibidir. Tezkiye-i nefis ve tasfiye-i kalbden maksad, emrâz-ı kalbiyye ve âfât-ı mâneviyyeyi izâledir.

87. “Mânî ile muktazî bir araya gelince mâniin def'i evvele alınır.” (Mecelle).

88. Şems Sûresi / 9-10.

فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ Mazmûn-ı kerimince tâ ki hakikat-ı îmân tahakkuk eylemiş ola. Zira bu maraz ve âfet-i kalb mevcûd iken îmânı sûrîdir. Nasıl vicdânî olabilir ki? Çünkü onun nefsi emmâresi onun hilâfına hâkimdir.

Sûrî olan îmân ve tasdik safra hastalığına dûçâr olan kimse gibidir ki onun vicdânı nebâtın halâvetinin hilâfına şâhid ve vâki'dir. Şekerin halâvetine yakîn-i hakîki ancak o zaman mümkün olur ki, safra hastalığından kurtulmuş ola.

Nefsin emmârelikten halâsı da ancak tezkiyesi ile mutmain olduktan sonradır. O zaman hakikat-ı îmân sûret ve kuvvet bulur. Ve vicdânî olur ki, bu kısım îmân zevâlden mahfûzdur. Nitekim âyet-i kerîmede:

أَلَا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَأَخْوَفُ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

"Haberiniz olsun ki Allah'ın velî kulları için hiç bir korku yoktur. Onlar mahzûn da olacak değildir."⁸⁹ buyurulmuştur.

Zâhirî, cismânî marazını izâle fikrinde olup da kalbin giriftarlığından ibâret olan emrâz-ı kalbiyyeden gâfil olmak o kimsenin nâdânlığından başka bir şey değildir.

Zâhiren necib ve mes'ûd bir adama bir maraz ârız olsa ve âzâsına bir afet gelse o kadar sa'y ü mubâlağa eder ki, o hastalık ve âfetin izâlesine çalışır. Ve lâkin kalb ki hakîkatta mâsivâ-yı Hak Celle ve Alâ'ya giriftarlıktan ibârettir. O maraz-ı kalbî öyle istilâ eylemiştir ki, ebedî mevt eriştiği halde ve azâb-ı sermedîye giriftarlı-

89. Yûnus Sûresi, 62.

ğı yakîn olduğu halde hâlâ o marazın izâlesi fikrine asla gayret ve râğbet eylemez.

Eğer bu giriftârlık maraz olduğunu bilmezse sefih-i mahzdir. Ve eğer bilip te havf eylemezse pelfd-i sırftır.

Elbette bu marazın idrâkine akl-ı meâd olmak gerektir. Yoksa akl-ı maâşın endîşesi kısa ve fikri nâkıs olduğundan ancak zâhir-bîndir. Bâtından bîhaberdir.

Akl-ı maâş, âfât-ı ma'neviyyeyi kendi mübtelâ olduğu fânî ve hayvânî telezzüzâtı sebebiyle maraz addeylemediği gibi, akl-ı meâd dahî, emrâz-ı sûriyyeyi uhrevî ecr ü mesûbât hasebiyle hakîkî maraz addeylemez. Çünkü akl-ı maâş, mergûb-i aĝniyâ ve erbâb-ı dünyâdır. Zâhiri kesîru'n-nazardır. Akl-ı meâd ise, hadîdü'l-basar (keskin bakışlı, akıllı, çabuk kavrar)dir. Nasîb-i enbiyâ ve evliyâdır.

Şüphesiz yoktur ki, ahkâm-ı şer'iyyenin edâsında bâtinî maraz teassür ve külfeti müstelzimidir.

Allah Teâlâ buyurur:

كَبُرَ عَلَى الْمُشْرِكِينَ مَا تَدْعُوهُمْ إِلَيْهِ ۗ

“Senin kendilerini dâvet etmekte olduğun (bu) şey müşriklere ağır geldi.”⁹⁰

وَأَنَّهَا لَكَبِيرَةٌ إِلَّا عَلَى الْخَاشِعِينَ

“(Gerçi) bu, elbette büyük (ağır ve çetin bir

90. Şûra Sûresi / 13.

şey)dir. Ancak (Allah'a karşı) yüksek saygı gösterenler hakkında öyle değil.”⁹¹

Ahkâm-ı şer'iyyenin edâsında, a'zâ ve cevârihin zâ'fı hâlinde o amelin ifâsında güçlüğü müstelzim olduğu gibi noksan îmân ve maraz-ı bâtin sebebiyle de ahkâm-ı şer'iyye onun hakkında adem-i yüsrü mûcibtir. Halbuki tekâlif-i şer'iyyenin cümlesinde yüsr ve sühûlet vardır.

يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ

“Allahsize kolaylık diler, size güçlük istemez.”⁹²

يُرِيدُ اللَّهُ أَنْ يُخَفِّفَ عَنْكُمْ ۗ وَخَلَقَ الْإِنْسَانَ ضَعِيفًا

“Allah (ağır teklifleri) sizden hafifletmek ister. (Zâten) insan da zayıf yaratılmıştır.”⁹³

Âyet-i celîleleri dahî bu mânâya şahittir.

Binâenaleyh, bu marazın izâlesini fikreylemek lâzım geldi... Farz-ı ayn oldu.

Nefs-i emmâre, tasdîk-i kalbî ve ikrâr-ı lisânî mevcud iken yine kendi küfür ve inkârı üzerine musırdır. Ahkâm-ı semâviyyeye inkıyâd eylemez ve evâmir-i ilâhiyye celle sultânühû'ya inkıyâd eylemez.

Onun matlûbu budur ki, kendisi bir kimseye münkâd olmayıp cümlesi ona inkıyâd edeler. Riyâset dâvâ-

91. Bakara Sûresi / 45.

92. Bakara Sûresi / 185.

93. Nisâ Sûresi / 28.

sı kendisinde mütemekkin ola. (ene Rabbüküm) nidâ-sı iddiâsındadır.

Onun içindir ki, “**nefsine adâvet eyle!**” buyurulmuştur.

Hadîs-i kudsi'de:

عَادِ نَفْسَكَ فَإِنَّهَا أَنْتَصَبَتْ بِمُعَادَاتِي

“Nefsini düşman bil! Zira o bana düşmanlığı sebebiyle karşıma dikilmiştir.” buyurulmuştur.

Hak Celle ve Alâ Hazretleri katında makbûl ve merzâ olup şeriat-ı garrâyâ muvâfık olarak nefis ile cihâd ve ona muhâlefet eylemek cihâd-ı ekber oldu.

Rasûl-i Ekrem Tebük Seferinden Medîne'ye döndükleri zaman:

“Küçük cihâddan büyük cihâda döndük.” buyurmuşlardı.

Â'dâ-yı hâricî ile cihâd eylemek gâhî vâki olur. Lâkin düşman-ı derûnî olan nefis ile cihâd dâimîdir.

Cenâb-ı Erhamü'r-Râhimîn kemâl-i re'fet ve rahmeti ile îmânın husûlünde ve müebbed azâbtan, necâta tasdik-i kalbî ile iktifâ buyurdu. İz'ân-ı nefis ile emir buyurmadi.

Nefis emmârelikten halâs olup da itmînâna eriştikte ahkâm-ı ilâhiyyeye münkâd olmuş olur. Onda muhâlefete mecâl kalmamış olur.

Haklarında hitâb-ı ilâhî:

يَا أَيُّهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ ﴿٢٧﴾ ارْجِعِي إِلَىٰ رَبِّكِ رَاضِيَةً
مَرْضِيَّةً ﴿٢٨﴾ فَأَدْخُلِي فِي عِبَادِي ﴿٢٩﴾ وَأَدْخُلِي جَنَّاتِي

“Ey Rabbına mûti’ olan nefis-i mutmainne!.. Sen dön o Rabbına! Hem râdiye olarak hem mardıyye! Gir kullarım içine, gir cennetime!..”⁹⁴

Bunda î mân-ı kâmil, İslâm-ı hakîkî kuvvet bulmuş olur. Ve bu î mân zevâlden mahfûz ve halelden mâsûndur.

Fakat nefis-i emmârede î mân, halel ve zevâlden mahfûz değildir. Yani hâtîmede î mânsız gitmek tehlikesi vardır. Allâhümme’h-feznâ...

Hadis-i nebevîde:

اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ إِيْمَانًا لَيْسَ بَعْدَهُ كُفْرٌ

“Ya Rabbî! Senden, sonu küfre müncer olmayan î mân isterim!” buyurulmuştur.

İslâm-ı hakîkînin husûlü nefis-i emmârenin inkıyâdına mütevakıftır. Binâenaleyh, itmi'nân-ı nefsten evvel yalnız tasdik-i kalbî ile husûle gelen İslâm'a, İslâm-ı mecâzî derler.

Ve nefis mutmainne olduktan sonra olan î mâna da, î mân-ı hakîkî denir.

İtmi'nândan evvel erkân-ı İslâm'dan olan namaz, savm, zekât ve sâir a'mâl-i hasene gûyâ sûret-i a'mâl-

dir. Namaz kılsa da sûret-i namazdır. Eğer sâim ise sûret-i savmdır. Ve sâir a'mâl de buna kıyâstır. Zirâ nefis-i emmâre, daha serkeştir, kendi inkârı üzredir. O vaziyette hakikat-ı a'mâl ne gûnâ husûle gelebilir?

Ancak nefis itmi'nâna erişip de emmârelik, serkeşlik ve tuğyândan fâriğ olduktan sonra hakîkî a'mâl yerine gelip, namazın ve sıyâmın ve sâir a'mâlin hakîkatı edâ edilmiş olabilir.

İşte cennât ve naîm-i âhiret ve rü'yet-i uhrevî, kur-bun derecesine ve sûret-i a'mâl ve hakîkatın derece-i tefâvütüne göre tasavvur olunmak gerektir.

Mukarrabîn ile avâm-ı mü'minînin cennâta olan fark ve nisbeti, katrenin deryâya olan nisbeti gibidir. Ve her ne kadar ikisi de bir cinsten ve cüz-i mâiyyeden mürekkeb ise de derece-i tefâvütleri eczâlarının kesret ve killetine nisbetledir. Sûretin ise hakîkate nisbeti hiç yok hükmündedir.

Ehl-i sûret ile ehl-i hakîkatın cennâta rü'yetlerinin dereceleri ne nisbette olduğu kıyâs olunmak gerektir.

"Yanlış itikad ve a'mâlden muhafaza buyur Allahıml!"

Gerek sûrî gerekse hakîkî imânın her biri dâhil-i dâire-i şerîfat ve sünen-i ahlâkiyye ve envâr-ı mâ'neviyye-i nebeviyyeden me'hûzdür. Cemî' kemâlâtın mâ'denî şerîfat-ı garrâ oldu. Ehlullah indindeki mârifetullahın husûlü nefis-i emmârelikten fenâ ve itmi'nâna yükselmeye mutavakkıftır.

Her kim ki bu devlet-i matlûbenin sâhibidir, saadet ve beşâret onun içindir ki, onun kendi hilkatinden maksûd olanı yerine getirilmiş ve nimet de, onun hakkı da tamam olmuştur. Şâyet ol devlete vâsıl değilse de, onun talebinden farîğ olmaya... Ve her makamdaki onun meşâmına bir râyiha erişe, onun husûl ve vusûlüne talep ve sa'y ede...

FELÂSİFE HAKKINDA

Dârü'l-harb küffârının put-perest halleri, felâsifenin hâlinde ahsendir. Çünkü muzâyaka halinde Hak Celle ve Âlâ'ya ilticâ ederler. Ve putlarını Hak Teâlâ'ya vesîle-i şefâat kırlarlar.

Ne aseptir ki, hikmete mensûb addedilen süfehâdan bir cemaate (hukemâ) derler. Ne itibârla bunlara hukemâ denilebiliyor ki? Onların ekser ahkâmı, ilâhiyâtta kâzibedir. Kitâb ve sünnete muhâlifdir. Bunların nasipleri baştan başa cehl-i mürekkebtir. Meğer ki, âmâyâ basîr itlakı kabîlinden istihzâ tarîki ile denmiş ola.

Bu süfehâdan bir cemâat tarîk-i enbiyâyı -aleyhimü's-salevâtü ve't-teslîmat- iltizâm etmeyip yalnız buldukları asırda mütâbiân-ı enbiyâdan olan sûfiyye-i ilâhiyyeyi riyâzet ve mücâhedâtı husûsunda taklîd ile küşûf-i hayâliyi mukteda kılıp ve kendî safha-yı vakitlerine mağrur olup hâb ü hayallerine i'timâd sûretiyle hem dâll ve hem mudill olmuşlardır.

Bilmezler ki, onlarınki safâ-yı nefstir, râh-ı dalâlet-

tir. Yoksa râyiha-i hidâyet olan safâ-yı kalb değildir. Zî-râ safâ-yı kalb ancak mütabaât-ı enbiyâyâ mütevakkıftır. Ve tezkiye-i nefis, kalbin safâsına merbûttur. Mahall-i zuhûr-i ilâhî olan kalbin zulmet ve kasveti mevcûd iken nefsin safâ peydâ eylemesi ne demektir? Ancak düşünman olan iblis-i lâînin yağma eylemesi için çerağ fûrûzân edinmek hükmündedir.

Hadis-i şerifte:

الشَّيْطَانُ يَلْتَقِمُ قَلْبَ ابْنِ آدَمَ

“Şeytan benî Âdem'in kalbine icrâ-yı nüfûz için istilâ eder.” buyurulmuştur.

Eğer riyâzat yolu tasdik-i enbiyaya mukârin ise o vakit şâyân-ı i'timâd ve îtibârdır. Düşman olan iblis-i lâînin mekr u hilesinden mahfuzlardır.

Nitekim âyet-i celîlede:

إِنَّ عِبَادِي لَيْسَ لَكَ عَلَيْهِمْ سُلْطَانٌ

“Benim kullarım üzerinde senin hiç bir tahakkümün olamaz. Meğer ki azıp sapanlardan senin izince gidenler olsun.”⁹⁵

إِنَّمَا سُلْطَانُهُ عَلَى الَّذِينَ يَتَوَلَّوْنَهُ

“Onun zoru ancak onu yâr edinmekte olanlara ve onu kendisine (Allah'a) eş koşanlara karşıdır.”⁹⁶ buyurulmuştur.

95. Hicr Sûresi / 42.

96. Nahl Sûresi / 100.

Enbiyâ-yı izâma ittiba edenler mâsûn ve mahfûz olurlar. Sâîrlerine ise bir devlet müyesser olmamıştır. Devamlı olarak iblis-i lâinden halâs olmak mutasavver değildir.

﴿٨٢﴾ إِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمُ الْمُخَلَّصِينَ ﴿٨٣﴾
لَا غُورِيَّتَهُمْ أَجْمَعِينَ ۗ

“Onların hepsini, toptan muhakkak ki azdıracağım. Ancak içlerinde ihlâsa erdirilmiş kulların müstesnâ.”⁹⁷ buyurulmuştur.

وَمَنْ لَمْ يَجْعَلِ اللَّهُ لَهُ نُورًا فَمَا لَهُ مِنْ نُورٍ ﴿٤٠﴾

“Allah kime nûr vermemiş ise artık onun için bir ışık yoktur.”⁹⁸

Ne acep muâmeledir ki, felâsifenin ukûl-i nâkısı tavr-ı nübüvvetin nakîzi tarafında vâki' olmuştur. Bunlar ne îmân-ı billâhı dürüst bilmişlerdir ve ne de âhirete îmânı dürüst eylemişlerdir.

Âlemin kudemine kâillerdir. İnşikâk-ı semâvât ve in-tişâr-ı kevâkib ve indikâk-i cibâl ve inficâr-ı bihâr ki, kıyamet gününde nass-ı Kur'ân ile mev'üddür. Kur'ân-ı Kerîm onu nâtiktir, bu hukemâ(!) zümresi onlara kâil değillerdir. Ve haşr-ı ecsâdı münkirlerdir ve nusûs-i Kur'âniyye'yi inkâr ederler.

İşte bunlar ne acep mü'minlerdir ki, Hudâ Resûlünün emirlerini ve fûrkanlarını kabûl etmezler. Bundan ziyâde sefâhet tasavvur olunamaz.

97. Hicr Sûresi / 39-40.

98. Nûr Sûresi / 40.

Bunların cemâati ömürlerini âlet tâ'lîm ve teallümü-ne sarf eylemişlerdir. Fakat maksad-ı aksâ olan Zât ve Sıfât ve Ef'âl-i Vâcibi (Celle Sultânühû) elden bırakıp dalâlette kalmışlardır.

Şu şahıs gibi ki; nice seneler âlât-ı harbi keskinleyip, hazırlayıp, harb vaktinde elini ve ayağını habsedip zafer-yâb olamaz.

Felâsife ilmi mâlâya'nî dâiresine dâhildir. Dâimî olan âhirete faydası yoktur.

Ancak o ilim ki tavr-ı nübüvveti merbûttur, necât-ı uhrevî de ona menûttur. Akıl da onun idrâkinde acz ve kusur sâhibidir.

Hucetü'l-İslâm İmâm-ı Gazâlî (El-Munkiz u Mine'd-Dalâl) risâlesinde buyurdular ki:

Felâsife, ilm-i tıb ve nücûmu mütekaddimîn-i enbi-yâ kitaplarından sirkat eylemişlerdir.

Hak Teâlâ Hazretlerinin abdden i'râzına alâmet, abdin mâlâya'ni ile iştigâlidir. Ve her ne ki âhiret kârına lâzım olma, mâlâyânî'dir.

رَبَّنَا لَا تَزِغْ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا وَهَبْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً

“Ey Rabbimiz! Bizi doğru yola ilettikten sonra kalblerimizi (Hak'tan) saptırma. Bize kendi cânibinden bir rahmet ver.”⁹⁹

Maalesef bazı nâs, ilmi felâsife davâsında olup bu

99. Â-i İmrân Sûresi / 8.

cemâate hükemâ demişlerdir. Ve bunları enbiyâ aleyhi-mü's-selâma adîl bilmişlerdir.

Kötü ve yanlış îtikattan Allahü Sübhânehû Hazretlerine sığınırız.

Hikmet bir şeyin ilminden ibârettir. Onu nefsü'l-emre mutâbık bilince ona muhâlif olan ulûmu nefsü'l-emre mutâbık addeyemezler.

Demek ki; hükemânın ulûmunu tasdik eylemek, enbiyâyı ve ulûm-ı enbiyâyı tekzîb eylemektir. Çünkü birini tasdik, diğèrinin tekzîbini müstelzimidir.

Her kim ki, millet-i enbiyâ-yı iltizâm ve hizb-i Hak'tan olmağa ihtimâm ederse ehl-i necâtтан olur.

Ve her kim ki felsefî olup ve gürûh-ı şeytandan olursa hâib ve hâsir olur.

فَمَنْ شَاءَ فَلْيُؤْمِنْ وَمَنْ شَاءَ فَلْيُكْفُرْ

“Artık dileyen îmân etsin, dileyen kâfir olsun.”¹⁰⁰

وَالسَّلَامُ عَلَىٰ مَنْ اتَّبَعَ الْهُدَىٰ

“Selâm (ve selâmet), doğruya tâbi’ olanlara.”¹⁰¹

Felâsife indinde riyâzât ve mücâhedât ancak açlığa münhasırdır. Onların nazarında kesret-i cû’ azîmü'l-kadrdır. Zîrâ bu behâim sıfatların indinde ekl, ehemmi mühimmâtandır ve a'zam-ı makâsıddandır.

100. Kehf Sûresi / 29.

101. Tâhâ Sûresi / 47.

İmâm-ı Rabbânî -kuddise sirruh- buyurur ki:

Fakir indinde uzun uzadıya açıklar, me'kûlâtta hadd-i fîtidâle mürââttan daha ziyâde kolay ve daha müyesserdir.

Me'kûlâtta fîtidâle mürâât edip hadd-i vasatı gözetmek, matlûba vusûlde kâfîdir.

Metâim ve melâbiste ve belki cemî' umûrda tavassut-ı hâl üzre hareket etmek ne belâ-yı zibâdir!

Hazret-i Hak Sübhânehû ve Teâlâ bizim Peygamberimiz -sallallahu aleyhi ve sellem-'e kırk racûl kuvvetîtâ buyurmuştur ki, ol kuvvet ile bâr-ı nübüvveti tahammül buyururlardı.

Ashâb-ı kirâm dahî -aleyhi ve alâ âlihi's-salâtü ve't tahiyye sohbet-i Hayru'l-Beşer bereketi ile bu bâra tahammül ederlerdi. Onların ef'âl ve âmâlinden hiç halel ve fütûr vâki' olmazdı.

Açlık mevcût iken a'dâ-yı dîn ile muhârebeye kudretleri var idi ki tok olanların kudreti onların onda birine ulaşamazdı.

Bu makamdan idi ki, sâbirlerden yirmi kimse küffârdan iki yüz kimseye gâlib gelirdi. Yüz ashâb bin küffâra galebe ederdi.

إِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ عِشْرُونَ صَابِرُونَ يَغْلِبُوا مِائَتِينَ^ع

"İçinizden sabır u sebâta mâlik yirmi (kişi) bulursa onlar iki yüze galebe ederler."¹⁰²

Ashabdan gayrı açlık çekenlerin hâlis sünnet ve âdâbı îfâya âciz kalmağa daha yakındır. Belki ferâiz va-zîfelerini de edâda tekellûf vâkî olurdu.

Hazret-i Sıddîk -radiyallahü anh- savm-ı visâl ile ol Server-i Enâm -sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem-'i taklîd eylemesiyle za'f-ı kuvvette yere düşer oldukta buyuru-lur ki:

“Sizden benim gibi kim vardır ki, ben Perverdigârim indinde mâ'nen beytûtet ederim. Yedirilir, içirilirim...”

İşte kudretsiz olanın taklîd eylemesi müstahsen ol-madı.

Kesret-i cû' elbette safâ-bahştır. Bir cemâata safâ-yı kalb verir. Ve diğlerine de safâ-yı nefis verir. Safâ-yı kalb, hidayet-efzâ ve nûr-bahşâdır. Fakat safâ-yı nefis ise dalâlet-nümâ ve zulmet-ezâdır.

Bil-cümle Yunan felâsifesi ve brahma ve cukye-i Hind'in riyâzetleri safâ-yı nefis bahş edip dalâlet ve ha-sârete dūçâr olmuşlardır.

İttibâ-yı Sünnet-i Mustafaviyye olmaksızın ma'rifeti ilâhiyyeye nâil olmak müyesser ve mutasavver değıldir.

Eflâtun-i mecnûn, riyâzât ve mücâhedâtından nâşî kendi nefsinde bulduğı safâ sebebiyle kendisini bi'set-i enbiyâdan müstağnî bilip dedi ki:

“Biz, hidâyete ermiş bir kavmiz ki Allah'ın nebilerin-den bir nebiye ihtiyacımız yoktur.” Hâşâ!..

Ol Hakîm-i Mutlak Celle Şânühû enbiyânın bi'setini

ve şerâatların vaz'ını nefs-i emmârenin terbiye ve islâhı için kılmıştır. Mütâbeat-ı enbiyâdan gayride kılmamıştır.

“Hazret-i Muhammed Mustafa olmasaydı Allahü Zü'l-Celâl Hazretleri bilcümle mahlûkatı yaratmazdı ve Rubûbiyyet-i îlâhî zâhir olmazdı.”

Enbiyâdan gayrı cümlesi tufeylî olup, bu dâvetten maksûd-i aslî odur. Nâçâr cümlesi enbiyâyâ muhtaçtırlar. Ve Onun tavassutu berekâtiyle füyûzât ve kemâlât ahz ederler. Kemâl-i îmânî olan adem-i tavassutu küfür bileler.

KÜFFÂR İLE DOST OLMAMAK

لَا يَتَّخِذِ الْمُؤْمِنُونَ الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ
وَ مَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَلَيْسَ مِنَ اللَّهِ فِي شَيْءٍ

“Mü'minler, mü'minlerin gayrı kâfirleri dost itti-hâz etmesinler; ve eğer bir kimse mü'minin gayrı kâfiri dost ittihâz ederse o kimse Allah'ın dostluğundan bir şey üzre değildir.”¹⁰³

Yine:

الَّذِينَ يَتَّخِذُونَ الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ
أَبْتَغُونَ عِنْدَهُمُ الْعِزَّةَ فَإِنَّ الْعِزَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا ﴿١٣٩﴾

“Münafıklar şu kimselerdir ki, onlar kâfirleri mü'minlerin dûnunda dost ittihâz ederler. Kâfirler indinde ululukla izzet ve nusratı mı talep ederler? Eğer böyle itikâd ederlerse itikadları fâsittir. Zirâ izzet-i hakikiyye ve kuvvet-i asliyye ve galebe-i ma'nevîyenin cümlesi Allahu Teâlâ'ya mahsustur.”¹⁰⁴

103. Âl-i İmrân Sûresi / 28.

104. Nisâ Sûresi / 139.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا بَطَانَةَ مِن دُونِكُمْ لَا
يَأْلُونَكُمْ خَبَالًا

“Ey mü'minler! Kendi emsâliniz mü'minlerin gayri kâfirleri dost ittihâz etmeyin! Zira kâfirler sizden zarar ve fesad verecek şeyi menetmezler.”¹⁰⁵

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ مِن دُونِ
الْمُؤْمِنِينَ أ تَرِيدُونَ أَن تَجْعَلُوا لِلَّهِ عَلَيْكُمْ سُلْطَانًا مُّبِينًا

“Ey mü'minler! Kendi kardeşleriniz olan mü'minlerin dûnunda kâfirleri dost ittihâz etmeyin! Kâfirleri dost ittihâz etmekle Allahu Teâlâ için aleyhinize açık ve zâhir beyyine, hucdet kılmak mı murâd edersiniz? Ve bu sebeple nefsinizi nâra müstahak kılmak mı istersiniz?”¹⁰⁶

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْيَهُودَ وَالنَّصَارَى أَوْلِيَاءَ
بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٌ وَ مَن يَتَوَلَّهُمْ مِنكُمْ فَإِنَّهُ مِنْهُمْ
إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ﴿٥١﴾

“Ey mü'minler! Yehûd ve nasârâyı dost ittihâz etmeyin! Zirâ onların bâzısı bâzısının dostudur. Ve eğer sizden bir kimse onları dost ittihâz ederse o kimse onların zümresinden ve Allah'ın sevmediği kullarından olur. Zirâ Allâhu Teâlâ zâlim olan kavmi doğru yola îsâl etmez.”¹⁰⁷

105. Â-i İmrân Sûresi / 118.

106. Nisâ Sûresi / 144.

107. Mâide Sûresi / 51.

Fâzıl-ı Sivâsî'nin "Günâh-ı Kebîre ve Sağîre" risâlesinde; ehl-i fisk ile huzûr günâh-ı kebîredir, denilmiştir.

Ka'bû'l-Ahbâr'ın rivâyetine nazaran Cenâb-ı Hak Azze ve Celle iki kelimeyi Arşu'r-Rahman altında yazdırdı.

Birincisi: "Bir adam iyilerin ameli gibi amel işlese ve fakat iyilerin amelleri gibi amel etmekle berâber kötülerle arkadaş olsa, onun sevâblarını günahlar kılıp o adamı kötülerle haşreylerim."

Diğeri: "Ve eğer bir adam da kötülerin ameli gibi amel işlese, sonra tevbe etse kötülerin amelleri gibi amel etmekle berâber iyilerle arkadaş olsa onun günahlarını sevablar kılıp o adamı iyilerle haşreylerim."

وَ إِذَا رَأَيْتَ الَّذِينَ يَخُوضُونَ فِي آيَاتِنَا فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ حَتَّى
يَخُوضُوا فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِ ۗ وَإِمَّا يُنسِيَنَّكَ الشَّيْطَانُ فَلَا
تَقْعُدْ بَعْدَ الذِّكْرِى مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ﴿٦٨﴾

"Habîbim! Sen şu kimseleri gördüğünde onlardan i'râz et ki, onlar bizim âyetlerimiz hakkında bâtil söze başlarlar. Onlar bizim âyetimizin gayrı başka bir söze dalıncaya kadar onlarla oturma! Eğer sana şeytan unutturmakla onlarla oturmuş bulunur isen hatırına geldiğinde derhal meclislerinden kalk, kavm-i zâlimle oturma!"¹⁰⁸

Binâen-aleyh, bu âyet-i celîleye nazaran Kur'ân-ı

Azimü's-Şân'a ve bilcümle ahkâm-ı şer'iyeye ta'n eden zâlimlerle sohbet câiz olmadığı ve hattâ şeytan unutturacak olsa bile hatıra gelince derhal kalkmak vâcib olduğu anlaşılmaktadır.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن تَطِيعُوا الَّذِينَ كَفَرُوا يَرُدُّوكُمْ عَلَيَّ
 أَعْقَابِكُمْ فَتَنْقَلِبُوا خَاسِرِينَ ﴿١٤٩﴾ بَلِ اللَّهُ مَوْلِيكُمْ
 وَهُوَ خَيْرُ النَّاصِرِينَ ﴿١٥٠﴾

“Ey îmân edenler! Eğer küfür ve inkâr edenlere itâat ederseniz sizi ökçelerinizin üstünde (gerisin geri küfre) çevirirler de (dünyâda ve âhrette) büyük zarara uğrayanların hâline dönersiniz. Hayır!.. Sizin Mevlânız, yardımcınız Allahu Teâlâ'dır. Halbuki Allahu Teâlâ yardım edicilerin hayırlısıdır.”¹⁰⁹

Diğer mânâ:

“Ey mü'minler! Eğer kâfirlere itâat eder, sözlerini dinlerseniz onlar sizi izninizin üzerine, eski dîn-i bâtila döndürürler. Siz de zarar ve ziyan edici olduğunuz halde dönersiniz. Şu halde onların sözlerine bakmayın ki zarar görmeyesiniz.”

Binâen-aleyh, bütün işlerinizde ve bilhâssa muztar olduğunuz zamanlarda Allah Teâlâ'dan yardım talep edin. Zirâ düşmanların şerrini sizden def edecek O'dur. O'ndan gayri bir Mevlâ yoktur.

İtâat ile murad, onlarla müşâveredir. Ve sâir husûsâtta emirlerine itâattir.

109. Âl-i İmrân Sûresi / 149-150.

Âyetteki hüsrân, dünyâ ve âhirete şâmildir. Dünyâ-da hüsrân; kâfirlere itâat ve tezellül ve düşmana arz-ı ihtiyâç etmek gibi şeylerdir. Düşmana boyun eğmek, envâ-ı zilleti câmi'dir. Âhirette hüsrân; cehenneme girmek ve cennetten mahrûm olmaktır.

Amr İbnü'l-Cemûh'dan Ahmed rivâyet eder:

Peygamber -aleyhi's-salâtü ve's-selâm- Efendimiz buyurmuşlardır ki:

"Abdîn muhabbeti ve buğzu, fillâh (Allah için) olmadıkça imân onun hakk-ı sarîhi olmaz. Hubb ve buğz Allah için oldukça o vakit velâyet-i Hak Teâlâ'ya müstahak olur."

Diğer hadîs-i şerifte:

"Bir kimsenin hubbu ve buğzu ve îtâsı ve men'i lillah (Allah için) olduğu vakitte îmânı kâmil olmuş olur."

Ve dahî Deylemî rivâyetiyle hadîs-i şerifte gelmiştir:

"Ehl-i maâsîye buğz eylemekle Allah Teâlâ'ya takarrub edin! Ve onlara suht eylemekle rızâ-yı Hak Teâlâ'yı iltimâs edin! Ve onlardan baîd olmakla Hak Teâlâ'ya karîb olun." diye buyurulmuştur.

Eğer kâfirler, fâsıklar Hak Teâlâ'nın a'dâsı ve mebgûzu olmasalar idi, buğz-i fillâh vâcibât-ı dinden olmazdı. Ve efdal-i mukarribât ve müstekmil-i îmândan olmaz

ve velâyât ve rızâ ve kurb-i Hak Sübhânehû'nün husûlüne sebep olmazdı.

Ebû Nüaym, "*Hilye*"sinde **İbn-i Mes'ûd**'dan rivâyet ettiği hadîs-i şerifte şöyle gelmiştir:

"Enbiyâ aleyhimü's-selâmdan bir peygambere vahyolunup zamânında mevcûd olan bir âbide varıp tefhîm eyledi ki:

Dünyâda senin zühd ü inkitâın, ukbâda râhât-ı nefsin içindir. Cenâb-ı Hakk'ın senin üzerine olan amelini tahsîl eyledin mi? dedikte: Âbid:

– O amel nedir, deyince cevâben:

– Evliyâullah'a müvâlât ve muhabbet ve a'dâullahâ adâvet eylemektir, dedi.

El-hak ki, mahbûbun dostlarına muhabbet ve düşmanlarına adâvet eylemek muhabbetin levâzımındandır. Muhibb-i sâdıkın dostları kendi nazarında ne güzel görünür ve düşmanları da bed ve zişt görünür.

Bu mânâ mecâzda dahî zâhirdir. Bir kimse kimin hakkında muhabbet dâvâsı ederse eğer onun düşmanlarından teberrî eylemediyse makbûl değildir. Teberrî etmezse onu münâfıklardan başka bilmezler.

Tâlib-i Hak Celle ve Alâ'ya bu teberrî zarûrî lâzımdır.

Hak Teâlâ ve Tekaddes Hazretleri buyurur ki:

لَا يَتَّخِذِ الْمُؤْمِنُونَ الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ
 وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَلَيْسَ مِنَ اللَّهِ فِي شَيْءٍ إِلَّا أَنْ تَتَّقُوا
 مِنْهُمْ تُقْيَةً ۗ وَيُحَذِّرُكُمُ اللَّهُ نَفْسَهُ ۗ وَاللَّهُ الْمَصِيرُ ﴿٢٨﴾

“Her kim ki kâfirlerle müvâlât ve dostluk ede, o kimse Hakk’ın velâyetinden ve dostluğundan hiç bir şeyde değildir.”¹¹⁰ Yani Hak Teâlâ’nın velâyetinden tamâmiyle münselihtir. Çünkü müvâlât ile müâdât bir şeyde cem’ olmaz.

Her kim ki Hak Sübhânehû ve Teâlâ Hazretlerinin muhabbeti dâvâsı üzerindedir. Fakat onun a’dâsından teberrî eylememiştir, o kimse dâvâsında kâzibtir.

Bu husûsta bazı müfessirler demişlerdir ki:

O kimse hak dîninden bir şey üzre değildir. Hiç dîni yoktur. Ve her kim ki dînden bînasîbtir, kurb-ı Hak’tan ve mâ’rifetullahtan nice hissedar olabilir?

و يُحَذِّرُكُمُ اللَّهُ نَفْسَهُ

“Allah size (asıl) kendinden korkmanızı emreder.”¹¹¹

Ki a’dâsı olan küffâra zâtınızdan müvâlât, dostluk sâdir olmak sebebiyle demektir.

İşte bu tehdîd-i azîm, nehyolunan şeyin kubhuna (çirkinliğine) delâlet eder demişlerdir.

110. Â-i İmrân Sûresi / 28.

111. Â-i İmrân Sûresi / 30.

قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِي إِبْرَاهِيمَ وَالَّذِينَ مَعَهُ إِذْ
 قَالُوا لِقَوْمِهِمْ إِنَّا بُرءُؤُا مِنْكُمْ وَمِمَّا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ
 كَفَرْنَا بِكُمْ وَبَدَا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ الْعَدَاوَةُ وَالْبَغْضَاءُ أَبَدًا حَتَّى
 تُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَحَدَّهُ ﴿٤﴾

“İbrahim’de ve onun maiyyetinde bulunanlarda sizin için hakikaten güzel bir örnek vardır. Hani onlar kavimlerine; “Biz sizden ve Allah’ı bırakıp da tapmakta olduğunuz nesnelere kat’iyyen uzağız. Sizi inkâr ettik. Siz Allah’a bir olarak iman edinceye kadar bizimle aranızda ebedî düşmanlık ve buğz belirmiştir.” demişlerdi.”¹¹²

فَاعْرِضْ عَنْ مَنْ تَوَلَّىٰ عَنَّا ذِكْرًا وَلَمْ يَرِدِ إِلَّا الْحَيَاةَ
 الدُّنْيَا ﴿٢٩﴾ ذَلِكَ مَبْلَغُهُمْ مِنَ الْعِلْمِ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ
 بِمَنْ ضَلَّ عَنْ سَبِيلِهِ وَهُوَ أَعْلَمُ بِمَنْ اهْتَدَىٰ ﴿٣٠﴾

“Yâ Ekreme’r-Rusûl! İrâz et şu kimselerden ki, o kimseler zikrimizden irâz etti ve yüz çevirdi. Ve o kimse murâd etmez, ancak hayât-ı dünyâyı murâd eder. İşte şu dünyâyı şiddetle meyil ve rağbet etmeleri, onların ilimden bâliğ oldukları mertebedir.”¹¹³

Bu âyet-i celîlede Rasûlullah -sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem- Efendimiz’in kâfirlerden irâz etmesiyle emr, ümmetine dahî emirdir.

Binâenaleyh, kemâl-i gaflet ve nisyân ile himmetini

112. Mümtehine Sûresi / 4.

113. Necm Sûresi / 29-30.

dünyevî ve nefsânî arzûlarına hasr ile zikrullahtan îrâz eden fâsiklardan ve Kur'ân'ın ahkâmından îrâz eden fâsiklardan ve Kur'ân'ın ahkâmından îrâz eden kâfir ve münkirlerden sulehâ-yı ümmetin îrâz etmelerini de emirdir.

لَا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ يُوَادُّونَ مَنْ
 حَادَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَوْ كَانُوا آبَاءَهُمْ أَوْ أَبْنَاءَهُمْ أَوْ إِخْوَانَهُمْ
 أَوْ عَشِيرَتَهُمْ ۗ أُولَئِكَ كَتَبَ فِي قُلُوبِهِمُ الْإِيمَانَ وَأَيَّدَهُمْ
 بِرُوحٍ مِنْهُ ۗ وَيُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرَى مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ
 خَالِدِينَ فِيهَا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ ۗ أُولَئِكَ
 حِزْبُ اللَّهِ ۗ أَلَا إِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٢٢﴾

“Yâ Ekreme'r-Rusûl! Sen Cenâb-ı Allah'a ve yevm-i âhirete îmân eden mü'minleri Allâh'a ve Rasûlullah'a muhâlefet eden kimselere muhabbet eder bir kavm olarak bulmazsın. Velev ki o muhâlefet edenler mü'minlerin babaları veya evlâtları ve birâderleri veyâhut kavm ü kabileleri olsa da yine muhabbet etmezler. İşte şu Allah'ın düşmanlarına muhabbet etmeyen mü'minlerin kalblerine îmân yazıldı.

Allah Teâlâ ehl-i îmânı kendi indinden nûr-i kalble, nûr-i basîretle takviye buyurdu. Allah Teâlâ o mü'minleri, altından nehîrler cereyân eden cennetlere idhâl eder. Onlar ebedî cennette kalıcı oldukları halde onlardan râzı ve onlar da Allahu Teâlâ'dan râzı olurlar. İşte şu kâfirlere muhabbeti terk

eden mü'minler Allah'ın sevgili kulları ve cemâatidir. Âgâh olun ve uyanık bulunun ki ey mü'minler! Allah'ın dostları ve cemâati ancak felâh buluculardır ve felâh bulmak ancak mü'minlere mahsûstur."¹¹⁴

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا آبَاءَكُمْ وَ إِخْوَانَكُمْ أَوْلِيَاءَ
 إِنِ اسْتَحَبُّوا الْكُفْرَ عَلَى الْإِيمَانِ ۗ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ
 فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ﴿٢٣﴾

“Ey mü'minler!: Eğer babalarınız ve kardeşleriniz küfrü îmân üzerine tercih ve ihtiyâr ederlerse, onları dost ittihâz etmeyin. Eğer sizden bir kimse onları dost ittihâz ederse, işte o dost ittihâz eden kimseler zâlimlerdir.”¹¹⁵

Zirâ kâfirlere mukârenetle nefislerine zulmetmişlerdir. Çünkü yakın olan kimselere onların küfür ve dalâleti sirâyet eder. Ve bilhâssa akrabasının akrabaya tesiri daha ziyâde olur.

Fahr-i Râzi ve **Hâzin**'in beyânları vechile bu ayet-i celileden maksad, mü'minleri kâfirlerden ve münâfıklardan hiç bir ferd ile dostluk etmekten nehydir. Yani, “Hiç bir mü'min hiç bir kâfiri ciddiyetle dost ittihâz etmesin. Velev ki o kâfir mü'minin anası, babası ve birâderleri gibi bir yakın akrabasından olsa bile.” demektir.

Kezâ Sûre-i Tevbe'nin diğeri âyet-i celilesinde:

114. Mucâdele Sûresi / 22.

115. Tevbe Sûresi / 23.

قُلْ إِنْ كَانَ آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ وَإِخْوَانُكُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ
وَعَشِيرَتُكُمْ وَأَمْوَالٌ رِّبًا اقْتَرَفْتُمُوهَا وَتِجَارَةٌ تَخْشَوْنَ
كَسَادَهَا وَمَسَاكِينُ تُرَضُّونَهَا أَحَبَّ إِلَيْكُمْ مِنَ اللَّهِ وَ
رَسُولِهِ وَجِهَادٍ فِي سَبِيلِهِ فَتَرَبَّصُوا حَتَّى يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ
وَ اللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ ﴿٢٤﴾

“Yâ Ekreme'r-Rusûl! Akrabasının firkatine dayanamayarak hicretten çekinen kimselere sen de ki: Ey mü'minler! Eğer sizin babalarınız, oğullarınız, kardeşleriniz, zevceleriniz ve sâir akrabânız, kavm ü kabileniz, kazanmış olduğunuz mallarınız, kesat âriz olmasından korktuğunuz ticâretiniz ve sükânâsından râzı olduğunuz evleriniz eğer size Cenâb-ı Allah'tan ve Resûlünden ve fî sebîlillâh düşmanlarınızla mücâdeleden ziyâde muhabbetli ise hakkınızda emr-i ilâhî gelinceye kadar gözetin ki, emr-i ilâhî geldiğinde ne olacağını bilirsiniz. Tahkik Cenâb-ı Allah kavm-i fâsikîna hidâyet etmez.”¹¹⁶

Yani sizin için pek sevgili olarak âyet-i celîlede sayılan şeyler Allah teâlâ ve Rasûlünden daha ziyâde sevgili ise sizin üzerinize azâbı îcâb eden emr-i ilâhî gelinceye kadar âkîbet-i emre intizâr etmek üzerinize vâcibtir.

Bu âyet-i celîle din uğrunda görülecek meşakkate ve dünyâca terettüb edecek bilcümle mazarratlara tahammül etmek lâzım olduğuna delâlet eder. Ve insan

için dîni uğrunda her şeyi yani malını, canını fedâya hazır olmazsa âkîbet vehâmetten hâlî olamayacağına da hî bu âyet-i celîlede işâret vardır.

Çünkü Cenâb-ı Hak bu âyette; "eğer şu umûr-î dünyâ size dinden daha ziyâde muhabbetli ise âkîbet gelecek belâyı gözetin!" buyurmuştur. Bu ise umur-i dine riâyet olunmadığı sûrette her türlü tehlike mevcûd olduğunu beyân etmektedir.

Tefsîr-i Taberî'nin beyânı vechile bu ayet-i celile:

Babalarına ve kardeşlerine şefkatlerine binâen hicret etmeyenler hakkında nâzil olmuştur. Binâenaleyh, bu âyet-i celîleye imtisâlen memâlik-i ecnebiyyeden memleketimize hicret eden mü'min kardeşlerimize îâne ve muâvenet eylemek bizim için bir vecibe-i İslâmiyyedir.

وَلَا تَرْكَنُوا إِلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا فَتَمَسَّكُمُ النَّارُ وَمَا لَكُمْ
مِنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ أَوْلِيَاءَ ثُمَّ لَا تُنصَرُونَ ﴿١١٣﴾

"Siz zalimlere meyletmeyin ki, vücûdunuza ateş yapışsın. Halbuki Allah'tan gayri sizin dostunuz yoktur. Binâenaleyh, zâlimlere meylettikten sonra hiç kimse tarafından yardım olunmazsınız."¹¹⁷

Fahr-i Râzi, Hâzin ve Kâzi'nin beyânlarına göre:

وَلَا تَرْكَنُوا إِلَى azıcık meyl ile kalbde muhabbet etmek mânâsındır. Ve yahut onların zulümlerine rızâ göstermektir. Buna nazaran manâ-yı âyet:

“Zâlimlere kalbinizle muhabbet eder ve zâlimâne işlerine rızâ gösterirseniz cehennem ateşi sizi yakar. Şu halde onlara muhabbet etmeyin ki, ateş sizi yakmasın.

Eğer yakarsa sizi kurtaracak Allah’tan gayrı bir dostunuz olmadığı gibi, bir kimseden de yardım görmezsiniz,” demektir. Ve yahud; “onlara müdâhene edip zâlimâne emirlerine itâat etmeyin,” demektir.

Zulüm, cemî’ edyânda haramdır. Zirâ insanların nazarında, makbûl ve âlemin intizâmına hâdim olan adâletin zıddı zulüm olduğu cihetle âlemin harâbetine, milletlerin inkirâzına da zulüm sebep olduğundan zulmetmek şöyle dursun, Cenâb-ı Hak Azze ve Celle Hazretleri zulmedenlere meyletmekten dahî nehy buyurmuştur.

Hadîs-i Şerifler:

Ebû Dâvud’un “Sünen”inde: Sehl ibn-i Muâz -radiyallahu anh-’ın rivâyetine göre Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- buyurmuştur:

“Her kim ki bir mü’mini bir münâfıktan himâye eder, korursa kıyâmet günü Cenâb-ı Hak bu himâye eden mü’minin vücûdunu cehennem ateşinden sıyânet için bir melek gönderir.”

İbn-i Abbâs -radiyallahu anhümâ-’ın Kitâb-ı Tevbîh’inde rivâyetine nazaran: Rasûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- şu hadîs-i kudsî-yi beyân buyurmuştur:

"Cenâb-ı Hak Azze ve Celle Hazretleri; izzetim ve celâlim hakkı için eninde sonunda zâlimden mazlûmun intikâmını alırım." diye buyurduğunu rivâyet etmiştir.

Râmûz Hadîslerinden:

مَنْ مَشَىٰ مَعَ ظَالِمٍ فَقَدْ أَجْرَمَ يَقُولُ اللَّهُ إِنَّا مِنَ
الْمُجْرِمِينَ مُنْتَقِمُونَ

"Kim zâlimlerle yürürse, muhakkak cürüm işlemiş olur. Allahü Zül-Celâl Hazretleri buyurur ki, ben Azî-müş-şân mücrimlerden intikam alıcıyım."

مَنْ مَشَىٰ مَعَ ظَالِمٍ لِيُعِينَهُ وَهُوَ يَعْلَمُ أَنَّهُ ظَالِمٌ فَقَدْ خَرَجَ
مِنَ الْإِسْلَامِ

"Kim ki zâlim olduğunu bile bile li-aynihî zâlim olan birisiyle yürürse, muhakkak İslâm'dan çıkmış olur."

HÜSN-İ HULUK

Sallallahu teâla aleyhi ve sellem Efendimiz hadîs-i şeriflerinde buyurmuştur:

"Nâs, Hak Teâlâ Hazretlerinin iyâlidir. Allah Teâlâ ve Tekaddes Hazretlerine halkın en sevgilisi, Hakk'ın iyâline ihsân üzere olan kimsedir."

Kezâ -sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem- bir hadîs-i şeriflerinde buyurmuşlardır:

"Mü'min mü'minin karındaşıdır. Ona zulmeylemez ve bir kimse mü'min karındaşının hâcetine sa'y ederse Allah Teâlâ Hazretleri de o kimsenin hâcetini revâ eder."¹¹⁸

"Bir kimse bir müslimin bir şiddetini tefric eylese Allah Teâlâ dahî yevm-i kıyamette onun şiddetlerinden birini tefric eder. Ve bir müslimi mesrûr eden kimseyi Allah Teâlâ dahi mesrûr eder."¹¹⁹

"Bir kimse mü'min kardeşinin îânetinde oldukça Allah Teâlâ dahî onun avnindedir."¹²⁰ buyurulmuştur.

118. Muhammed Ma'sum, 1/111.

119. Buhârî - Müslim.

120. Müslim.

Binaen-aleyh, şükr-i Hüdâ-yı Azze ve Celle Hazretlerini edâyâ gayretle kemer-i himmeti mahiûk-i Hüdâ'nın hâcetlerini edâyâ gayret edip ve çevik ve çabuk bend olup Hâlık'ın iyâli demek olan mü'minlere hizmet-kârlıkta bulunmayı ve hüsn-i hulk talâkat-ı vech ve muâmelâtında rıfk u suhûlet eylemeyi rızây-ı Mevlâ-yı Hakîki Celle ve Alâ'yâ vesîle ve sebab-i necât-ı dâreyn ve vâsita-i terakkî-i derecât bilmek gerektir.

Ve dahî hadîs-i şerifte buyurulmuştur:

"İmân-ı kâmil sâhibi olan mü'mindir ki, hüsn-i hulk sâhibi olup ve ehline lutfu ziyade ola." buyurulmuştur.

Ve dahî hadîs-i şerifte:

"Tahkikan abd, hüsn-i hulku sebebiyle ahirette derece-i azîmeye ve eşref-i menâzile bâliğ olur. Halbûki onun ibâdet-i hâli zayıftır. Ve yine abd, sû-i hulku sebebiyle derece-i süflâ-yı cehenneme bâliğ olur." buyurulmuştur.

Kezâ hadîs-i şerifte:

"Hüsn-i hulk hatâyı izâle eder. Suyun kiri izâle eylediği gibi. Sû-i hulk da ameli ifsad eder, nitekim sirenin balı ifsâd eylediği gibi."

Yine hâdîs-i şerifte:

"Allahü Teâlâ refiktir, her kârda rıfk eylemek mahbûbudur."¹²¹

Kezâ hadîs-i şerifte:

121. Buhârî - Müslim.

"Âgâh olun ki, nâra haram olup ve nâr dahî kendine haram olan kimseyi size haber vereyim: Her şahıs ki heyyin ve leyyin ola, ona nâr haramdır." diye buyurduğunu Tirmizî rivâyet eder.

Kezâ:

"Tahkikan abd, hilmi sebebiyle sâim ve kâim olan kimisenin derecesini idrâk eder." buyurduğunu İbn-i Hibbân rivâyet eder.

Kezâ:

"Gazab akabinde hilm eden kimseye Allah Teâlâ'nın muhabbeti vâcib oldu," buyurduğunu İsfahânî rivâyet eder.

Kezâ hadîs-i şerifte:

"Âgâh olun ki, Allahü teâlâ bünyânı şeref-yâb edip derecâtı ref' etmeye sebep olan eşyâyı haber vereyim mi?" buyurdularında, ashâb-ı kirâm dahî, yâ Rasûlallah ihbâr buyurun, dediklerinde:

"Mâlûmun olmayan kimseye hilm edip, sana zulm eden şahsı afv edip ve seni mahrûm eden kimseye i'tâ edip ve senden munkatı' olan zâta sen sıla edesin. Yâni bu ef'âldir," buyurdularını **Taberânî** ve **Bezzâz** rivâyet eder.

SILA-i RAHM

مَنْ سَرَّهُ أَنْ يَبْسُطَ لَهُ رِزْقُهُ أَوْ يُنْسَأَ لَهُ فِي أَثَرِهِ فَلْيَصِلْ رَحِمَهُ

"Kim ki rızkının bereketlenmesi, bakiyye-i ömrünün uzaması kendisini sevindirirse o kimse sila-i rahm etsin." buyurduğunu Enes -radiyallahu anh- işittim demiştir.¹²²

Sıla-i rahm vâcibdir. Terki mes'ûliyeti mücibdir. Bu husûsta müteaddid ehâdis-i şerîfe vardır.

Bu sila-i rahm, yakın akrabânın derecesine göre sevâbı da fark ettiği gibi ziyâret edilen zâta yapılan iltifât, selâm veya yardım, hizmet ve muâvenetin derecesine göre değişir. Bazı sila-i rahm vâcibdir, bazıları müstahaptır.

Abdullah ibn-i Semüre -radiyallahu anh-'ten rivâyete göre:¹²³ Rasûlullah -sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem- Efendimiz buyurmuştur ki:

"Dün gece ümmetimden birini menâmımda gör-

122. Buhârî, Tecrîd-i Sarîh, c.: 6; s.: 436.

123. Buhârî-i Sahîh Şerhinde.

düm. Kendisine melekü'l-mevt (Azrail) aleyhi's-selâm rûhunu kabzetmek için gelmişti. Fakat bu zâtın babası hakkındaki birr u ihsânı temessül edip melekü'l-mevti bu ümmetimin yanından reddetti." Terġib ü terhîb sâhibi bu hadîse hasendir demiştir.

Buhârî ve Müslim'in Abdullah ibn-i Mes'ûd -radiyallahu anh-'ten müştereken rivâyetine göre:

Bir kerre ben hangi amel ve ibâdet hayırlıdır, diye sordum.

Rasûlullah -sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem-:

– *"Vaktinde kılınan namaz..."* buyurdular. Sonra hangi ibâdet hayırlıdır, diye sordum:

Rasûl-i Ekrem -sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem-:

"Anaya babaya birr u ihsan..." buyurdu.

Tekrar sordum, Rasûlullah -sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem-:

– *"Allah yolunda cihâd etmek..."* diye cevâb verdi.

Ali ibn-i Ebî Tâlib -radiyallahu anh-'ten silsiletü'z-zeheb hâlinde ehl-i Beyt-i Rasûlullah tarikiyle rivâyet olunduğuna göre:

Hazret-i Ali -radiyallahu anh-, Rasûlullah -sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem-'e:

يَمْحُوا اللَّهُ مَا يَشَاءُ وَيُثَبِّتُ

“Allah dilediği şeyi mahveder, dilediğini de isbât eder.” kavli-şerifinin mânâsını sormuş, Rasûl-i Ekrem -sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem- cevâben:

“Bununla maksad Allah rızâsı için sadakadır. Anaya, babaya berr u ihsândır, sıla-i rahmdir. Yâ Ali! Bu hasâilden her biri şekâveti saâdete tahvil, ömrü ziyâde etmeye, fenâ kimselerle karşılaşmaktan vikâyeye vesile olur.” buyurmuştur.

Bu hadîs-i şerîf, Hazret-i Ömer, İbn-i Abbâs, Câbir -radiyallahu anhüm-'den rivâyet edilmiştir.

Kezâ **Abdullah İbn-i Amr İbn-i Âs** -radiyallahu anhümâ-'dan Rasûlullah -sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem- Efendimiz'in şöyle buyurduğu rivâyet olunmuştur:

“Bir kimse sıla-i rahm eder de ömründen üç gün kalmış bulunursa Allah Azze ve Celle onun ömrünü otuz sene uzatır. Bir kimse de kat-ı rahm eder de otuz sene ömrü bulunursa Allah Azze ve Celle bunun ömrünü kısaltır da üç güne indirir.”

İşte bu hadîs-i şerîf ümmetini hayra terğib ve mâsiyetten terhîbe dâir (hadîs-i hasen) olduğu Buhârî şerhinde bildiriliyor.

Bu hadîs-i şerîf Kâdir-i Mutlak Hak Teâlâ ve Tekaddes Hazretlerinin mukadderât-ı beşerden dilediğini mahvetmesi ve dilediğini de isbât etmesi esâsını müeyyiddir.

لِكُلِّ أَجَلٍ كِتَابٌ

“Her vakit için bir kitâb vardır.”¹²⁴ O kitabda Allah Teâlâ kulunun üzerine cârî olacak ahvâlin küllîsini yazar.

Ra'd Sûresi'nde:

يَمْحُوا اللَّهُ مَا يَشَاءُ وَيُثَبِّتُ ۚ وَعِنْدَهُ أُمُّ الْكِتَابِ ﴿٣٩﴾

“Allah Teâlâ dilediği şeyi mahv eder, dilediğini isbât eder. Ve indinde Kitâb'ın aslı olan levh-i mahfûz vardır. Ve her şey onda mahfûzdur.”¹²⁵ buyurluyor.

Dilediğini tekvînde veyâ teşrîde siler, mahveder, hükümden ıskat eder, eserini izâle eder. Dilediğini de sâbit kılar, değışmez, alâ hâlihî kılar.

Meselâ bir kimsenin ömrünü tezyîd eder veya kısaltır veyâhut saâdetini şekâvete veyâ şekâvetini saâdete tahvil eder. Veyâ ğinâsını fakra tahvîl veyahut fakrını ğinâyaya tebdil eder.

Günahkârın defterinden seyyiâtını siler, mahv eder, hasenâta tahvîl eder. Çünkü âyet-i celîle sarihtir.

يَمْحُوا اللَّهُ مَا يَشَاءُ وَيُثَبِّتُ ۚ وَعِنْدَهُ أُمُّ الْكِتَابِ ﴿٣٩﴾

Kâdir-i Mutlak Hazretleri tekvin husûsunda dilediğini mahvedip, silip değıştirdiği gibi, teşrîde dahî dilediği bazı ahkâmı zamana göre fesh etmiştir.

Nitekim Tevrât ve İncil'de ve diğerkütüb-i semâviy-

124. Ra'd Sûresi / 38.

125. Ra'd Sûresi / 39.

yedeki ahkâmı, Kur'an-ı Azimü's-Şân ile nesh eylediği gibi, Kur'ân-ı Azimü's-Şân'da da nâsîh ve mensûh 66 ayet vardır. Bu nesh, fûrûâta mûtaallıktır. Asl-ı esâs-ı ahkâm sâbittir.

وَعِنْدَهُ أُمُّ الْكِتَابِ

“Ümm-i Kitap O'nun indindedir.”¹²⁶

Bütün kitâbların aslı ve esâsı olan ve hiç bir vechile değişmeyen, lâ-yeteğayyer olan Ana Kitap, Düstûr-i A'lâ, Cenab-ı Allah'ın indinde ilm-i ezelf-i ilâhîsinde, değişecek, değişmeyecek her şey ondadır.

جَفَّ الْقَلَمُ بِمَا هُوَ كَاتِبٌ

(Tekvin) de (teşri) de mahv ü isbât cereyan ettiği halde (Ümmü'l-Kitâb) da (ceffe'l-kalem bi-mâ hüve kâ-in)dir. Her şey yazılmış bitmiştir, kalem kurumuştur. Yeniden yazılacak hiç bir şey yoktur. Ancak onun ilmi Cenâb-ı Hakk'a mahsûstur. Ne melek ve ne de nebiyi mürsel vâkif olamaz. Meğer ki bildirile...

Râmûz Hadisi:

إِذَا ذُكِرَ أَصْحَابِي فَأَمْسِكُوا وَإِذَا ذُكِرَتِ الشُّجُومُ فَأَمْسِكُوا
وَإِذَا ذُكِرَ الْقَدَرُ فَأَمْسِكُوا

“Ashâbım anıldığı zaman hakkında bir şey söylemekten dilinizi tutunuz, yıldızlar hakkında dilinizi tutunuz, kader hakkında dilinizi tutunuz.”

Câmiu's-Sağîr hadîslerinden:

"Anaya, babaya hizmet, itâat ve ihsân sebebiyle Cenâb-ı Allah Azze ve Celle Hazretleri insanın ömrünü müzdâd buyurur."

بِرُّ الْوَالِدَيْنِ يَزِيدُ فِي الْعُمْرِ وَالْكَذِبُ يَنْقُصُ الرِّزْقَ
وَالدُّعَاءُ يَرُدُّ الْقَضَاءَ

"Vâlideyne ihsân ömrü tezyid eder. Yalan söylemek rızkı tenkis, duâ-i hayr da kazâları reddeder." buyurulmuştur.

صَدَقَةُ الْمَرْءِ الْمُسْلِمِ يَزِيدُ فِي الْعُمْرِ وَتَمْنَعُ مِيتَةَ السُّوءِ

"Müslim kimsenin sadakası ömrü tezyide sebep olduğu gibi, sû-i hâtîmeden de muhâfaza eder."

الصَّدَقَةُ تَمْنَعُ سَبْعِينَ نَوْعًا مِنْ أَنْوَاعِ الْبَلَاءِ أَهْوَنُهَا
الْجُدَامُ وَالْبَرَصُ

"Sadaka yetmiş nev'i belayı men eder. Bunların hafifi cüzzâm ve baras illetidir."

لَنْ يَنْفَعَ حَذْرٌ مِنْ قَدَرٍ وَلَكِنَّ الدُّعَاءَ يَنْفَعُ مِمَّا نَزَلَ وَمِمَّا
لَمْ يَنْزَلْ فَعَلَيْكُمْ بِالدُّعَاءِ عِبَادَ اللَّهِ

"Sakinmak kaderi def edemez. Lâkin sulehânın duâsı nüzûl etmiş ve edecek olan belâ ve mesâibi def u ref'a medâr olur. Öyle olunca ey Allah'ın kulları duâ ediniz!"

